MIESIĘCZNIK HERALDYCZNY

ORGAN TOWARZYSTWA HERALDYCZNEGO WE LWOWIE

Nr. 3—4. Lwów Marzec-Kwiecień 1914. Rok VII.

Warunki przedpłaty:
Przedpłata na Miesięcznik wynosi rocznie:
6 K. = 6 Mk. = 4 Rb.
Numer pojedynczy 75 hal., z przesyłką 80 hal.
Przedpłata na Rocznik wynosi:
10 K. = 9 Mk. = 5 Rb.

Członkowie Towarzystwa heraldycznego, płacący prócz wpisowego w kwocie 2 K, roczną wkładkę 12 K, otrzymują Miesięcznik i Rocznik bezpłatnie.
Wkładki i przedpłatę należy nadsyłać: Towarzystwo heraldyczne (Józef Białynia Chołodecki) Lwów, Sykstuska 62.
Korespondencye i rękopisy pod adresem: Dr. Władysław Semkowicz, Lwów, ulica Zamojskiego l. 14.

Treść:

Przywileje rodowe mazowieckie.

Kilka uwag krytycznych [1]).

W studyum o „Włodykach" Dr. W. Semkowicz postawił cenną hypotezę planowego rozsiedlania rycerstwa przez książąt wokół grodów w celach strategicznych dla utworzenia żywego muru, broniącego posiadłości książęcych [2]).

W studyum *„Przyczynki dypl. z wieków średnich"* [3]) ogłosił dwa przywileje Bolesława Konradowicza z r. 1244, potwierdzające dawniejsze przypuszczenie, iż książęta (mazowieccy) ściągali istotnie obce rycerstwo do ziem swoich i obdarzali je przywilejami. Charakter tych przywilejów zaprowadził p. Semkowicza do zajęcia się kwestyą przywilejów rodowych, znanych już poprzednio, ale w ekscerptach niedokładnych lub niepełnych. P. Semkowicz odnalazł teksty kompletne tych przywilejów, dopełnił je kilku nowymi, odszukał kilka nieznanych przywilejów i ogłosił rezultat swych studyów p. t. *„Przywileje rodowe mazowieckie w. XIV i XV"* w Archiwum komisyi hist. t. XI.

Do ogłoszonych przez siebie materyałów Dr. Semkowicz dodał bardzo ciekawy wstęp, w którym rozpatrzył znaczenie przywilejów rodowych. Przedstawił ich treść prawną, która z reguły obejmuje ius non responsivum i wolność od kar dla uprzywilejowanego rodu, a wyjątkowo także nadanie prawa chełmińskiego dla wsi tegoż rodu (zwolnienie od ciężarów i opłat i od jurysdykcyi sądów książęcych). Podkreślił,

[1]) Wygłoszone na posiedzeniu Komisyi Metodologicznej Tow. Miłośników Historyi w Warszawie 23. lutego 1914 r.

[2]) Włodycy polscy na tle porównawczem słowiańskiem. Kw. hist. 1908, XXII, 597 i n.

[3]) Odb. z księgi Pamiątkowej ku uczczeniu 250-tej rocznicy zał. Uniw. Lwow. 1912, 24 i n.

że z tem uprawnieniem „nie należy mieszać takiejże egzempcyi ludności poddanej w dobrach rycerskich i kościelnych", charakteru patrymonialnego. Następnie, przedstawił genezę przywilejów rodowych, która da się ująć w następujący schemat:

1. Przywilej jednostkowy, 2. transumpt dawnego przywileju lub wystawienie przez księcia osobnego dokumentu, z powołaniem się na dawny, na życzenie potomków pierwotnie obdarowanego, 3. przywilej dla rodu, bez podania jego nazwy, z wyliczeniem jego członków, 4. przywilej, w którym ród jest podany zawołaniem, z wyliczeniem wszystkich członków lub też bez wyliczenia, — oto etapy, które nakazują p. Semkowiczowi odrzucić na pozór bardzo ponętną hipotezę, że mamy tu do czynienia z bardzo archaiczną formacyą i stwierdzić, że przywilej rodowy w swej wykształconej formie przedstawia się tedy, „jako dalsze rozwinięcie przywileju jednostkowego" [1]). Przywilej rodowy nie jest ogniwem między przywilejem indywidualnym a ziemskim, prawo bowiem nieodpowiednie zawsze pozostało wyjątkiem.

I. Przywileje rodowe, ogłoszone przez p. Semkowicza tak samo, jak większość nadań typu pokrewnego (przywileje jednostkowe i rodzinne) nie zachowały się w oryginałach, lecz w przekazach późniejszych kilku rodzajów.

Nadania te — mówimy tu o nadaniach rodowych i jednostkowych promiscue — ustanawiały pewien przywilej sądowy: uprzywilejowani, powołując się nań przed sądem, przedstawiali oryginały dokumentów. Zwało się to ostensio iuris, iuris posicio, albo po prostu ius — danej osoby. [2]) Do Księgi sądowej wciągano odpowiedni przywilej, bądź w postaci całkowitej, bądź też podawano zeń w dosłownym, albo lekko zmienionem brzmieniu ustępy najistotniejsze, ustanawiające dany przepis prawny.

Osobną formą było potwierdzanie przedstawionego przywileju przez księcia. Książę zatwierdzał przedstawiony dokument, transsumując go lub rozszerzając. Transsumpt wciągano do ksiąg sądowych albo metryki [3]). Spotkaliśmy nadto przykład,

---

[1]) P. Semkowicz twierdzi w związku z powyższą tezą, że istniejące obok potomków uprzywilejowanego indywidualnie, boczne linie następnie czyniły starania o rozszerzenie przywileju i na inne gałęzie. „Tak, np., przywilej dla Grochowarskich-Boleściców z r. 1244, transsumowany w r. 1379 przez Ziemowita III (IV), rozszerzył syn jego Ziemowit IV (V) w r. 1408 na wszystkich Boleściców mazowieckich". Jedyny ten przykład, mający potwierdzić słuszność powyższego twierdzenia, nie wydaje się nam wybrany szczęśliwie. Niema bowiem najmniejszych danych na to, ażeby uważać przywilej z r. 1408 za kontynuacyę przywileju r. 1379. Przywilej z r. 1408 dla Boleściców nie przytacza wcale Grochowarska. Co się zaś tyczy Grochowarskich, to wprawdzie zaliczają ich do Jastrzębców na podstawie herbarzy, Kapica-Milewski 115 uważa ich za Ślepowronów (por. Boniecki VII, 73, zresztą por. Bolesta de Grochowarsko ks. Płońska nr. 840). Jako Boleścice występują Grochowarscy w potwierdzeniu wyboru synów Wł. Jagiełły w r. 1433, Cod. dipl. Pol. II, 860 ale tu jest mowa o Grochowarsku a raczej Grochowalsku ziemi dobrzyńskiej. Grochowarskich mazowieckich spotykamy w innem zestawieniu: istnieje przywilej ks. Janusza z tegoż samego r. 1408, 2 sierpnia, nadający Mroczslao, et Mscislao z Grochowarska Borky, na prawach ogólnych podobnych nadań (służba wojskowa). Arch. Główne Warszawskie ks. Łomżyńska I. 403 (zapis r. 1442) Kapica 115. Oto szereg danych przemawiających raczej przeciwko wiązaniu tych dwu ogniw.

[2]) Ostensio iuris Nicolai de Dlussnovo quam ostendit in Ploczsko coram dominis et principe Semovito. Ius Prusitarum clenodii. 11 list, 1418 Szreńska I. 23. Positio iuris domine palatinisse (de Radzanowo) t. dnia ib. f. 22⁰. Juris posicio (dne Grethe cum filiabus suis de Welun) 3 lipca 1424 ib. 55. Jus domini Pauli de Nisczicze et dominorum infrascriptorum 1422 9 marca ib. f. 37. Jus Jacobi, Stiborii et Pauli de Sathkowo 1441. 16 maja Mławska I, 367. Jus nobilium heredum de Corzyp 1443, 17 stycznia ib. 364⁰. Jus domini Johannis de Dlothowo 1446, 3 stycznia ib. 188⁰ i in. por. Semkowicz Arch. kom. hist. XI, 378, 387.

[3]) Semkowicz. Arch. kom. hist. XI, 370.

kiedy sędzia wraz z podsędkiem wydawali potwierdzenie przywileju, o charakterze rodowym typu powyższego (choć nie wymieniono nazwy rodu Pobóg, do którego należeli uprzywilejowani) [1]).

Ostatnią wreszcie, najliczniejszą kategorye, zwłaszcza z drugiej połowy w. XV, stanowią oblaty przywilejów w księgach sądowych i metryce.

Takie są zachowane formy przekazów pochodnych.

Ta pochodność a częstokroć i niespółczesność zapisu z oryginałem rodzić muszą obawy co do prawidłowości formalnej zachowanego tekstu. Z góry przewidywać wolno, że przy kopiowaniu dokumentów zwłaszcza z lat wcześniejszych, przy niedostatecznej znajomości pisma w. XIV w końcu XV, albo na początku XVI, wkraść się mogły do zapisów błędy i pomyłki zupełnie nieumyślne. Posiadając tylko jeden odpis pewnego dokumentu, musimy jednak najczęściej poprzestać na podkreśleniu tylko omyłek rażących.

Przy kilku odpisach łatwiej skontrolować poprawność tekstów, która czasem pozostawia wiele do życzenia. Dla przykładu przytoczymy wypadek charakterystyczny, który nakazuje dużą ostrożność w stosunku i do innych tekstów. Do księgi Mławskiej, pod tytułem „Ius Thome de Redzimouicze de libro Srzensky anno XLI“, został wciągnięty z księgi Szreńskiej zapis z dn. 1. lutego 1423, pt. „Ius Thome de Redzimouicze demonstratur in scriptis“. Przy kopiowaniu popełniono pomyłki, zmieniające najzupełniej sens nadania. Poniżej podajemy zapis szreński, drukiem rozstrzelonym zaznaczając ustępy opuszczone w kopii mławskiej.

Ceterum liberamus ipsum dominum Thomam de Redzimouicze et eius posteritatem legitimam huiusmodi gracia nostra speciali implactantes ab omnibus nostris iudiciis omnium palatinorum [2]), castellanorum, capitaneorum nostrorum sive [3]) officialium ipsorum [4]) eximimus et perpetue liberamus ut per eos de cetero non iudicetur [5]) nec citetur [6]) et citatus non compareat, pena eum omnimode nulla sequente, nisi coram nostra ducali presencia vel in absencia nostri de ducatu nostro coram nostro iudice terrestri generali et hoc dum anulo nostro sive sigillo nobis in terra existentibus, in absencia vero nostri de terra capitanei nostri sigillo et litera fuerit evocatus iure terrestri cuilibet suorum adversariorum respondebit, si vero in aliquibus penis magnis vel [7]) parvis in iudicio nostro manserit [8]) et eas luerit, nulli eas de numero dominorum nostrorum sive [9]) honoratorum [10]) wlgariter czesthnikom sive officialibus ipsorum nisi iudici duos, subiudici vero unum grossum pro pena quiquagennali et nostram partem solvere sit astrictus, a pe-

[1]) 1404, b. d. Płońsk. Nos Petrus iudex et Albertus subiudex plonensis notum facimus omnibus et singulis quod fratres domini Mscislai de Coszobudi omnes clenodii habent ius, quod non habent respondere in iudicio domini palatini et aliorum castellanorum nec habent citari per precones et ministeriales, sed anulo domini ducis vel capitanei nec non procuratoris“. Księga ziemska płońska N. 437 (w druku). Jestto najdawniejszy znany nam przekaz przywileju rodowego.

[2]) Mławska palatini.

[3]) M. et.

[4]) M. eorum.

[5]) M. iudicentur.

[6]) M. citentur.

[7]) M. sive.

[8]) M. manserint.

[9]) M. aliorum.

[10]) M. honoratorum nostrorum.

*

nis vero sex marcarum et non comparicionis, alias nestane ipsum Thomam et successores ipsius de speciali munificencia absolvimus de perpetue liberamus per presentes[1]).

Pomyłki tak istotnie zmieniają charakter uprawnienia, że gdyby nie wyraźne w innych błędach i opuszczeniach niedbalstwo kopisty, możnaby je uważać za umyślne drogą formalną przeinaczenie tekstu na korzyść uprzywilejowanych.

A że zdarzały się takie pomyłki umyślne, że przy pomocy lekkich nieznaczących napozór zmian tekstu usiłowano czasem zmieniać charakter nadania książęcego, przekonywa o tem historya przywileju wydanego w r. 1345 dla potomków Windyki. Przywilej ten zachował się w licznych odpisach, przeważnie z drugiej połowy w. XV, z dn. 11 listopada 1418[2]), 14 grudnia 1456[3]), 29 maja 1459[4]), bez daty ścisłej, lecz po karcie z datą 3 lutego 1500[5]). Był to okres formowania się zasady, która następnie weszła do przywiiejów ziemskich, z r. 1471 i 1472, zachęcającej do odnawiania zaginionych lub niszczejących dokumentów[6]), a zatem moment odpowiedni dla tych wszystkich, którzy przez odnawianie przywileju pragnęli wzmocnić niezbyt pewne uprawnienie własne. — Dokument z r. 1345 nadawał cały szereg przywilejów dla Windyki i jego brata, oraz ich prawowitych spadkobierców. Odpis z r. 1500, który nie był zapisem sądowym, lecz oblatą o charakterze wyżej określonym, noszący jeden napis urwany i drugi Ius Prussy, w dwóch charakterystycznych ustępach opuszcza słowa: legitimi, legitimis. Oto opuszczenie nieprzypadkowe, wynik najwidoczniej starań osób, które znały technikę zapisów i rozumiały możliwość emendacyi w pewnym sensie aktów urzędowych, a które zainteresowane były w tem, ażeby niezupełnie prawnie rozciągnąć na nie dobrodziejstwo przywileju.

Ostrożność i krytycyzm w stosunku do zachowanych przekazów, dwa niezbędne warunki dla ustalenia właściwego tekstu i dla określenia istotnej wartości przekazanego materyału, nabierają szczególnego znaczenia, jeżeli ma się do czynienia z materyałem heraldycznym.

Kryterya te zastosować zatem należy także do ogłoszonych przez p. Semkowicza przywilejów.

Po odrzuceniu przywileju dla Kościeszów, który został przez wydawcę zrekonstruowany na podstawie regestu Paprockiego, pozostaje 9 przywilejów, których teksty zachowały się w księgach urzędowych[7]).

---

[1]) Zapis mławski — Mławska I, 106[v], szreński — ib. f. 216[v].

[2]) Ks. Szreńska I f. 23.

[3]) Warszawska III, 170—1.

[4]) Tarczyńska I, 460—1.

[5]) Szreńska II, 272 — nadto dwa przekazy z 1465 łomżyński, 1566 — kolneński były znane Kapicy — Milewskiemu Herbarz, 112. Tekst wydrukowany niekrytycznie z błędami w imionach Kod. Mazow. I. 66.

[6]) Jus Polonicum. 451, 459.

[7]) Zestawiamy we wspólnej tablicy przywileje, wraz z datą ich przekazu:

1. 1391	— Gozdowici	--	1432.
3. 1404	— Trzaski	—	1424, 1475, 1478 (M.)
4. 1404	— Radwanici	—	1420 (nieznany Semkowiczowi) 1486.
5. 1408	— Bolesty	—	Metryka 1468, 1502 z początków w XV — w Liber formul. nieuwzględ. przez Semkowicza.
6. 1420	— Luby	—	1531.
7. 1425	— Rogalici	—	data niepodana (koniec wieku). Lib. form. nieuwzgl.

Rozpocząć wypadnie ich rozpatrywanie od przywileju, dla którego posiadamy więcej materyału, ażeby uzyskane wyniki zastosować także i do innych.

Przywilej dla Radwanów, Płock, 6 lipca 1404.

Oprócz tekstu ogłoszonego przez Semkowicza na podstawie późniejszego znacznie przekazu z roku 1486, posiadamy odmienny tekst tejże daty z 17 czerwca 1420 r., dawniej Ks. Zawskrzyńska I. diss, dziś Szreńska I, 28. g.

In nomine Domini amen. Nos Semouitus Dei gratia dux Mazouie [1]), princeps terrarum Plocensis, Rauiensis, Sochaczeuiensis, Gostinensis, Plonensis dominus ac [2]) heres Wysnensis notificamus [3]) universis, tam presentibus, quam futuris, presentium litterarum notitiam habituris, quibus etiam nosse fuerit oportunum, quod consideratis et inspectis fidelibus servitiis, que nobis nobiles viri [4]) Ratiborius, Nicolaus, Derslaus, Petrus, Clemens de Strassewo, Msczyslaus de Wilkessy, Jacobus, Laurencius, Bartholomeus, Woymirus, Andreas de Bagonnycza Johannes de Bagonnycza, Paulus, Gregorius, Jassek, Jacobus, Nicolaus, Sc(i)borius de Nedzalky heredes inpenderunt et in posterum divina clementia favente nobis et nostris successoribus unacum ipsorum legittima posterita(te) procreata et procreanda temporibus perpetuis sunt inpensuri fideliter et constanter speciali dono nostre ducalis magnificentie prosequi cupientes et favore et ut ad nostra obsequia et quelibet oportuna ipsos et ipsorum legitimam posteritatem sentiamus proniores [5]) et uberiores horum intuitu memoratos nobiles et ipsorum legitimos successoribus (s.) liberamus, absolvimus et exemimus ab omnibus iudiciis [6]) iudicum et subiudicum nostrorum, palatinorum et castellanorum, officialium et ministerialium quorumcunque, quod coram ipsis in omnibus causis magnis sive parvis suorum cuiquam adversariorum respondere non tenebuntur, nisi coram persona nostra ducali. Tempore vero eo, quo in terra nostra personaliter non fuerimus constitu(ti), tunc coram iudice nostro generali respondere debent et tenentur, dum per literam nostro anulo seu sigillo vel capitanei sive ipsius vicesgerentis, qui protunc fuerit, sigillatam, citati fuerint seu evocati. Et si in aliquibus penis magnis seu [7]) parvis in ipso iudicio nostro manserint, nulli eas de numero dominorum [8]) nostrorum honoratorum wlgariter *czesthnykom* vel ipsorum szuppariis [9]) solvere tenebuntur, nisi ad solvendam partem [10]) nostram, nos et nostros successoribus (s.) tangentem, necnon iudici quatuor grossos, subiudici vero duos [11]) a qualibet pena quinquagenali wlgaliter *pandzessanth* [12]) sint astricti. Harum [13]) testimonio literarum [14]) quibus sigillum [15]) nostrum [16]) presentibus est appensum. Actum et datum

8. 1472 — Dołęgowie — Metryka.
9. 1473 — Gozdowici — Metryka 1475.
10. 1478 — Pobogowie — Metryka.

[1]) Tekst z r. 1486: Russiae etc.
[2]) Tekst z r. 1486: et.
[3]) Tekst z r. 1486: notum facimus.
[4]) W tekście na początku było imię Johannes, które wykreślono. Oprócz Straszewskich, którzy powtarzają się w obu tekstach, wszystkie inne imiona są różne.
[5]) u Semkowicza zapewne przez pomyłkę druku primores, w ks. Szreńskiej II, 222 — bowiem proniores.
[6]) Tekst z r. 1486, omnium.
[7]) „ sive.
[8]) „ brak.
[9]) „ suppariis.
[10]) „ poenam.
[11]) Tekst z r. 1486, grossos.
[12]) „ pyaczdzeszanth.
[13]) „ horum.
[14]) „ brak.
[15]) „ sigillum nostrae majestatis.
[16]) „ brak.

in Ploczsko [1]) die dominico infra octavas visitacionis Virginis Marie Gloriose [2]), sub anno domini millesimo CCCC-o IIII-o, presentibus his nobilibus viris dominis [3]) Andrea Ploczensi [4]), Paulo Gostinensi castellanis, Alberto Ploczensi [5]), Michaele Gostinensi subiudicibus, Sassyno (s.) dicto Gamba de Thrampky [6]) herede, Panczslao archicoco [7]) et Alberto vicecancellario curie nostre, nec non canonico ecclesie collegiatae Sti Michaelis in Ploczsko [8]), per cuius manus ipsum privilegium est datum, et aliis quam plurimis [9]) fidedignis testibus ad premissa.

W przywileju tym redakcyi naszej występują osoby, które sądząc z nazw miejscowości zaliczyć należy do Radwanitów. Wyłączyć może należałoby zamieszkujących Niedziałki, Niedzielscy bowiem, według herbarzy zaliczają się do Prusów.

Nie tylko herbarze tego dowodzą. — Posiadamy istotnie zapiskę o naganie szlachectwa, która potwierdza tę przynależność Niedzielskich do Prusów. Zapiska ta jednak równocześnie dowodzi blizkiego powinowactwa Prusów Niedzielskich z Radwanami — Wierzbowami. Pochodzi ona z r. 1427.

W przeciwieństwie do tego świadectwa posiadamy dane dawniejsze, wiążące ściśle Niedzielskich z Radwanami. Jacussius de Nyedzalky występuje w r. 1414 wśród świadków, przeważnie Radwanitów, a obok niego widzimy znanych nam już z przywileju powyższego Wojmira z Bagienic i Mikołaja ze Straszewa. Paweł z Niedziałek w r. 1421 używa typowego [10]) dla Radwanów przezwiska Miodusza [11]).

Wypadałoby więc przypuszczać, że pierwotnymi dziedzicami Niedziałek byli Radwanici, że Prusowie dostali się tam przez małżeństwo i choć z czasem oni właśnie mieli używać nazwiska Niedzielskich, jednak w obecnym jeszcze okresie owo nabywanie nowej nazwy nie dzieje się bez tarć. Jak widzieliśmy, inni sąsiedzi (Trzaskowie) widzą w nich intruzów: potrzeba poparcia Wierzbowów-Bojanowskich, ażeby ulegalizować ich stanowisko. Są przybyszami świeżej daty, którzy osiedli obok dawniejszych dziedziców Radwanitów, wspomnianych w przywileju z r. 1404, i wraz z nimi dzierżą Niedziałki.

Mimo pozornej sprzeczności, wszyscy wymienieni w przywileju niniejszym są Radwanitami.

Mając w ręku dwa przywileje, wystawione jednego dnia, wydane grupom różnym, lecz używającym tego samego herbu i zamieszkującym tę samą dzielnicę, powtarzające jedną grupę, jako wspólną obu (Straszewskich), musimy odrazu odrzucić przypuszczenie co do istnienia dwu odrębnych przywilejów.

---

[1]) Tekst z r. 1486, Plock.	[4]) Tekst z r. 1486, Plocensi.	[7]) Tekst z r. 1486, archidiacono.
[2]) „ brak.	[5]) „ Plocensi.	[8]) „ Plock.
[3]) „ brak.	[6]) „ Trampki.	[9]) „ pluribus.

[10]) Słowo „typowy“ użyliśmy w znaczeniu, które niżej wyjaśniamy dokładniej.

[11]) Płock 1427, 14 listopada: Testes quos ducit Albertus de Nyedzalky contra Dobeslaum de Milaczicze, primus Guntek de Slepcowo, 2-us Obisor (?) de Miszewo de P r u s s y; 3-ius Szauischa de Boyanowo, 4-us Troyanus de ibidem cleinodi V y r b o w a; 5-us Nicolaus Rilo de Crzywcowo, sextus Derslaus de ibidem clenodi P o l c o s z e, sicut bene sciunt: *„Jaco Woczech gesth brath mog, krewny, genego sczita, gego ssnamyena y gego szawolana“* Szreńska I. 101[0]. 1414. Mławska I, 259[0]. Szreńsk, 1421, 21 kwietnia: Veniens nobilis Paulus Moduss de Nedzalky coram nobis recognovit quia duos mansos hereditatis Nedzalky domine Falcze et filiis suis de Potrucossy ad hereditatem Dobaky, wlgariter *ku dobacom* addidit iuxta condictacionem inter ipsos et hoc pro isto prout debuit ipse Paulus ipsam dominam Falkam de sex mansis in Nedzalky exemere. Pro isto ipse domine Falcze perpetualiter duos mansos addidit ad Dobaky wlgariter *ku dobacom* perpetualiter (s.) et debet informare et resignare coram domino principe ib. 179 —180.

Pozostaje zatem możliwość istnienia tylko jednego przywileju, który obejmował wszystkie grupy uprzywilejowane. Że tak było istotnie, że istotnie w przywileju oryginalnym spotykały się wszystkie grupy, na to znajdujemy uboczną wskazówkę w przywileju naszej redakcyi. Na początku spisu imion stoi wykreślone: Johannes, rozpoczynające szereg uprzywilejowanych, według tekstu z r. 1486. W naszej redakcyi pisarz widocznie zaczął od pierwszego z szeregu imion przytoczonych w przywileju oryginalnym, ażeby następnie skreślić zbyteczne.

Powstaje obecnie nowa wątpliwość, a na pytanie, jaki był skład imion w przywileju oryginalnym, nie łatwo odpowiedzieć. Tu bowiem mogą się zjawić dwie możliwości. Albo pierwotny przywilej obejmował imiona wszystkich, to znaczy — imiona spotykające się w redakcyi Semkowicza + imiona redakcyi naszej [1]), albo też obejmował tylko imiona red. r. 1486. W pierwszym wypadku bylibyśmy świadkami następującego zjawiska. Zainteresowani, stawając przed sądem, domagają się umieszczenia w księgach tylko własnych imion, pomijano więc tych, którzy są nieobecni: przywilej nasz obejmowałby tylko północne kolonizacyjne tereny, przywilej Semkowicza obejmowałby jądro i najbliższe tereny, zajęte przez tych z pośród rozrodzonej rodziny Radwanów, którzy w r. 1420, lub których potomkowie w r. 1486 stanęli przed księgami odpowiedniemi.

W drugim wypadku mielibyśmy w redakcyi naszej samowolne rozszerzenie przywileju na grupy, które w r. 1404 nie były niem objęte, które mogły nawet w r. 1404 nie istnieć. W miarę stopniowego rozrostu rodziny, poszczególne jej gałęzie mogły zajmować przylegające do pewnego ośrodka ziemie. Ze Straszewa np., który istniał, jako posiadłość Radwanitów w r. 1404 [2]), mogli wyjść przyszli dziedzice Bagienic i Niedziałek, a następnie, opierając się na przywileju, przysługującym Straszewskim, mogli w r. 1420, wciągając ów przywilej do ksiąg szreńskich, wciągnąć także obok Straszewskich imiona swoje z pominięciem tych wszystkich, od których już się terytoryalnie oderwali [3]). W takim razie nasza redakcya byłaby pseudo-przywilejem północnej zawskrzyńskiej grupy Radwanitów którzy samowolnie zmienili tekst pierwotny według metody, którąśmy scharakteryzowali wyżej, mówiąc o Prusach.

N. N. 3 i 5 ogłoszonych przez Semkowicza przywilejów, najbardziej pod względem charakteru swego zbliżone do przywileju Radwanów i tem różniące się odeń, że prócz spisu osób uprzywilejowanych podają także nazwę rodu (generatio, geneloya), czy też klejnotu (clenodium), wykazują i pod względem formalnym duże analogie.

Przywilej dla Trzasków z r. 1424 zachował się w dwóch redakcyach: wcześniejszej z r. 1424, zawierającej mniejszą ilość osób uprzywilejowanych i późniejszej obszernej z końca w. XV.

Spis osób w redakcyi r. 1424 przedstawia się, jak następuje: Michaelis presbyteri de generatione Lubewo alias cognomine Trzassky dictorum, videlicet Martini, Bernardi, Stanislai, Pelcze, Wisslai, Nicolai, Przibislai, Wirsune, Alberti, Johannis, Wenczeslai de Welun et Lubycwo de ibidem. It. Martini, Msczislai (trzy powyższe słowa skreś-

[1]) Czy wszyscy podani w zachowanych redakcyach znajdowali się w przywileju oryginalnym czy było imion więcej, albo mniej, tego stwierdzić nie można na podstawie naszego materyału.

[2]) Stwierdza to zgodność redakcyi naszej i Semkowicza.

[3]) Z południowych Radwanitów — w przywileju naszej redakcyi spotyka się tylko Mścisław z Wilkęs, którego niema w przywileju Semkowicza.

lone). It. Johannis, Borzskonis, Dobeslai et Nicolai de Milaczicze. It. Thomasii, Cliczewonis, Johannis de Manowo, It. Przeczslai (wykreślone). It. Stanislai, Petri, Wroczslai de Thisky [1]).

Jeżeli porównamy spis ten z ogólnym spisem późniejszej redakcyi, to uderzą nas następujące cechy charakterystyczne. W redakcyi późniejszej występują dwie grupy Trzasków, siedzący w ziemi rawskiej i w ziemi płockiej, w redakcyi wcześniejszej istnieje tylko spis, w dodatku niekompletny rodzin, siedzących w ziemi płockiej. W spisie wcześniejszym znajdują się ślady (wykreślone imiona) dowodzące, że został on skrócony na podstawie jakiegoś spisu pełniejszego, przypuszczalnie analogicznego z redakcyą późniejszą. Oto cechy wspólne z przywilejem dla Radwanów.

A nadto, w wykreślonem imieniu Przecława, którego brak w redakcyi późniejszej, widać ślad nowego zjawiska. Spis późniejszy nie obejmuje wszystkich imion. W oryginalnym tekście oprócz zachowanych musiały być jeszcze inne osoby. A contrario — wolno także przypuszczać, że niektóre z zachowanych nazwisk mogły się nie znajdować w nadaniu oryginalnem. Zastrzeżenie, któreśmy uczynili w zastosowaniu do przywileju Radwanów, tutaj nabiera już bardziej stanowczego zabarwienia.

Przywilej dla Bolestów zachował się w dwu redakcyach: ogłoszonej przez p. Semkowicza (2 teksty) i przez niego nieuwzględnionej [2]) a wcześniejszej [3]). I tu redakcya wcześniejsza różni się od późniejszej głównie spisem osób, zawierając tylko następujące:

Bolestam castellanum Wischegrodiensem, Nadborium, vexilliferum, Pomstiborium fratrem eius, Petrum et Gogowo fratres et heredes de Campa, Jacussium cum fratribus de Psary, Petrum Cruglicza de Czieschewo et omnes alios fratres ipsorum nobiles tamquam nominatim descriptos et quemlibet ipsorum communiter et divisim....

Tymczasem redakcya późniejsza wylicza przeszło 160 imion. Charakter źródła, w którem mieści się redakcya wcześniejsza i sposób podania imion (et omnes alios tamquam nominatim) pokazują, że mamy tu do czynienia z wyciągiem, skróceniem kopisty, który tworzył formularz — dodać możemy — na podstawie tekstu poprawniejszego od tekstu redakcyi poźniejszej [4]), lecz z nią zupełnie zgodnego. Ściśle biorąc, nie należy więc mówić o dwu redakcyach, lecz o dwu odmianach tej samej redakcyi, przywileju pełnym i skróconym, stosownie do potrzeb formularza.

Rezultat analizy nie pozostaje w sprzeczności z wynikami poprzednio otrzymanymi. Radwanowie lub Trzaskowie składali się z dwu grup terytoryalnych, Boleścice stanowili jedną zwartą masę, siedzącą na stosunkowo nie rozległym terenie [5]) — nie było tu zatem materyału do owego rozdwojenia, któreśmy mieli możność skonstatować wyżej.

---

[1]) Ostatnie imiona dopisane później pod tekstem. Spis ten zestawiliśmy na podstawie przekazu w księdze szreńskiej; odmianki bowiem, podane u Semkowicza nie wystarczają do wyprowadzenia wniosków.

[2]) Wiadomość o tym tekście podał Fr. Piekosiński: Najnowsze poglądy na wytworzenie się szlachty polskiej w w. śr. Kw. hist., IV, 721 zwracając uwagę na dwie redakcye pisze: „Zachodzi pytanie, jak pogodzić te dwa teksty i czy tekst Kapicy nie jest tekstem interpolowanym".

[3]) Privilegium iuris omnium nobilium de armis Bolestarum — w rękopisie Bibl. korn. 194 II, 68 str. 32. Tam również znajduje się przywilej Rogalitów, na str. 358. Odpis zawdzięczam uprzejmości Prof. Fr. Bujaka, za co mu składam serdeczne podziękowanie.

[4]) Por. w spisie imion: Twylino — w red. z r. 1486 u Semkowicza, Czwiklino — w niniejszej.

[5]) Patrz charakterystykę niżej.

Przechodząc obecnie do aktów, które zachowały się tylko w jednym przekazie, uwagę szczególną zwrócić musimy na przywilej dla Lubów. Istnieje on w najpóźniejszym ze znanych nam przekazów, w kopii z r. 1531, wzgl. 1509. Na ogół zachowany w postaci poprawnej, zawiera tylko nieliczne zmyłki kopisty: w promulgacyi brak rozpoczynającego narracyę „quod“, wśród świadków po tytule kasztelana gostyńskiego następują słowa; „aulae nostrae ac terrarum nostrarum Russiae, Ravensis et Zakroczimensis“, powtórzone także na właściwem miejscu, oraz podane cancellarii gostinensis ac Michaele vicecancelarii, wreszcie brak słowa „canonico“ po „ecclesie Plocensis“. Są to wszystko pomyłki nieznaczne, które nie wpływają na sąd o wartości dokumentu [1]). O wiele większe wątpliwości budzi sposób ujęcia uprawnienia, a zatem sama treść przywileju. Wszystkie inne przywileje są wydane dla określonych osób w nagrodę za ich zasługi, bądź też za zasługi jednego lub kilku z ich rodziny (wzgl. rodu). Taki charakter posiadają przywileje indywidualno-rodzinne i rodowe w. XV, taki sam charakter noszą również przywileje w. XVI [2]). Przywilej dla Lubów stanowiłby zatem wyjątek najzupełniej odosobniony i przez to wzbudzający wątpliwości nawet co do autentyczności swojej, mówi bowiem tylko o rodzie Luba (tota genelogia, totumque genus et clenodium). Autentyczaość tembardziej wydawaćby się mogła wątpliwą, że dokument mówi obszernie o nadaniu prawa teutońskiego, a szczegółowo nie wymienia — wsi, którym prawo to przyznaje, co jest przeciwne regule nadawania prawa chełmińskiego.

Mimo takich zastrzeżeń nie można jednak stanowczo twierdzić, że przywilej ten jest falsyfikatem. Ogłoszona bowiem przez p. Semkowicza zapiska z ksiąg sądowych zawskrzyńskich z r. 1454, stanowczo ustala, że Dominik i Mikołaj z Krasnewa przedstawili przywilej ks. Ziemowita, nadający ius non responsivum i wolność od kar całej szlachcie z rodu Luby. Wiadomo także z innego źrodła, że dziedzice Krasnewa zaliczali się do Lubów i używali tego zawołania jako imienia, że Lubowie stanowili

---

[1]) Oblatę do ksiąg grodzkich zakroczymskich wniósł 10 czerwca 1531 Jan syn Bronisza z Wyrzyków, jak na to wskazują słowa poprzedzające zapis: Virziki. Privilegium clenodii Luby. Constitutus personaliter coram iudicio nobilis Johannes olim Bronisii de Vyrziki suo, fratrum et patruorum suorum de armis Lubycze nominibus exhibuit et hic in librum inscribendum reproduxit rescriptum ex libro terrestri Cziechonoviensi privilegii super exempcionem nobilium de armis seu clenodio L u b y c z e a solucione penarum iudicialium tenore infrascripti salvum non cancellatum, quo auscultato et reviso iudicium in librum inscribi et litteras patentes eis conferi super illud et dare mandavit. — Termino in Cziechonow feria quinta infra octavam Epiphaniarum (11 stycznia) anno Domini 1526 in presencia nobilium Varsz de Cosiny loco iudicis Thome Klyczky de Rambiesz loco subiudicis. — Acta sunt hec in Sulyrzesch feria quarta die sancte Elisabeth (2 maja?) anno domini 1509. Zakrocz. grodz. 4 f. 321⁰—323. Wiadomość o tem zresztą niedokładna. Pawiński: O pojednaniu w zabójstwie 1880, 19. Tekst, ogłoszony przez p. Semkowicza tylko nieznacznie różni się od powyższej kopii, z wyjątkiem jednego ustępu, który winien brzmieć: „Verum tamen omnes et singuli incolae (seu) cmethones omnium et singularum villarum dicti clenodii et b o n i s L u b y e t q u a s s i e m e r i n t, nobis pro huiusmodi iuris...“ Brakujące słowa dopisane drukiem rozstawionym.

[2]) Dla przykładu przytaczamy tylko jeden przywilej rodowy. Ks. Stanisław i Janusz, w Warszawie, 19 września 1523, nadają arcybiskupowi Janowi Łaskiemu, oraz Hieronimowi w-dzie inowrocławskiemu, Janowi dziekanowi gnieźnieńskiemu i Stanisławowi — „germanis heredibus de Lasko ac omnibus et singulis nobilibus et terrigenis de armis et proclamacione C o r a b e o r u m in quibuscunque terris et districtibus ducatus Mazouie consistentibus et residentibus et eorum legitimis successoribus“ — ius non responsivum i wolność od kar, z wyłączeniem quinquagenali, od której mają płacić księciu 10 groszy, sędziemu — 2 grosze, podsędkowi — 1 gr. Metr. kor. XXXII, 193.

zwartą masę, przeciwstawiającą się innym grupom rodowym i że w połowie w. XV siedzieli także i w Lubach [1]).

Jeżeli przywilej dla Lubów nie jest falsyfikatem, to jego obecny tekst nie jest również tekstem pierwotnym. Różne koleje zapisów, może rezultat świadomej działalności zainteresowanych, sprawiły, że część istotna dokumentu odpadła. Zdaniem naszem znikło imię pierwotnie obdarzonego, względnie obdarzonych, oraz szczegółowszy spis posiadłości rodu. Pierwsza część przypuszczenia naszego opiera się przedewszystkiem na analogii z innymi przywilejami, a także na szczególnem brzmieniu ustępu następującego: villas seu hereditates dictorum nobilium (którzy nie byli wymienieni wyżej) generis et totius clenodii Luby. Ustęp ten tembardziej wydaje się rażącym, iż wyżej była mowa tylko i wyłącznie o rodzie Lubów.

Poparcie drugiej części naszego przypuszczenia znajdujemy w niezręcznej budowie ustępu, przez nas na podstawie księgi zakroczymskiej przywróconego.

Zmiany, które prawdopodobnie nastąpiły, dadzą się łatwo zrozumieć w świetle tendencyi, która występuje także i w historyi innych przywilejów.

Późniejsze przekazy rozpatrzonych przez nas przywilejów (dla Radwanów, Trzasków i Bolestów) pochodzą wszystkie z mniej więcej jednego czasu po r. 1471 i 1472, dwa z nich nadto zachowały się prócz ksiąg sądowych także w metryce mazowieckiej. Nie jest to zjawiskiem przypadkowem, jest syptomatycznem odbiciem pewnego stałego w owym momencie dążenia do wzmacniania, odnawiania, czy też ponownego potwierdzania dawniejszych przywilejów. Stało się to w naszych przywilejach przez proste wciągnięcie dawniejszego aktu do ksiąg, legalizujących zawarte dokumenty (in libris privilegiorum thesauri nostri, sive libris terrestribus, por. wyżej o przywileju dla Prusów) nie było tu aktu nowego, było tylko przypomnienie aktu dawniejszego. Przykład prawdziwej już renowacyi znajdujemy w historyi przywileju Gozdowów.

Formalnie istnieją dwa przywileje: akt z r. 1391, wydany na prośbę marszałka Krystyna z Piaseczna, przekaz z r. 1432, oraz akt z 26 kwietnia 1473, wydany dla Jana ze Zdzar i Jana z Białowieży, przekaz metryki oraz przekaz ks. zawskrzyńskiej z r. 1475. Różnica w ich treści polega na tem, że nadanie późniejsze rozciąga uprzywilejowanie także na dziedziców z Niesdzina, którzy nie występują jeszcze w przywileju r. 1391.

Faktycznie mamy tu do czynienia z jednym tylko aktem, wydanym w r. 1391, a odnowionym w r. 1473; mamy przykład zastosowania zasady, która weszła do przywileju ziemskiego z r. 1472 i zobowiązywała księcia stare przywileje zagubione, zniszczone lub zestarzałe „nostrae majestatis mediocri et iudicum sigillis innovare, decernere, confirmare et extradere in perpetuum“. Różnica między tymi dwoma formalnie biorąc przywilejami jest mniejsza, niż między dwoma przekazami przywilejów wyżej rozpatrzonych.

---

[1]) 1403, 21 list. coram nobis Luba de Crasnewo... Księga płońska Nr. 407. — Luba de Vyrszbowo, Kapica Milewski, 451—1447, 6 marca — penam vallatam vadii... inter clenodium Boncze et clenodium Luby. Ks. Łomżyńska, I, 540⁰. 1444, 22 czerwca Vadium inter Luby et Zagroby ib. 477. 1451.. „de clenodio Luby Phalk et filiaster suus et Mathias de Lubi..“ Rocznik tow. heraldycznego 1913, III, 35 n⁰ 131. Patronimiczne Lubicz spotyka się już w XV w. 1446. Johannes Lubycz de Stawyschino Mławska, I, 189⁰ — por. Pawiński, 19.

Należy zwrócić uwagę na jeden jeszcze szczegół charakterystyczny. Przekaz ks. zawskrzyńskiej jest wzięty ex registro privilegiorum, jest zatem kopią zapisu metrycznego, o 2 lata od niego starszą. Możnaby przypuszczać, że kopia ta wiernie powtórzy zapis metryki. Tymczasem dzieje się zupełnie inaczej: pomijając oczywiste niedbalstwo kopisty, widoczne w opuszczaniu ustępów pierwopisu lub w zmianie Nyesdzino na Byessdzino, znajdujemy także zmianę w samym spisie posiadłości; brak w nich Peplowa [1]), natomiast zjawiło się Zochow(o).

Przybyło również stwierdzenie możliwości zmian drogą czysto kancelaryjną, nowy argument na potwierdzenie jednego z powyżej postawionych przypuszczeń.

W związku z powyższem nasuwa się wreszcie uwaga końcowa. Przywilej dla Pobogów z r. 1478 należy związać, choć nie tak stanowczo, jak dwa przywileje dla Gozdowów, z przytoczonym przez nas przekazem z r. 1404 przywileju Kossobudzkich-Pobogów. Przywilej Pobogów możnaby uważać za renowacyę nadania z ostatnich lat XIV lub początku w. XV, nam nieznanego, na którem przed sądem oparli swe żądania Kossobudzcy.

Jeżeli zatem pozostawić na uboczu przywilej dla Dołęgów z 1472 r., co do którego nie posiadamy żadnych danych oryentacyjnych, wszystkie inne należy odnieść do czasów Ziemowita IV. Należy je związać z epoką wielkich zamierzeń i niedostatecznych środków, stałych wysiłków księcia do zdobycia wielkich pozycyi i wiecznej zależności materyalnej, od sojuszników a nawet i przeciwników (Zakon krzyżacki, Wład. Jagiełło) [2]), oraz łatwo zrozumiałej zależności od bardziej zwartych, spójnych i licznych rodów mazowieckich, które przez członków swoich, dworzan lub dostojników książęcych, w zamian za usługi otrzymywali wynagrodzenie w postaci generalnych przywilejów.

(Dok. nast.) *Dr. Marceli Handelsman* (Warszawa).

O litewskich rodach bojarskich

zbratanych ze szlachtą polską w Horodle r. 1413.

(Ciąg dalszy).

3. Ród Minigajły Gedygołdowicza (Rawa).

Krystyn z Ostrowa, kasztelan krakowski i Grot z Jankowic byli w Horodle przedstawicielami rodu Rawiczów [3]), który przyjął do swego herbu i wspólnoty rodowej Minigajłę, kasztelana wileńskiego [4]).

Pieczęcie rodu Rawiczów przy aktach horodelskich, zarówno szlachty polskiej jak i bojarów litewskich, dziś już nie istnieją. Widział pieczęć jeszcze przy tym ostatnim akcie Zamojski i w swych notatach sfragistycznych podał o niej wiadomość [5]).

---

[1]) Nie sprawdzałem oryginalnego przekazu, opieram się tu na odmiankach p. Semkowicza Arch. kom. hist. XI, 389.

[2]) A. Prochaska: Hołdy mazowieckie. Rozpr. Akad. t. 47, 5 i u.

[3]) Świadkują na akcie Jagiełły i Witołda. Działyński, Zbiór pr. lit. str. 20.

[4]) „Rawa cum genelogia Minigail, castellani vilnensis“. Akt panów polskich.

[5]) Pieczęć ta wisiała na trzeciem miejscu. Zamojski opisuje ją jako „Rawa cum corona regali“; to określenie odnosi się zapewne do korony na głowie panny, siedzącej na niedźwiedziu.

O Minigajle i wogóle o jego rodzie mamy dość skąpe wiadomości. Trudności w rozróżnieniu osób powiększa ta okoliczność, że imię to było wcale pospolite i w akcie horodelskim nosi je inny jeszcze bojar, przyjęty do rodu Syrokomlów [1]).

To jest jednak niewątpliwem, że adoptowany przez ród Rawiczów Minigajło, kasztelan wileński, jest identycznym z Michałem Minigajłą synem Gedygołda [2]).

Ów **Gedygołd** jest postacią różną od Gedygołda Kojlikinowicza, brata Moniwida [3]), jest przedewszystkiem o całą generacyę odeń starszym, a żywot jego przypada na drugą połowę wieku XIV. Nic zresztą o nim nie wiemy pozatem, że był ojcem Minigajły i Surwiły.

1. ***Michał Minigajło,*** syn Gedygołda, występuje pierwszy raz w r. 1387 w charakterze starosty oszmiańskiego [4]), który to urząd piastuje jeszcze w r. 1398 w traktacie salińskim [5]). W międzyczasie, w r. 1393 raz jedyny nazwany jest w rachunkach dworu Jagiełły starostą wileńskim [6]), co może być jednak pomyłką tego źródła. W latach następnych występuje bez żadnego tytułu, jakkolwiek zawsze w szeregu wybitnych osobistości, świadkujących na dokumentach Witołda, a nawet przed tak znacznymi panami, jakimi byli Gasztołd, Bratosza i Moniwid [7]). Dopiero w r. 1412 widzimy go starostą Wielony [8]), poczem zjawia się dopiero w Horodle 1413 r. jako kasztelan wileński, ale jestto już ostatnia o nim wogóle wzmianka, widocznie więc rychło potem umarł [9]). Pisał się z Dziewieniszek [10]).

O potomstwie Minigajły nie mamy bezpośrednich wskazówek, a bojara tego imienia z poł. XV. w. [11]), jako też Mingajłowiczów z XVI. w. [12]) nie możemy bez ogródek łączyć z tym rodem, nie posiadając w tym względzie innych danych prócz identyczności imienia, nie wyłącznie tylko w tym rodzie używanego. Pieczęć Minigajły przywieszona do dokumentu z 14. paźdz. r. 1398 a więc jeszcze z przed Horodła jest niestety prawie zupełnie wyłuskana; pozostała tylko mała część tła zakratkowanego i zasianego różyczkami oraz kilka liter napisu otokowego: ....GAILE [13]).

2. W dwóch dokumentach występuje Minigajło z bratem, niestety oba te źródła nie dochowały się w oryginale, lecz w skażonych kopiach, wskutek czego imię to w obu jest przekręcone. W akcie poręki za Bratoszę Kojlutowicza z końca XIV. lub

---

[1]) Znamy nadto Minigajłę, brata Klawsygajły w r. 1385 z rejz krzyżackich. Zob. Scr. rer. pruss. t. II. str. 696.

[2]) Że mylnie uważano dawniej Minigajłę (jeszcze Stadnicki) za syna Olgerda, wskazał Wolff w dziele: Kniaziowie, str. 664.

[3]) Zob. wyżej pod rodem Moniwida. Kojałowicz (str. 266) mylnie mieni Gedygołda bratem Minigajły, powołując się na akt unii wileńskiej, gdzie wyraźnie wszakże nazwany jest ojcem jego.

[4]) Krupowicz, Zbiór etc. nr. 1, i Kurczewski ks. Kościół zamkowy, t. II. str. 9 i 11.

[5]) Myngal, capitaneus in Aschmyne. Bunge, UB. t. IV. nr. 1479.

[6]) Rationes curiae, str. 166.

[7]) Napierski, l. c. nr. 126, 151, Cod. Vit. nr. 295, 297, Turgeniew, Suppl. nr. 111. Kopiarz kat. wil. I. p. 65. Kop. dyec. wil. I. p. VI. Downar-Zapolski, Akty, nr. 3. Przywilej Witołda dla Moniwida z r. 1407, gdzie idzie po wojewodach polskich a przed marszałkami.

[8]) Cod. ep. Vit, nr. 494.

[9]) Następca jego na kasztelanii wileńskiej, Ościk, zjawia się dopiero w r. 1418. Cod. ep. t. II. nr. 84.

[10]) Daniłowicz, Skarbiec, nr. 959, Kopiarz dyec. wil. t. I. p. VI.

[11]) Dok. mosk. arch. str. 58 (nr. 15).

[12]) Boniecki, Poczet str. 183.

[13]) Oryginał w Królewcu, skąd otrzymaliśmy fotografię tej pieczęci.

pocz. XV. w. zwie się ów brat Minigajły Surgilo [1]), w akcie unii wileńskiej z r. 1401: Swiwilo [2]). Różnica dotyczy tu trzech tylko liter środkowych. Otóż z zestawienia obu przekazów wnosić trzeba, że imię to brzmiało właściwie **Surwiło** (Swrwilo, Surwilo) [3]). Jestto znane na Litwie imię, które nosili dwaj znaczni bojarowie litewscy bracia Tomasz i Jan Surwiłowie, znani przyjaciele Krzyżaków, występujący w źródłach krzyżackich i litewskich na przełomie XIV. i XV. stulecia [4]). Wolę ich jednak nie łączyć z naszym Surwiłą, z którym, zdaje się, nie mają nic wspólnego prócz imienia. Nie ma też bliższych danych do stwierdzenia, od kogo z tych Surwiłów pochodzili późniejsi Surwiłowie i Surwiłowicze, jak Hryćko Surwiłowicz, świadek dokumentu Świdrygiełłowego z r. 1437 [5]) występujący jeszcze w poł. XV. w. [6]) i drugi z tego czasu Surwiłowicz, Naczko [7]), oraz Surwiłowie z wieku XVI. [8]).

Inne rodziny litewskie, które heraldycy późniejsi (Kojałowicz) zaliczają do herbu Rawicz [9]), również nie dają się związać z Minigajłą i bratem jego Surwiłą. Część tych rodzin, Biedrzyccy, Dąbrowscy, Galimscy, Grądzcy, Oleńscy, i in., są niewątpliwie polskimi przysiedleńcami, inni, o nazwiskach litewsko-ruskich, jak Niemcewicze, Skinderowie, kniaziowie Sołomereccy, Nasutowie, Wołmińscy, być może drogą adopcyi na zasadzie przywileju trockiego z r. 1434 weszli do rodu Rawiczów.

Natomiast pewne prawdopodobieństwo ma za sobą wiadomość, podana przez Paprockiego w „Gnieździe Cnoty" [10]) a powtórzona przez Okolskiego i Kojałowicza, że Minigajło przed przyjęciem herbu Rawicz używał Łabędzia (nb. bez związku z polskim Łabędziem) i że potem porzuciwszy herb w Horodle przyjęty, wrócił do swego dawnego Łabędzia. Tylko trudno przyjąć, aby to uczynił już sam Minigajło, jak podają heraldycy nasi, gdyż on zaraz po Horodle znika z widowni dziejowej, a owo odesłanie herbów Polakom wiąże się z zatargiem polsko-litewskim dopiero na zjeździe parczowskim w r. 1446 [11]), mogli to więc uczynić wówczas inni członkowie jego rodu. Faktem jest, że Łabędzia używa później rodzina Dedygołdowiczów czyli Gedygołdowiczów [12]), których jednak heraldycy nasi błędnie wyprowadzają od Dedygołda czyli Gedygołda wojewody podolskiego i smoleńskiego z czasów Witołda. Dowiedliśmy poprzednio, że ów Gedygołd był bratem Moniwida i należał do rodu litewskich Leliwitów, Gedygołdowicze zaś herbu Łabędź mogliby

---

[1]) Inwentarz Zamojskiego w rękop. bibl. Zam. w Warszawie.

[2]) Cod. Vit. nr. 234. Akt znany tylko z transumptu z r. 1434, w którym szereg imion poprzekręcano.

[3]) Paprocki w Gnieździe Cnoty (s. 1167) przypisuje Minigajle brata Kormułta, źródłom współczesnym jednak nieznanego.

[4]) Annales Thorun. i Posilge. Por. Scriptores rer. Pruss. t. II. 551, III. 139 i 230. Raczyński l. c. str. 145. Cod. Vit. nr. 483 i inne.

[5]) Arch. Sang. t. I. nr. 35.

[6]) Dokumenty mosk. arch. t. I. str. 7 (nr. 1) i 62 (nr. 3).

[7]) Tamże, str. 4 (nr. 24).

[8]) Por. Boniecki, Poczet str. 337. Niewiadomo na jakiej podstawie w Słowniku geogr. (XI. s. 600) zaliczono Surwiłów do herbu Kotwicz. Herbarze nasze o herbie ich nie wspominają.

[9]) Compendium, str. 260.

[10]) Gniazdo Cnoty, str. 1167.

[11]) NB. Kronika t. zw. Bychowca nie wymienia Minigajłę pośród bojarów, którzy mieli odesłać herby Polakom.

[12]) Gedygołda zwą źródła ruskie często Dedygołdem. Por. wyżej pod rodem Moniwida.

brać nazwisko od Gedygołda, ojca naszego Minigajły [1]). Minigajłę uważali też za przodka swego Talwoszowie, używający w herbie Łabędzia [2]) i wprawdzie tradycya o tem zjawia się stosunkowo dość późno, bo dopiero u Paprockiego [3]), ale wobec prawdopodobnego związku Łabędziów - Gedygołdowiczów z rodem Minigajły, odrzucić tej tradycyi a limine nie można.

Gniazdo rodu Minigajły leżało w powiecie oszmiańskim. Dziewieniszki, z których się pisał, położone są o milę na północ od Moniwidowych i Gasztołdowych Gieranon. W odległości 1½ mili na wschód od Dziewieniszek leżą Surwiliszki, jedna z kilku osad tej nazwy na Litwie, która niewątpliwie pozostaje w związku z Surwiłą, bratem Minigajły. Dziewieniszki już dawniej pewnie były w posiadaniu tej rodziny i prawdopodobnie już ojciec Minigajły Gedygołd siedział na nich, w blizkiem sąsiedztwie rodu Moniwida, którego brat Gedygołd jemu może zawdzięczał swe imię. Jakkolwiek zaś Minigajło pisze się z Dziewieniszek dopiero w r. 1411, to jednak fakt, że u schyłku XIV. stulecia sprawuje przez lat 11 (1387—1398) urząd starosty oszmiańskiego, wskazuje na to, że już wówczas siedział w tych stronach i to prawdopodobnie w Dziewieniszkach. Po śmierci Minigajły Dziewieniszki widocznie przeszły w posiadanie Wielkiego Księcia, albowiem Zygmunt Kiejstutowicz nadał je w r. 1433 wraz z innemi dobrami Janowi Gasztołdowi [4]).

4. Ród Sunigajły (Lis).

Krystyn z Kozichgłów, kasztelan sądecki i Sunigajło, kasztelan trocki, reprezentują w Horodle zbratane rody, które odtąd miały używać wspólnego herbu Lisa. Przy dokumencie panów polskich pieczęć z tym herbem uległa zatraceniu. Natomiast u dokumentu, który Litwini wydali Polakom, wisi po dziś dzień pieczęć Sunigajły z herbem Lis, której podobiznę, z innego, lepiej dochowanego egzemplarza obok podajemy.

Fig. 1.

Wyobraża ona w tarczy herb Lis we właściwym kształcie, tj. strzałę dwukrotnie przekrzyżowaną, żeleźcem zwróconą ku górze, nad tarczą — zdaje się — początkowe litery imienia i nazwy herbu: S L, po obu stronach tarczy litery: c t (=castellanus trocensis). W otoku biegnie od dołu w prawą (heraldycznie) stronę napis w mieszanym alfabecie łacińsko - ruskim, niezupełnie zrozumiały:

† s · om · iħ'ois · sugal dclШs [5]).

1. **Sunigajło** (Sungal, Sunigal, Sungail, Sungeyl, Sungaylo) przyjął na chrzcie imię Jan [6]). Zachowała się pieczęć jego, której używał jeszcze przed Horodłem. Wisi ona u dokumentu Witołda z r. 1410 [7]) i o ile na fotografii rozpoznać mogę, wyobraża

---

[1]) Nie można tylko wraz Kojałowiczem łączyć z nimi Dawgerda wojewody wileńskiego, który był herbu Pomian. Zob. niżej.

[2]) Mikołaj Talwosz przywiesił do aktu unii lubelskiej (oryg. w Nieświeżu) pieczęć z herbem Łabędź. Imię Talwosz spotykamy także u Gasztołdów.

[3]) Paprocki, Gniazdo Cnoty, str. 1167. Powtarza tę wiadomość Okolski i Kojałowicz w Compendium, str. 119 i 260.

[4]) Teki Naruszewicza t. XV. f. 365.

[5]) Czytam to: sigillum Johannis Sungel dicti Lys (albo: de clenodio Lys).

[6]) To imię na pieczęci z r. 1413. W dokumentach: r. 1410 Hanusz alias Sungail (Cod. Vit. nr. 441), r. 1422: Johannes Sunigal (Dogiel, Cod. dipl. t. IV. nr. 90).

[7]) Archiwum państw. w Królewcu, szufl. VIII. nr. 69.

w polu pieczęci jakoby łuk z strzałą ku dołowi, nałożony na naciągniętą cięciwę. Napis w otoku ruski, świadczący o tem, że Sunigajło w przeciwieństwie np. do Moniwida, używającego pieczęci z łacińskim napisem, tkwił bardziej w kulturze ruskiej:

ПЕЧЯТЬ СУНГЯЙЛОВЯ

Fig. 2.

Ojca Sunigajły nie znamy z wiarygodnych źródeł, a wszystko, co późniejsi heraldycy piszą o jego Narymuntowiczowskiem pochodzeniu i o ojcu Punigajle, należy do bajek, które nauka już dawno odrzuciła [1]). Źródło tych bajek wykazał Wolff w nieocenionem swem dziele o Kniaziach lit.-ruskich [2]), do niego więc odsyłając czytelnika, powtarzać już tych wywodów nie będę.

Wracając do Sunigajły, jednego z najwybitniejszych panów litewskich epoki Witołdowej, spotykamy go pierwszy raz 23. kwietnia 1398 przy Witołdzie w Grodnie, przywieszającego swą pieczęć do preliminarzy pokojowych z Krzyżakami, które poprzedziły traktat saliński [3]). Na akcie tego traktatu występuje Sunigajło jako starosta kowieński [4]), który to urząd sprawuje aż do roku 1422 [5]). W tym charakterze bierze czynny udział w wypadkach politycznych w przededniu wielkiej wojny [6]), i odprawia w r. 1409 z ramienia Witołda poselstwo do Wielkiego Mistrza [7]). Gdy w unii horodelskiej utworzono kasztelanię trocką, objął ją Sunigajło r. 1413 i dzierżył obok starostwa kowieńskiego do końca życia [8]). Jako kasztelan trocki zjawia się ostatni raz na akcie unii trockiej 20. stycznia 1433 [9]), poczem znika na zawsze, niema go też między świadkami unii grodzieńskiej z lutego r. 1434, widocznie więc już w tym czasie nie żył.

Pieczęć jego z herbem Lis znamy z jednego tylko tłoku, którego używał stale od czasu unii horodelskiej aż do śmierci i przekazał ją synowi swemu Fedkowi, który ją przywiesił jeszcze do aktu unii grodzieńskiej z r. 1434 [10]).

W tem miejscu rozprawić się muszę z poglądami, które o Sunigajle wprowadził do nauki naszej Piekosiński w bałamutnym artykule o Sapiehach [11]). Uczony ten rozdzielił Sunigajłę, kasztelana trockiego, na dwie osoby, ojca i syna, dając pierwszemu z nich imię Siemion (idzie w tym względzie za Kojałowiczem) [12]), drugiemu zaś imię Jan. Siemion Sunigajło, kasztelan trocki w r. 1413, zdaniem Piekosińskiego, przyjął w Horodle herb Lis, w postaci zwyczajnej, w której strzała obrócona jest żeleźcem do góry, gdy tymczasem Jan kasztelan trocki w latach 1419 i 1433/4 używał — wedle niego — pieczęci

---

[1]) Kossakowski St. K. Monografie hist.-geneal. t. III. str. 12. oraz anonimowe dzieło pt. Sapiehowie, str. VIII.

[2]) Kniaziowie lit. rus. str. 678.

[3]) Cod. Vit. nr. 179.

[4]) Bunge, UB. t. IV. nr. 1479.

[5]) Dogiel, l. c. nr. 90. Jako starosta kowieński występuje Sunigajło także w r. 1415. Cod. Vit. nr. 645.

[6]) Por. Cod. Vit. nr. 329, 389, 390, 391.

[7]) Tamże, nr. 396, 397, 400, 425.

[8]) Jako kasztelan trocki a zarazem starosta kowieński występuje w pokoju melneńskim w r. 1422. Dogiel, l. c. nr. 90.

[9]) Barwiński B., l. c. Appendix, nr. 3. str. 155.

[10]) Oryg. w Muz. Czart. nr. 392.

[11]) Herold Polski z r. 1898 (Rozmaitości).

[12]) Chyba Nomenklator, gdyż Compendium nie zna Siemiona Sunigajłę.

z herbem Lis, w którym strzała zwrócona jest żeleźcem w dół. Na tej podstawie uważa Piekosiński owego Jana Sunigajłę za syna Siemiona. Otóż stwierdzić naprzód trzeba, że współczesne źródła nie znają zgoła Siemiona Sunigajłę, tylko jednego kasztelana trockiego Jana, który już od r. 1398 był starostą kowieńskim. Powtóre pieczęć Sunigajły przywieszona do aktu unii horodelskiej jest identyczną z temi, które wiszą u dokumentów z lat 1419, 1433 i 1434; na wszystkich tych pieczęciach, należących, jak napis otokowy wskazuje, do Jana Sunigajły, strzała zwrócona jest żeleźcem w górę, a tylko przywieszenie jej do dokumentu nie wszędzie jest prawidłowe i u niektórych wisi ona na opak, wskutek czego uledz można złudzeniu, że strzała ma kierunek odwrotny. Wobec tego odrzucić trzeba mniemanie Piekosińskiego, jakoby w r. 1413 istniał jakiś Siemion Sunigajło, różny od Jana Sunigajły z czasu przed i po Horodle.

Synów Jana Sunigajły znamy dwóch: Fedora i Iwana. Fedko Sunigajłowicz (w dokumencie Sangalowicz) podpisał unię grodzieńską w r. 1434 i do aktu jej przywiesił pieczęć ojcowską [1]). Iwaszko Sunigajłowicz (Sonkgajłowicz) otrzymał w połowie XV. w. od Kazimierza Jagiellończyka czterech ludzi „na Kamienicy“ [2]), poza tem nic zresztą o nich nie wiemy.

Stwierdzenie istnienia tych dwóch Sunigajłowiczów prostuje (powtórzone za Stadnickim) [3]) mniemanie, wyrażone w anonimowem dziele p. t. Sapiehowie, jakoby Sunigajło nie pozostawił potomstwa. Z drugiej jednak strony odrzucić trzeba dwóch innych Sunigajłowiczów, których dorobił (jako synów rzekomego Siemiona) Piekosiński [4]), mianowicie Rumbolda marszałka litewskiego i brata jego Segebuta, ci bowiem należąc do rodu Wolimuntowiczów h. Zadora, nic wspólnego z Sunigajłą nie mieli [5]).

W roku 1462 Maryna wdowa po Sunigajle (relicta dni Songal), stosując się do ostatniej woli zmarłego męża, założyła i uposażyła kościół w Wornianach. Trudno przypuścić, aby to była wdowa po Janie Sunigajle, który umarł już rychło po r. 1433, ale raczej przyjąć trzeba, że mężem jej był któryś z synów jego, Fedor, Iwan lub jeszcze inny może, nieznany ze źródeł. Przemawia za tem chronologia.

Owa fundacya kościoła w Wornianach [6]) jest dla nas z tego względu ważna, że poznajemy z niej posiadłości Sunigajłów, co prawda dość późne, bo z drugiej połowy XV. w., gdy część dóbr tych mogła być nadana już po śmierci Jana Sunigajły jego synom, ale w każdym razie trzeba wziąć wymienione tam dobra pod rozwagę, gdyż mogą być pośród nich i dawne gniazdowe osady rodu [7]).

Otóż Maryna Sunigajłowa zapisuje na kościół w Wornianach: 42 czynszowników, mieszkających nad rzeką Dudą, dalej ludzi w Świranach, w Dubnikach,

[1]) Por. wyżej.

[2]) Dok. mosk. arch. t. I. str. 2. (nr. 18).

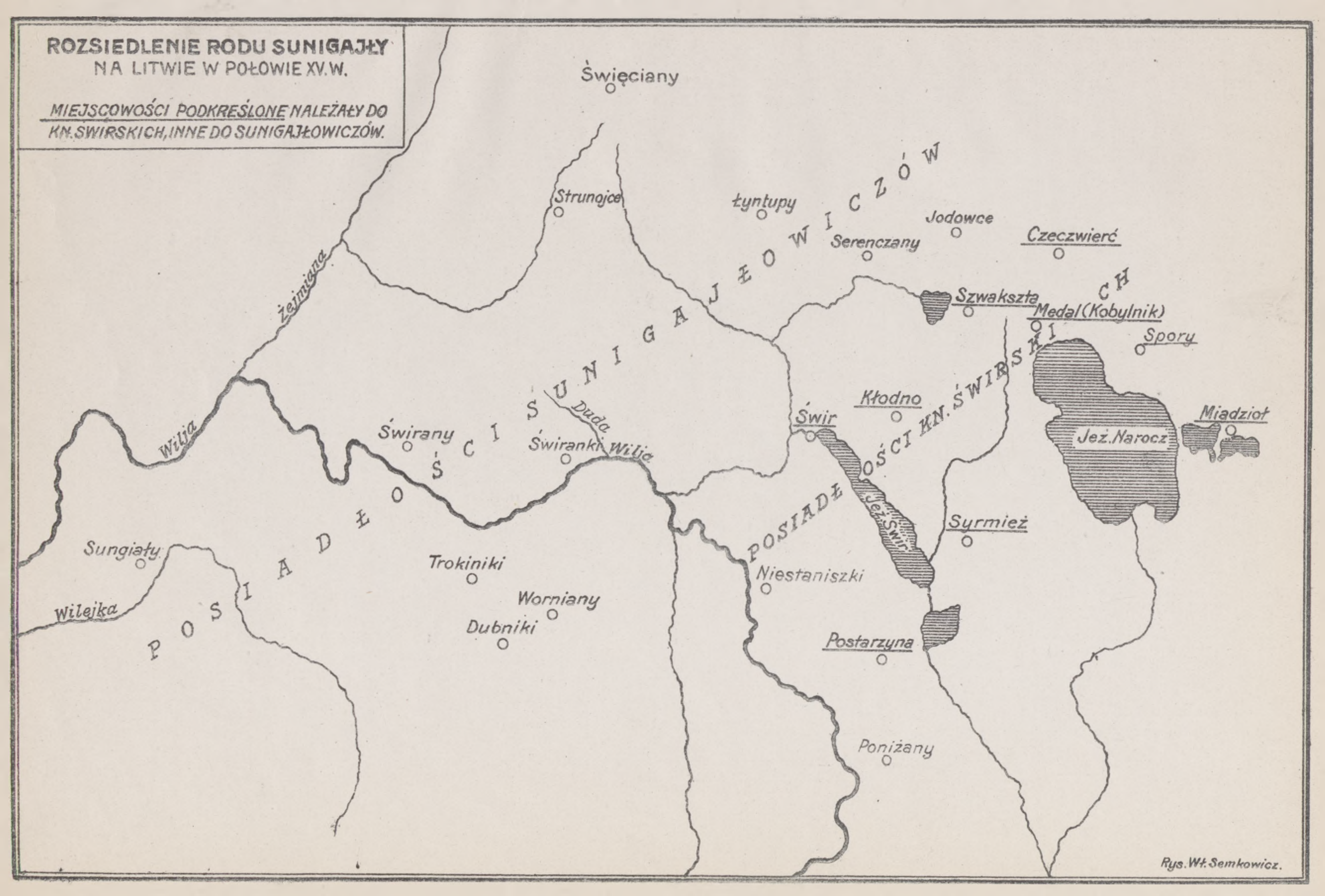
[3]) Sapiehowie str. VII.

[4]) W cyt. artykule o Sapiehach w Heroldzie polskim. Nie wiadomo, gdzie Piekosiński znalazł pod r. 1404 wiadomość o jakimś Rumboldzie Sunigajłowiczu (!). Żaden z drukiem ogłoszonych dokumentów go niema.

[5]) Por. o nich wyżej pod rodem Jawnuty Wolimuntowicza.

[6]) Kopiarz dyec. wil. I. p. 23.

[7]) Osady o nazwach Songajliszki, Songajły, Songiałowszczyzna, Songiejle, Sungiały, mamy na Litwie w różnych stronach. W żadnej z nich jednak nie mogę się dopatrzyć pierwotnego gniazda rodu. Jeszcze najbliżej wykazanego niżej gniazda Sunigajłów leżą Sungajły (dziś Sunkiele), położone o parę mil na zachód od Wornian, koło Mickun.

ROZSIEDLENIE RODU SUNIGAJŁY
NA LITWIE W POŁOWIE XV. W.
MIEJSCOWOŚCI PODKREŚLONE NALEŻAŁY DO KN. SWIRSKICH, INNE DO SUNIGAJŁOWICZÓW.
Święciany
Strunojce
Łyntupy
Jodowce
Serenczany
Czeczwierć
Szwakszta
Medal (Kobylnik)
Spory
Żejmiana
POSIADŁOŚCI SUNIGAJŁOWICZÓW
POSIADŁOŚCI KN. ŚWIRSKICH
Kłodno
Świr
Miadzioł
Jez. Narocz
Duda
Świrany
Świranki
Wilja
Wilja
Jez. Świr
Surmież
Sungiały
Trokiniki
Niestaniszki
Worniany
Dubniki
Wilejka
Postarzyna
Poniżany
Rys. Wł. Semkowicz.

w Serenczanach, wreszcie jakichś ludzi zwanych Zuywuczy(?), ziemie: Iwanowska, Domaszkowska i Siedliszcze, oraz jeziora: Kniahinino jezioro, Marajtis i Wersziminis. Dodała dziesięciny z wsi następujących: Worniany, Sielce, Biesiady, Strunojce, Trokiniki i Jodup (dziś Jodowce).

Nie wszystkie z wymienionych miejscowości dadzą się dziś odnaleźć, większość jednak można topograficznie określić całkiem dokładnie. Leżą one w dzisiejszych powiatach wileńskim i święciańskim po obu brzegach rzeki Wilii, na płn. wsch. od Wilna, między Oszmianą a Święcianami. Po lewym brzegu Wilii leżą Worniany, Dubniki i Trokiniki, po prawym Świrany, Strunojce i Serenczany [1]). Miejscowości te wyznaczają obszerne terytoryum, graniczące na południu z posiadłościami rodu Moniwida, na wschodzie zaś bezpośrednio sąsiadujące z posiadłościami kniaziów litewskich Świrskich (zob. mapę).

Ta ostatnia okoliczność jest dla nas niezmiernie ciekawa, ile że Świrscy pieczętują się także herbem Lis, nasuwa się przeto domysł, że stanowili oni z Sunigajłowiczami jeden ród. Dlatego trzeba się nam nieco bliżej zająć najdawniejszymi przedstawicielami tej rodziny kniaziowskiej.

2. Świrscy zjawiają się w źródłach dopiero między r. 1432 a 1434. Na akcie przymierza Świdrygiełły z Krzyżakami, zawartego w Kirstymoniu 15. maja 1432 r. świadczy pośród bojarów litewskich **Aleksander Świrski** bez tytułu książęcego [2]). Unię trocką z 1433 i grodzieńską z r. 1434 podpisali **Eryk i Roman Świrscy**, którzy podobnie jak ks. Gedrojciowie w obu aktach występują bez tytułu książęcego, znowu pośród bojarów, w ostatnim z nich pośród dzierżawców wielkoksiążęcych. Do obu wymienionych aktów unii przywiesili oni swoje pieczęci, które jednak dochowały się tylko przy akcie grodzieńskim. Przedstawiają one herb Lis w polu pieczęci, w tym kształcie, że strzała zwrócona jest ostrzem w dół. Napis otokowy na pieczęci Eryka Świrskiego:

† ПЕТЬ ІЕРИКОСОВА

Napis na pieczęci Romana Świrskiego zatarty, ale zapewne brzmiał tak, jak na jego pieczęci z r. 1433 (na której znów herb jest zupełnie zatarty) mianowicie:

ПЕЧАТЬ РОМАНОВА

Jakkolwiek wszyscy trzej Świrscy z tego czasu, których wzajemnego pokrewieństwa nie znamy, występują w rzędzie bojarów, bez tytułu książęcego, ich stopień społeczny, przynależność do stanu kniaziów nie ulega, podobnie jak u Gedrojciów, wątpliwości i już najbliżsi ich potomkowie występują w źródłach jako kniaziowie, tak syn Aleksandra — Juchna (Jerzy), synowie Romana: Petko, Jan i Sienko [3]) i inni Świrscy, sumiennie zestawieni i dokładnie omówieni przez Wolffa w dziele o Kniaziach lit. rus., do którego po dalsze szczegóły czytelnika odsyłamy.

Nam chodzi tylko o stwierdzenie, że Świrscy byli kniaziami litewskimi, że pieczętowali się Lisem i że posiadłości ich: Świr (por. Świrany Sunigajłowiczów!), Kobylnik (dawny Medal) Miadzioł, Syrmierz i inne, sąsiadowały bezpośrednio z dobrami Sunigajłów. Dwie ostatnie okoliczności wskazują, że stanowili oni z Sunigajłowiczami

[1]) NB. Koło Serenczan spotykamy inne Świrany i Dubniki.

[2]) Napiersky, l. c. nr. 231. Wolff mylnie twierdzi, że Świrski w akcie tym występuje po kniaziach i dygnitarzach a przed bojarami. Przed nim figuruje Goligin Goliwojnowicz, po nim Segmund Dorgiewicz, obaj bojarowie.

[3]) Por. dok. fundacyi kość. w Świrze i Medalu. Kop. dyec. wil. I. p. 7, 26, 31.

jeden ród. Adopcyę bowiem Świrskich przez Sunigajłę na zasadzie przywileju trockiego z r. 1434 należy wyłączyć z tego względu, że adopcya ta wyraźnie zastrzeżona była dla Rusinów, gdy Świrscy byli Litwinami. Przypuścić więc raczej trzeba, że Sunigajłowicze i Świrscy stanowili dwie gałęzie jednego rodu, niegdyś oczywiście kniaziowskiego, z których jedna (Sunigajłowicze) już dawniej zostali pozbawieni, czy dobrowolnie porzucili tytuł i aspiracye kniaziowskie [1]), podczas gdy druga (Świrscy) wprawdzie za czasów Zygmunta Kiejstutowicza, podobnie jak inny ród kniaziowski, Gedrojciów, nie używali (z przyczyn, w które tu nie wchodzimy) tytułu kniaziów, występując w pierwszorzędnych aktach publicznych, jakiemi były akty unii z lat 1432—4, nie w szeregu kniaziów, lecz bojarów, później jednak, za Kazimierza Jagiellończyka wrócili do używania tytułu kniaziowskiego. Gałąź Sunigajły nie wróciła, zdaje się po prostu dlatego, że już w drugiej połowie XV. w. wygasła, nie ma bowiem później jej śladów na Litwie [2]), a część ich posiadłości: Świrany, Trokiniki i Łyntupy nadał Kazimierz Jagiellończyk Olenie Dowgirdównej, która wniosła je w dom Świrskich, jako żona Petka Świrskiego. Reszta dóbr Sunigajłowiczów, Worniany, Strunojce i Jodowce także rychło już znalazły się w ręku ich kniaziowskich współrodowców [3]).

3. Innych rodzin litewskich, pieczętujących się później herbem Lis, jak Konstantynowiczów, Korsaków-Sowiczów, Narbutów, Michniewczów i in. [4]), skąpe źródła nie pozwalają nam połączyć z Sunigajłą i wykryć ich z nim pokrewieństwa. Co do Narbutów i Korsaków, to ponieważ przydomki te używane były także w innych rodach [5]), nie ma pewności, do którego z nich należeli występujący w pierwszej połowie XV. w. bojarowie litewscy tych imion. Jedynie przydomek Sowicz mógłby dostarczyć pewniejszej wskazówki, że występujący w połowie XV. w. **Sowicz Dowkontowicz** należy do naszego rodu [6]).

Ponad wszystkie te rodziny wybili się z czasem dostatkami, znaczeniem i wpływami **Sapiehowie.** Pochodzenie tej rodziny zostało już dostatecznie w naszej literaturze genealogicznej wyświetlone, a fałsze i błędy, które popełnili dawniejsi heraldycy nasi, usunięte i sprostowane [7]). Fałsze te dotyczą dwóch głównie kwestyi: 1. bezpośredniego pochodzenia Sapiehów od Sunigajły; 2. pochodzenia ich przez tegoż Sunigajłę od Narymunta Gedyminowicza, co upozorować miało książęcy tytuł Sapiehów.

Otóż co się tyczy związku ich z Sunigajłą, to dziś już nie ulega wątpliwości, że o naturalnem pokrewieństwie tu mowy być nie może. Niema najmniejszego śladu, któryby dozwalał przypuszczać, że znany protoplasta tej rodziny, Semen Sopeha czyli Sopiha, pisarz Kazimierza Jagiellończyka w latach 1440—1450, pochodzący niewątpliwie z Smoleńszczyzny, gdzie leżały najdawniejsze dobra tej rodziny, był krewnym,

---

[1]) W r. 1462 wśród posiadłości Maryi Sunigajłowej jest Kniahinino jezioro, którego nazwa jest może reminiscencyą dawnego tytułu jego posiadaczy — przodków Sunigajły.

[2]) Wątpię, by Sagajłowie (Niesiecki) bojarowie żmudzcy mogli pochodzić od Sunigajły.

[3]) Wolff, Kniaziowie, str. 505 i nast.

[4]) Por. Kojałowicz, Compendium, str. 148 i nast.

[5]) Narbutowie są także h. Zadora i h. Trąby (Kojałowicz), Korsakowie h. Jastrzębiec (Zamojski, Notaty) i Kotwica (Kojałowicz).

[6]) Dok. mosk. arch. t. I. str. 18 (nr. 1), 52 (nr. 7) i 53 (nr. 3).

[7]) Stadnicki, Synowie Gedymina, Rozpr. Ak. Umiej. t. III. str. 71., Kossakowski, Monografie hist.-genealog. t. III. str. 12 i nast., Monografia Sapiehów, t. I. str. VIII., Boniecki, Poczet rodów, str. 300 i nast., Wolff, Kniaziowie lit. rus. str. 679.

a nie dopiero synem Sunigajły. Natomiast wspólnota herbowa Sapiehów z Sunigajłą da się zupełnie dobrze wytłumaczyć adopcyą tej ruskiej rodziny przez litewskich Lisów na zasadzie przywileju trockiego z r. 1434 i nie ma potrzeby uciekać się do szukania między nimi naturalnych związków pokrewieństwa. Zwrócę tylko uwagę na pewien szczegół dotąd nieuwzględniany, że już pod r. 1421 występuje w latopisie pskowskim mnich (parchurej) Sopeszka, który fundował tam cerkiew i klasztor pod wezwaniem Zwiastowania NPM. [1]). Czy pozostaje on w jakim związku z smoleńskim bojarem Sopehą z poł. XV. w., nie wiadomo.

Narymuntowiczowskie pochodzenie Sapiehów także już dziś nie znajdzie zapewne obrońcy. Ostatnio Piekosiński próbował jeszcze przytoczyć argumenty na dowód kniaziostwa Sapiehów, ale wywody jego nie zadowalają wymagań ścisłej krytyki [2]). Pogoń litewska zamieszczona w drugiem polu tarczy herbowej Lwa Sapiehy, kanclerza WKL. (z czasów Stefana Batorego), zgoła nie dowodzi — jak twierdzi Piekosiński — pochodzenia od dynastyi książąt panujących litewskich, ale jest herbem babki jego Sanguszkówny, jak herb Druckich w trzeciem polu tarczy jest herbem matki jego Druckiej-Sokolińskiej. Zresztą zaś stwierdzić należy, że Sapiehowie aż do czasów Stanisława Augusta, kiedy konstytucya z r. 1768 przyznała im tytuł książęcy na zasadzie falsyfikatów z lat 1512—72, nigdy tytułu książęcego nie używali, czego byliby nie omieszkali, zwłaszcza w akcie unii lubelskiej, jak to czynili tacy np. Czartoryscy, Massalscy i Zbarazcy, gdyby był choć pozór ku temu. Kniaziowskie pochodzenie Sapiehów jest tedy tworem wyobraźni panegirystów z XVII. w., jak to Kossakowski i Wolff dowodnie wykazali.

Inna rzecz z trzema liliami, które rodzina ta obok Lisa jako pierwotny swój herb podaje i w tarczy kładzie [3]). Choć na najdawniejszych znanych mi pieczęciach Sapiehów, z XVI. w. lilii tych nie spotykam [4]), nie wyłączam możliwości, że tradycya rodzinna przechowała pamięć herbu, którego Sapiehowie przed przyjęciem Lisa używali. Natomiast owej ręki strzałą w łokciu przeszytej w złożonym herbie Sapiehów wyjaśnić nie umiem. Trzebaby zebrać obfitszy materyał sfragistyczny, aby te wszystkie zagadki wyświetlić. (C. d. n.). *Dr. Władysław Semkowicz* (Lwów).

Studya nad pierwotnem rozsiedleniem
rycerstwa wielkopolskiego.
III. Ród Wczeliczów.

Ród Wczeliczów pojawia się w XIII w. w Wielkopolsce, a najdawniejszym przedstawicielem jego jest Czesław z Brodnicy, r. 1230 [5]) zapisany jako świadek przy

[1]) Połnoje sobr. ljetop. t. V. str. 23. Pskowskaja wtoraja ljetop. pod r. 6929.

[2]) Herold Polski z r. 1898.

[3]) Najdawniejszy znany mi jej ślad w herbie Lwa Sapiehy, kanclerza WKL., jakim go przedstawia Dachnowski w Herbarzu szlachty pruskiej (podobiznę zob. w Heroldzie Pol. z r. 1898).

[4]) Na pieczęciach Mikołaja Sapiehy, marsz. nadw., oraz Pawła Sapiehy, woj. nowogr. przywieszonych do aktu unii lubelskiej (akt panów litew.), figuruje zwykły Lis. Na pieczęci Lwa Sapiehy, sędziego z. grodzieńskiego z r. 1594, w tarczy złożonej czterodzielnej niema ani trzech lilii, ani ręki w łokciu przeszytej strzałą.

[5]) Kwp. I. nr. 128.

fundacyi klasztoru paradyskiego. Synami jego byli: Marcin, świadczący r. 1247 [1]) w Pobiedziskach przy nadaniu Przemysła I. dla klasztoru oberskiego, Stępota z Pątnowa i Świętomir. Stępotę więzionego w Koninie wykupił arcybiskup Jakub za 45 grzywien, za co Stępota zlecił mu trzecią część Pątnowa, z częścią jeziora dawniej sprzedanego i z jazami na rzece Goplenicy r. 1301 [2]) za zgodą synów swych Mikołaja i Floryana oraz brata swego Świętomira. Floryan z Pątnowa zamienił z arcybiskupem gnieźn. posiadłość swą Pczelin pod Turkiem na Brzednie pod Dolskiem r. 1298 [3]). Okolicę Dolska poznamy niebawem jako terytoryum Wczeliczów a z nazwą miejscową, dziś nieznaną, Pczelino stoi w związku etymologicznym nazwa rodowa Wczele, jak wykażę na końcu tej pracy. Z pretensyą do Pczelin zgłosił się r. 1324 [4]) Jan Wczelicz (Wysczelicz), lecz sędzia gnieźnieński i kaliski Jakub przyznał tę posiadłość arcybiskupowi Janisławowi, który ją r. 1341 [5]) osadził na prawie niemieckiem.

Fig. 1.

Z późniejszych ziemian z Brodnicy wymienię Bogusława z r. 1366 [6]), Gniewomira z r. 1396 [7]) i Świętomira r. 1393 [8]), który r. 1408 [9]) sprzedał prawem zastawnem Brodnicę kasztelanowi santockiemu Mikołajowi z Błociszewa Ostojczykowi, piszącemu się odtąd także z Brodnicy. Imię Bogusław znane było także Wczeliczom. R. 1374 [10]) kanonik gnieźnieński i archidyakon łęczycki Bogusław, potwierdzając w Grzegorzowie sprzedaż sołectwa we wsi kapitulnej Budzisławiu, przywiesił do dokumentu pieczęć z herbem Wczele (fig. 1), na której napis zatarty. Znamy tego dostojnika z lat 1361—87 [11]).

Brzednie sprzedał r. 1362 [12]) Jan z Dębic pod Dolskiem biskupowi poznańskiemu. Znamy Jaśka z Dębic z lat 1358—1383 [13]). R. 1366 [14]) stracił Jasiek część Motolewa na rzecz klasztoru lubińskiego, r. 1372 [15]) otrzymał od opata lubińskiego odszkodowanie za Rakówkę, na której miała wiano jego babka, r. 1383 [16]) należał do konfederacyi wielkopolskiej, zawiązanej w Pyzdrach.

Z osady dziś nieznanej Dębic pod Dolskiem pisali się r. 1324 [17]) bracia Świętosław i Wojciech, którzy się wówczas zrzekli swych praw do jeziora w Mościszkach na rzecz klasztoru lubińskiego, r. 1382 [18]) Piotr Dębicki należał do konfederacyi radomskiej. W późniejszych czasach miejscowość ta upadła.

Na przełomie XIV. i XV. w. występuje mnóstwo przedstawicieli tego rodu w rozmaitych stronach województw poznańskiego i kaliskiego a mianowicie:

I. w okolicy Książa i Pogorzeli,
II. „ Zaniemyśla,
III. „ Mieściska i Gniezna,
IV. „ Pleszewa,
V. „ Leszna,
VI. niektórych zaś członków spotkamy w Sieradzkiem, w ziemi Dobrzyńskiej a nawet w Małopolsce.

[1]) Kwp. I. nr. 258.
[2]) Kwp. II. nr. 846.
[3]) Kwp. II. nr. 803.
[4]) Kwp. II. nr. 1040.
[5]) Kwp. III. nr. 2048.
[6]) Kwp. III. nr. 1560, 1567.
[7]) Leksz. II. nr. 1884.
[8]) Leksz. I. nr. 1550.
[9]) Terr. Posn. f. 49.
[10]) Kwp. III. nr. 1698.
[11]) Kwp. III. nr. 1456—1863.
[12]) Kwp. III. nr. 1477.
[13]) Kwp. III. nr. 2066—1807.
[14]) Kwp. III. nr. 1566.
[15]) Kwp. III. nr. 1677.
[16]) Kwp. III. nr. 1807.
[17]) Kwp. II. nr. 1041.
[18]) Kwp. III. nr. 1804.

I. Naprzód uwagę naszą poświęcimy rycerstwu z pod Książa i Pogorzeli. Należą do tej grupy Wczelicze z Włościejewek, Wieszczyczyna, Konarskiego, Masłowa, Skoraczewa, Zawor, Międzyborza, Brzostowni, dalej z Pogorzeli, Głuchowa, Zalesia, Wławia i Kuczyny.

Na czoło tych ziemian wysuwa się Dobrogost Włościejewski z Włościejewic, dzisiejszych Włościejewek. Stąd pochodził prawdopodobnie comes Włościej, świadczący r. 1211 [1]) przy nadaniu Mechlina pod Śremem kościołowi Panny Maryi we Wrocławiu przez Władysława Odonicza. Dobrogosta spotykamy pierwszy raz roku 1382 [2]) w Radomsku na zjeździe konfederacyjnym szlachty wielkopolskiej, ślubującej po śmierci króla Ludwika wierność jednej z jego córek na tronie polskim. Na pieczęci przedstawiającej h. Wczele zachowany napis: *S. Dobrogostii de Wlosc... vi...* Po Czemie został około r. 1391 [3]) kasztelanem gieckim, którą to godność jeszcze r. 1417 [4]) piastował. Z drugim Wczeliczem Dobrogostem Mrowińskim, późniejszym kasztelanem przemęckim, przysięgał nasz Dobrogost na pierwszem miejscu przy wywodzie szlachectwa Piotra Wojciechowicza ze Zberek r. 1394 [5]). Z układów granicznych prowadzonych z Sędziwojem Zaborowskim r. 1404 [6]) wynika, że Międzyborze i Wieszczyczyn należały do Wczeliczów a Rusocin i Dobczyn do Sędziwoja prawdopodobnie Wyskoty. R. 1406 [7]) ponowił darowiznę stawu i grobli w Masłowie biskupowi poznańskiemu; r. 1417 [8]) wyposażył nasz Dobrogost wspólnie z braćmi Janem i Pietraszem z Większej Kępy i z Wczeliczami Piotrkiem i synem jego Mikołajem z Jeziorek ołtarz w kościele parafialnym w dziedzicznej swej wsi Włościejewicach, również wdowa po Świeborze z Kolnic Gela zapisała na Ciotczynie pewną sumę na ten cel, a biskup poznański Andrzej zatwierdził tę fundacyę [9]). Pomiędzy świadkami widzimy w Kępie Czemę z Ociosny, prawdopodobnie Wczelicza, Paszka z Chlebowa Wyskotę, Jana Pasikonia Wczelicza i Ćwieka z Pigłowic pewnie Sokolę. Od tego czasu ginie ślad po kasztelanie Dobrogoście z Włościejewic. Oprócz niego dziedziczył tu także Piotr, zdaje się ten sam, co z Jeziorek, r. 1400 [10]) razem z Wyskotami pozywany o najazd na Radomickich. Stosunku pokrewieństwa ziemian z Włościejewek niepodobna wyjaśnić; nosili oni przez długie czasy, podobnie jak ich krewniacy z Pogorzeli, przydomek Pasikoń, znany nam od r. 1412 [11]) i 1413 [12]). Jan Pasikoń z Włościejewek miał za żonę Annę, córkę Sędziwoja z Uzarzewa, z którą otrzymał przy podziale dóbr uzarzewskich po śmierci teścia Wapno na Pałukach, żył jeszcze r. 1434 [13]); tenże pewnie Pasikoń i Paweł Jezierski świadczyli r. 1438 [14]) z h. Wczele przy wywodzie szlachectwa Wojciecha Świekockiego, Czewoi.

Fig. 2.

Niewiadomego imienia Pasikoń z Gościejewic występuje r. 1424 [15]) z Mikołajem z Jarosławek. W Gościejewicach pod Poniecem siedzieli Ciołkowie a miano-

[1]) Kwp. I. nr. 73.
[2]) Kwp. III. nr. 1804.
[3]) Leksz. II. nr. 1446.
[4]) Kwp. V. nr. 274.
[5]) Leksz. II. nr. 359.
[6]) Piek. Zap. wp. nr. 789, 790, 932.
[7]) Kwp. V. nr. 101.
[8]) Kwp. V. nr. 274.
[9]) Miejscowości Ciotczyn „Czothczyno" nie znam; nadmieniam, że w okolicy Krobi, w której kilka gniazd Wczeliczów się znajdowało, istniał w Pijanowicach r. 1493 (Terr. Posn. f. 234) łan Ciotczyński „Czothczynsky".
[10]) Leksz. II. nr. 2608—11.
[11]) Terr. Posn. f. 203 v.
[12]) Terr. Pysdr. f. 158.
[13]) Terr. Posn. f. 221, 167.
[14]) Ulanowski, Materyały nr. 192.
[15]) Terr. Cost. f. 9.

wicie Pietrasz ze synem Janem r. 1406[1]) i r. 1416[2]), Helbrant i Mikołaj r. 1425[3]). Był jednak Pietrasz Ciołek spokrewniony z Wczeliczami, bo r. 1416[4]) przywiódł jako świadków z tego rodu Czesława i Bartłomieja Grabowców; żona Czesława Grabowca Helena zdobyła r. 1407[5]) połowę Gościejewic. R. 1469[6]) spotykamy tu Mikołaja Sasina i Jana Ciołka Gościejewskich. Niewiadomo, czy stąd pochodził Wojciech G., r. 1493[7]) pojawiający się na sądach z Andrzejem z Radlina. — W Gościejewie pod Kobylinem siedział w drugiej połowie XV. w. także Wczelicz, mianowicie Wawrzyniec Kamblan, zapisany z Piotrem z Panienki r. 1465[8]).

Pasikoń z Przyborowa, świadczący r. 1425[9]) w Ostrorogu, pochodził prawdopodobnie z Przyborowa Abdanków pod Krobią, graniczącego z Kuczyną Wczeliczów, choć pewności niema, bo w sąsiedztwie Przyborowa Sulimczyków pod Pobiedziskami znajdowały się gniazda Wczeliczów w Myślęcinie i Rząngnowie. Czy ks. Klemens, proboszcz z Miejskiej Górki i brat jego Paszko Badurka, dziedzice Kuczyny, Przyborowa (i Badurowa) r. 1406[10]) byli Wczeliczami, niepodobna stwierdzić, ponieważ tam kilka rodzin dziedziczyło. Obszerniej omówię tę sprawę przy Kuczynie.

Może synami Jana byli Mikołaj Pasikoń z Włościejewek, który r. 1449[11]) zlecił posiadałość swą w Masłowie Olbrachtowi, Bartłomiejowi, Andrzejowi, Jarosławowi, i Opaczowi Krakwiczom z Czerwonejwsi, w zamian za ich włość Konarskie, i Piotr Pasikoń, zapisujący tegoż roku wiano na Brzostowni i Międzyborzu. Z Konarskiego pisał się odtąd Mikołaj P., który r. 1470[12]) posiadał także Chlebowo, Masłowo i Wieszczyczyn; również bez związku z poprzednimi zostaje Andrzej Pasikoń z Włościejewic r. 1469[13]). Z XVI. w. wymienię kan. pozn. Wawrzyńca Pasikonia z Włościejewic, który r. 1505[14]) udowodnił pochodzenie ze stanu rycerskiego, tj. ze strony ojca z h. Pczelicz tj. Wczele a z matki h. Ogończyk, tegoż brata Andrzeja r. 1508[15]), dalej Stanisława Włościejewskiego r. 1520[16]), wreszcie kanonika pozn. Wojciecha Włościejowskiego r. 1555[17]) h. Szachownica, syna Piotrowego. W drugiej połowie XVI. w. spotykamy kilku Włościejowskich pod Czarnkowem a mianowicie Jakuba w Lubaszu, Jana w Kruczu, Hamrzysku, Macieja w Prusinowie i Sławnie i Stanisława w Lubaszu. Kilka wieków wytrwali Wczelicze we Włościejewkach, stąd pisała się jeszcze r. 1610[19]) Anna Pogorzelska h. Szachownica, matka kanonika pozn. Andrzeja Nałęcza Herstopskiego.

W obrębie parafii włościejewskiej znajdowały się dawne posiadłości Wczeliczów Międzyborze i Brzostownia, której część w XVI. w. należała do parafii ksiąskiej. Dziedziczył w Międzyborzu na schyłku XIV. w. Świętosław, zabity przez Bawora Wyskotę z Drobnina. Zabójcę i jego żonę Małgorzatę ścigał syn zmarłego, Mikołaj Międzyborski r. 1400[20]) i pewnie stryj jego Dobrogost, kasztelan giecki.

---

1) Terr. Cost. f. 34 v.
2) Terr. Cost. f. 132 v.
3) Terr. Cost. f. 89.
4) Ulanowski, Materyały nr. 192.
5) Terr. Posn. f. 5.
6) Terr. Cost. f. 382, 373.
7) Terr. Posn. f. 43 v.
8) Terr. Cost. v. 42.
9) Kwp. V. nr. 407.
10) Piekosiński, Zap. wp. nr. 1086.
11) Res. Posn. f. 60, 60 v.
12) Terr. Cost. f. 529.
13) Terr. Cost. f. 266.
14) Ulanowski, Materyały nr. 221.
15) Akta kap. II. nr. 1621.
16) Wierzbowski, Matric. IV. 1. nr. 3473.
17) Ulanowski, Materyały nr. 376.
18) Źródła dziej. XII. 1. str. 18, 19.
19) Install. Can. Posn. Roczn. T. P. N. P. XXXV. str. 80.
20) Leksz. II. nr. 2606. Piek. Zap. wp. nr. 240.

Nie pomogło Baworowi naganienie Mikołaja, bo tenże oczyścił się z zarzutu nieszlachectwa r. 1403 [1]). Później widzimy Mikołaja na terminach z dziedzicami Gunic Pietraszem r. 1403 [2]), z Mieczkiem r. 1405 [3]), a r. 1406 [4]) przywodził świadków przeciw Dobrogostowi z Marszewa; potem głucho o nim. Dział Międzyborza posiadał także Dobrogost Włościejewski, co poznać można ze sporów toczonych z Sędziwojem Zaborowskim o granicę między Rusocinem a Międzyborzem. R. 1449 [5]) zapisywał Piotr Pasikoń żonie na Międzyborzu wiano, również na Brzostowni. Brzostownia także jest starem dziedzictwem Wczeliczów. Posiadał ją r. 1407 [6]) i 1411 [7]) Dobrogost Włościejewski, kasztelan giecki, a r. 1426 [8]) zapisywał na tej wsi Jan Pasikoń z Wł. pewien czynsz Katarzynie z Kępy, zakonnicy w klasztorze owińskim.

Na zachód od parafii włościejewskiej położona wieszczyczyńska. Dziedziczył w Wieszczyczynie r. 1400 [9]) jakiś Wczelicz; z późniejszych zapisek wynika, że to Dersław (np. r. 1407) [10]), występujący r. 1418 [11]) z Mikołajem, Samsonem i Stojsławem, z Jarosławek r. 1424 [12]), nazwany w sporze z Bieniakiem Mączlińskim „niegdyś" Wieszczyczyńskim; pisał się także z Ostrowieczna, które razem z Zaworami trzymał może w zastawie od Krzczona Jeżewskiego. Po raz ostatni spotykamy Dersława Wczelicza, niegdyś dziedzica Wieszczyczyna, r. 1431 [13]), gdy kwitował z odebranej sumy opata lubińskiego. Również kasztelan giecki Dobrogost z Włościejewek posiadał działy Wieszczyczyna i układał się o granicę między Dobczynem a tą wsią z Sędziwojem Zaborowskim. Wspomnę jeszcze Stanisława W. z r. 1403 [14]) i 1415 [15]), Wichnę z W. r. 1412 [16]) i Dobiesława (czy Dobiesławę?) r. 1411 [17]), występującego z Stanisławem z Olszy. W parafii wieszczyczyńskiej było jeszcze własnością Wczeliczów Masłowo. Tamże darował Dobrogost Włościejowski r. 1406 [18]) staw i groblę biskupowi pozn. a r. 1449 [19]) przeszło ono drogą zamiany z rąk Mikołaja Pasikonia, jak już nadmieniłem, na Krakwiczów z Czerwonejwsi. Chrząstowo zaś, Dobczyn i Rusocin posiadali Wyszkocice; do nich należały w parafii książkiej jeszcze Zaborowo i Zawory np. r. 1397 [20]), podczas gdy Wczelicze trzymali Brzostownię, po Krakwiczach Konarskie, może także część Zawor np. r. 1424 [21]).

Dzieje Ostrowieczna, znajdującego się w tejże okolicy w parafii dolskiej, z którego r. 1425 [22]) pisał się Dersław Wczele Wieszczyczyński, niemałe nastręczają trudności. Jako najdawniejszy nam znany dziedzic pojawia się na schyłku XIV. w. [23]) skarbnik pozn. Michał z żoną Katarzyną. Choć nie obca nam jego rodzina i krewieństwo, nie wiemy z jakiego pochodził rodu [24]).

---

1) Piek. Zap. wp. nr. 437.
2) Piek. Zap. wp. nr. 537.
3) Piek. Zap. wp. nr. 910.
4) Piek. Zap. wp. nr. 1040.
5) Res. Posn. f. 66.
6) Terr. Cost. III. f. 62 v.
7) Terr. Cost. f. 172 v.
8) Kwp. V. nr. 434.
9) Terr. Posn. f. 54 v.
10) Terr. Cost. III. f. 63, Piek. Zap. wp. nr. 1295.
11) Terr. Cost. f. 112.
12) Terr. Cost. f, 83, 81, 77.
13) Kwp. V. nr. 525.
14) Terr. Cost. f. 48 v.
15) Terr. Pysdr. f. 93.
16) Terr. Cost. f. 194 v.
17) Terr. Posn. f. 160 v.
18) Kwp. V. nr. 101.
19) Res. Posn. f. 60.
20) Leksz. I. nr. 2402.
21) Terr. Cost. f. 77.
22) Terr. Cost. f. 146.
23) Leksz. II. nr. 991, 1328.
24) R. 1390 (Leksz. I. nr. 843) Michał skarbnik i Piotr z Zalesia lub kasztelan zbąski Mścigniew z Piątkowa mieli świadczyć na pierwszem miejscu przy wywodzie szlachectwa Andrzeja Jaskułki. Jeżeli Andrzej Jaskułka z r. 1390 i Mirosław Jaskułka h. Odrowąż z r. 1426 (Ulanowski, Materyały

Na wschód od Włościejewek pod Książem leży Skoraczew w parafii panieńskiej. Przynależności rodowej najdawniejszych dziedziców tej wsi nie można udowodnić. R. 1397 [1]) Mikołaj i Janusz ze Skoraczewa świadczą Dzierzkowi Komorskiemu przeciw Mikołajowi Pigłowskiemu; tegoż roku występuje Mikołaj z Bieniakiem w sprawie Bruczkowa. Janusz żył jeszcze r. 1416 [2]). Dalej siedzieli tu jeszcze Pietrasz r. 1403 [3]), Bronisz r. 1417 [4]) i 1434 [5]). Z późniejszych wymienię Jana Mikołajewicza Sk., kwitującego r. 1470 [6]) Jana Mścisławicza Chwałkowskiego. O Wczeliczach Sk. słyszymy dopiero r. 1552 [7]); opłacał wówczas Stanisław Sk. h. Wczele pobór ze wsi Skoraczewa w powiecie kościańskim; r. 1617 [8]) podaje kanonik pozn. Jan Bogorya Bruczkowski przy wywodzie szlachectwa babkę ojczystą Annę Sk. h. Szachownica. Może już Janusz Sk., świadczący r. 1391 [9]) Michałowi skarbnikowi z Ostrowieczna i Parska przeciw Tomisławie razem z Wczeliczem Jakuszem Zaleskim, był z tegoż rodu.

Inne Skoraczewo znajduje się w parafii białeckiej (Białcz, dawniej Białejezioro), również w województwie pozn. a powiecie kościańskim. Stąd się pisał Piotr z żoną Hanką, dziedziczący także w sąsiednich Prątkowicach np. r. 1399 [10]), bracia Wawrzyniec i Nikiel a. Mikołaj r. 1417 [11]) i 1424 [12]), z nich Wawrzyniec w Prątkowicach r. 1398 [13]), dalej Wolfart r. 1404 [14]), a r. 1434 [15]) siedział w Sk. Jan Bojanowski, pewnie Junoszyc, z braćmi Wincentym i Andrzejem. Tegoż roku zapisywał Mikołaj Pierzchała Skoraczewski posag żony swej na Białem jeziorze [16]). Nieco później pojawia się tu Jan Dusza Sk. r. 1449 [17]) i 1465 [18]). Na schyłku XV. w. posiadał Sk., Białcz i Pratkowice Wczelicz Mikołaj Kamblan Szołowski z żoną Jadwigą, która mu może

---

nr. 173) są współklejnotnikami, wtedy i pierwsi trzej byliby Odrowążami, a fakt ten zdaje się potwierdzać szczegół, że właśnie w sąsiedztwie Zalesia Odrowąże siedzieli w Witkowicach, Chociszewicach, Chwatkowie i Starej Krobi. Michała Ostrowieckiego piszącego się także z Parska, Piotra Zaleskiego, Mikołaja Piątkowskiego i innych widzimy na sądach r. 1403 (Terr. Posn. f. 124); wiemy jeszcze, że skarbnik Michał był stryjem Krystyna z Jeżewa r 1403 (Terr. Posn. f. 128) i że synem jego był Adam z Ostrowieczna r. 1418 (Terr. Cost. f. 125). Co się tyczy Piotra z Zalesia, dziedziczył on także w Trąbinie w sąsiedztwie Ostrowieczna r. 1417 (Terr. Cost. II. f. 29), a z synów jego znamy Imbrama i Gniewomira świadczących r. 1398 (Leksz. II. nr. 2180) razem z ojcem Krystynowi z Jeżewa, i Janusza r. 1416 (Terr. Cost. II. f. 1 v.). Prawdopodobnie Krystyn a. Krzczon z Jeżewa posiadał część Ostrowieczna i Zawor, którą zastawił Dersławowi Wczeliczowi z Wieszczyczyna ok. r. 1424 (Terr. Cost. f. 77). tak, że się tenże z Ostrowieczna pisał. Możliwe wreszcie, że Krystyn z Jeżewa należał do rodu Świnków, znamy ojca jego Jana r. 1400 (Terr. Cost. f 115, 145), brata Jana r. 1409 (Terr. Cost. III. f. 406), i Jędrzycha z Zimnowody i Czacza, kasztelana ksiąskiego r. 1398(?) (Leksz. II. nr. 1147); stryjecznymi braćmi Krzczona byli Wojciech r. 1425 (Terr Cost. f. 181), Dominik i Tomisław z J. r. 1427 (Terr. Posn. f. 66); ok. r. 1433 (Terr. Posn. f. 88 v.) pojawia się w Jeżewie Mikołaj Krzczonowicz. Późniejsi Jeżewscy byli z rodu Świnków. Nadmieniam jeszcze, że Mirosław Jaskułka r. 1400 (Terr. Posn. f. 23) przywodzi kilku świadków a pomiędzy nimi na pierwszem miejscu wymienieni Budziwoj i Wyszak Chalowscy, prawdopodobnie Świnkowie.

[1]) Leksz. II. nr. 548, 546.
[2]) Terr. Pysdr. f. 171 v.
[3]) Terr. Gn. f. 38 v.
[4]) Terr. Pysdr. f. 47.
[5]) Res. Posn. f. 52.
[6]) Terr. Cost. f. 510.
[7]) Wittyg, Niezn. Szlachta.
[8]) Inst. Can. Posn. Rocz. T. P. N. P. XXXV. str. 84.
[9]) Leksz. I. nr. 987.
[10]) Leksz. II. nr. 2312.
[11]) Terr. Cost. f. 21.
[12]) Terr. Cost. f. 99.
[13]) Leksz. II. nr. 2519.
[14]) Terr. Cost. f. 63 v.
[15]) Res. Posn. f. 26 v, 27.
[16]) Res. Posn. f. 57 v.
[17]) Res. Posn. f. 19 v.
[18]) Terr. Cost. f. 75.

te posiadłości jako wiano wniosła około r. 1493 [1]). Czyżby stąd wyszli Wczelicze Skoraczewscy?

Starodawne siedziby Wczeliczów na południe od Książa, to Pogorzela i Głuchów w parafii pogorzelskiej. W początkach XV. w. dziedziczył w Głuchowie Mikołaj Roland, nazywany także Rulat, Rurant, Lurant (Łukaszewicz czytał mylnie Kurant!) z matką Ofką r. 1402 [2]), brat Żegoty z Borucina pod Kuczkowem r. 1411 [3]). Pani Strzechna z Gł. pozywana r. 1412 przez Bogusza z Poturzycy, była może żoną Rolanda. Śledzić go możemy przeszło 20 lat w źródłach. R. 1403 [4]) stawiają świadków przeciw niemu Heydan z Małgowa i Sędziwoj z Jarocina, jeszcze r. 1424 [5]) widzimy go na sądach z Zygmuntem z Grunowa. Przydomek Roland spolszczony na Lurant zachował się w późniejszych pokoleniach, a Lurantowie, choć posiadali Głuchów, pisali się następnie z Pogorzeli, np. r. 1462 [6]) Lurant z Pogorzeli miał własność w Głuchowie.

Z faktu, że późniejsi Pogorzelscy nosili przydomek Pasikoń, wynika, że się uważali za odłam Wczeliczów z Włościejewek, znanych właśnie pod tym przydomkiem już od początków XV. w. R. 1417 [7]) Dorota Pogorzelska, Bartosz Wizemburg z Gostynia i Jan Boruta dochodzą swoich praw bliższości do Grabonoga, r. 1419 [8]) Dorota P., wdowa po Januszu, pożyczyła pewną sumę Paszkowi z Gogolewa, r. 1422 uposażyła kaplicę przy szpitalu św. Ducha w Koźminie; świadkiem nadania był Lurant z Pogorzeli. O część Jaraczewa pozywał Lurant z Głuchowa r. 1417 [9]) Bieniaka, ojca Przybysławowego; prawdopodobnie spór wypadł na jego korzyść, bo późniejsi Rulandowie pisali się także z Jaraczewa. Według Łukaszewicza Andrzej P. był synem Rulanda około r. 1448 [10]); następnego roku [11]) spotykamy Andrzeja z Pogorzeli i Jaraczewa na terminach w Pyzdrach. W drugiej połowie XV. w. Rulandowie zagrożeni byli ruiną; r. 1462 [12]) i 1469 [13]) Jan Ruland, Andrzej i tegoż syn Jan zastawili za długi dobra swe wierzycielom a mianowicie Pogorzelę, Głuchów, Gumienice, Ochlę, Bułaków, Kromolice i połowę Jaraczewa. Na przełomie XV. i XVI. w. posiadali Pogorzelę z przyległościami Mikołaj zmarły przed r. 1501 [14]) i syn jego Jan. Jeszcze w drugiej połowie XVI. w. siedzieli w Pogorzeli i przyległych wsiach Pogorzelscy, r. 1578 [15]) w Głuchowie, oprócz Stanisława Bułakowskiego, Stanisław i Dobrogost Pogorzelscy Pasikoniowie, wreszcie Jędrzej i Stanisławowa Pogorzelscy, ciż sami Pogorzelscy w Gumienicach i mieście Pogorzeli. R. 1566 [16]) opłacał Jakub Pogorzelski pobór ze wsi Czestram (dzisiejsze Golejewko pod Rawiczem); pieczęć jego podaje Wittyg i uważa ją za prototyp herbu Wczele. Wymarli Pogorzelscy na kasztelanie kaliskim Stanisławie, synu Macieja, zmarłym około r. 1658 [17]).

W bliższej lub dalszej okolicy Pogorzeli znajdowały się jeszcze gniazda Wczeliczów w Zalesiu i Kuczynie. Ponieważ aż 4 Zalesia istniały w tych stronach tj. pod Jaraczewem w parafii Góra, pod Borkiem w par. Strzelcze i pod Pogorzelą

1) Terr. Posn. f. 144 v, 118, 175.
2) Terr. Pysdr. f. 112 v., r. 1403 f. 146, r. 1404 f. 44.
3) Ulanowski, Zap. kalis. nr. 175, 231, 243.
4) Piekosiński, Zap. wp. nr. 506, 508.
5) Terr. Cost. f. 3.
6) Inscr. Gn. f. 2 v.
7) Terr. Cost. f. 46, 39 v.
8) Kwp. V. nr. 304, 352.
9) Terr. Pysdr. f. 234 v
10) Krotosz. II. str. 169, 170.
11) Terr. Pysdr. f. 373 v., 377 v.
12) Inscr. Gn. f. 2 v.
13) Terr. Posn. f. 5 v.
14) Krotosz. str. 111.
15) Źródła dziej. XII. 1. str. 210, 221.
16) Wittyg, Niezn. Szlachta str. 250.
17) Krotosz. II. str. 112.

(Zalesie Wielkie i Małe w par. Pempowo), niepodobna z krótkich zapisek ksiąg ziemskich poszczególnych właścicieli oznaczyć. Wymienię kilka rodzin z Zalesia, których siedzib nie umiem bliżej określić.

Wczeliczem był Jakusz z Zalesia, r. 1391 [1]) świadek Michała, skarbnika z Ostrowieczna, podobnie jak i w r. 1397 [2]); ówcześni towarzysze jego z Krzekotowic i Bobkowic wskazują na Zalesie w parafii pempowskiej pod Pogorzelą. Stawiały świadków przeciwko niemu r. 1395 [3]) Mirosława i Klemencya z Zalesia; r. 1409 [4]) występuje już wdowa po Jakuszu z dziećmi Mikołajem, Janem, Małgorzatą, Więcoszką i Anną z Z. Najstarszy ze synów Mikołaj, r. 1413 [5]) siostrzeniec kustosza gnieźn. X. Jakuba Pałuki, przysięgał wspólnie z Piotrem Kuczyńskim h. Wczele przy wywodzie szlachectwa Pełki Grzybińskiego h. Świnka. Dalszych losów tych Wczeliczów z Zalesia nie znamy [7]).

Stryjcem herbowym Mikołaja z Zalesia był Wczelicz Piotr Kuczyński r. 1415 [8]). W Kuczynie i Kuczynce w parafii krobskiej widzimy na przełomie XIV. i XV. w. kilka rodzin. Piotra Kuczyńskiego Wczelicza znamy z lat 1394 [9])—1415 [10]). Z roty przysięgi, jaką mieli składać świadkowie Piotra i Maćka z Kuczyny r. 1405 [11]) przeciw Mikołajowi Krzekotowskiemu, wynika, że obydwaj byli braćmi: r. 1407 [12]) występuje zięć Piotra, Mikołaj Kuczyński. Późniejszych kolei tych Wczeliczów nie znamy.

---

[1]) Leksz. I. nr. 987.
[2]) Leksz. I. nr. 2275.
[3]) Leksz. II. nr. 1762.
[4]) Terr. Cost. f. 132, 124 v., III. f. 183 v., r. 1412.
[5]) Terr. Cost. f. 146.
[6]) Terr. Cost. f. 41.
[7]) Oprócz Wczeliczów pisali się z Zalesia także Wężykowie. Zdaje się, że dopiero na schyłku XIV. w. przybyli do Zalesia z Wławia, osady dziś nieznanej a położonej w sąsiedztwie Zalesia w parafii górskiej pod Jaraczewem. Dobroszka z Wławia i jej synowie Przecław, Sobek i Materna albo Maciej wiedli długoletnie spory z sąsiadami, zwłaszcza z Mirosławą i Klemencyą; o część Zalesia stawał na sądach Przecław z matką r. 1398 (Leksz. I. nr. 2675) i jeszcze r. 1418 (Terr. Cost. f. 62) Sobko Zaleski. Przecława z Zalesia zabili r. 1403 (Piek. Zap. wp. nr. 576) mieszczanie gostyńscy z poduszczenia Hinczki Wizemburga, którego ścigała cała rodzina zabitego tj. matka, bracia i wdowa Agnieszka. Gdy Szczedrzyk Konarski naganił Sobka Zaleskiego, oczyścił się tenże r. 1411 (Ulanowski, Materyały nr. 100, Terr. Cost. f. 166 v.) i udowodnił przynależność swą do rodu Wężyków; jako współklejnotnicy świadczyli Wężykowie Jan Skałowski i Pietrasz Ochelski. R. 1424 (Terr. Cost. f. 65, 76) widzimy Sobka Zaleskiego na sądach z Mikołajem Strzeleckim i Dersławem Szelejewskim; oprócz Zalesia posiadali wówczas bracia Sobko i Maciej także Trąbin pod Dolskiem.

W Trąbinie dziedziczył inny jeszcze Zaleski imieniem Piotr r. 1417 (Terr. Cost. f. 20), którego już wspominaliśmy jako świadka Krystyna z Jeżewa r. 1398 (Leksz. II. nr. 2180) razem z synami Imbramem i Gniewomirem. Fakt, że Wawrzyniec z Wielkiej Łęki, jako Wężyk znany z r. 1406 (Ulanowski, Materyały nr. 74), pozywał Piotra z Zalesia o Ochlę, która była częścią Targoszyc, i drugi fakt, że Piotr Zaleski z Wężykami, Sobkiem i Maciejem Zaleskimi, dziedziczył w Trąbinie, naprowadza nas na wniosek, że i Piotr Z. musiał być Wężykiem. W tym razie musieliby być Wężykami współklejnotnicy jego z r. 1390 (Leksz. I. nr. 843): Andrzej Jaskułka, Mścigniew z Piątkowa kasztelan zbąski i Michał z Ostrowieczna i Parska skarbnik poznański. Synów miał Piotr Z. trzech tj. Imbrama i Gniewomira r. 1398 (Leksz. II. nr. 2180) i Janusza r. 1415 (Terr. Cost. f. 85, II. f. 1 v. r. 1416).

Z innych dziedziców Zalesia wymienię jeszcze Stronisławę r. 1401 (Piek. Zap. wp. nr. 217) na sądach przeciw Dobroszce, Stefana i Stanisława r. 1407 (Terr. Cost. III. f. 50), wreszcie Samka albo Samsona Zaleskiego. Ten ostatni i brat jego Mikołaj Malechowski (z Małachowa pod Dolskiem) przysięgali w trzeciej parze przy wywodzie szlachectwa Grzegorza Pieńkowskiego r. 1399 (Leksz. II. nr. 795). Do określenia, z którego Zalesia się pisał, pomaga szczegół, że tegoż roku (Leksz. I. nr. 2889) ze strony żony swej stawał na sądach z znanym już Przecławem Wławskim, zastępującym matkę swą.

[8]) Terr. Cost. f. 41.
[9]) Leksz. II. nr. 1610.
[10]) Terr. Cost. f. 41.
[11]) Piek. Zap. wp. nr. 926.
[12]) Terr. Cost. III f. 49 v.

Posiadali także własność w Kuczynie dziedzice sąsiedniego Przyborowa ks. Klemens proboszcz z Górki i brat jego Paszko Badurka r. 1400 [1]); jeszcze r. 1425 [2]) miał Paszek z Kuczyny sprawy sądowe z Mikołajem Gilem z Goliny, Mikołajem Pawłowskim i Pietraszem Kołaczkowskim. Przydomek Badurka zachował się w nazwie miejscowej Badurowo w parafii krobskiej, która już w XVI. w. było opustoszała [3]). Niewiadomo, do jakiego rodu ci bracia należeli [4]).

Również nie możemy stwierdzić przynależności rodowej Brylów w Kuczynie i Kuczynce. Posiadali tu działy bracia Wojciech Bryl r. 1402 [5]) i Miroszek r. 1404 [6]), pewnie i Marcin Bryl Kuczyński r. 1405 [7]) na sądach z Piotrem i Maćkiem z Zalesia. R. 1418 [8]) występuje już wdowa po Wojciechu, Boguszka z synem Pakoszem; pewnie Przedwoj, syn Bryla, zapisany tegoż roku, jak i Jan Bryl z Kuczynki r. 1435 [9]) lub Sowin, nazywany także Sowińskim r. 1449 [10]), byli także synami Wojciecha Bryla. Przydomek Bryl nosił także Tomko z Prusiec r. 1400 [11]), pewnie ten sam, co Tomisław Bryl z Gorzycka r. 1404 [12]), którego żoną była Halszka r. 1426 [13]) oraz Bryl z Osowa pod Szamotułami; dalej Jan Bryl Ocieski, brat Piotra z Ocieszyna, w pow. poznańskim pocz. XVI. w. Jastrzębczyk [14]).

Z innych dziedziców Kuczyny wymienię jeszcze Bernarda z żoną Hanką, których synowie Mikołaj i Jan i córki Helena i Katarzyna pozywały r. 1405 [15]) Dersława z Kuczyny, dalej Przesprzema albo Bezpryma r. 1398 [16]), Szymona i Dobiesława r. 1415 [17]), Jakusza r. 1417 [18]) i Andrzeja r. 1418 [19]).

(C. d. n.). *Ks. Stanisław Kozierowski.* (Skórzewo).

---

[1]) Leksz. II. nr. 2486, Piek. Zap. wp. nr. 1086 r. 1406, Terr. Cost. III. f. 43 v. r. 1406.

[2]) Terr. Cost. f. 89, 120.

[3]) Źródła dziej. t. XII. 1. str. 71.

[4]) Przyborowo w parafii Niepart było odwieczną siedzibą Abdanków, stąd się pisał Janusz Abdank r. 1415 (Terr. Posn. f. 93), a w Kuczynie dziedziczył jeszcze r. 1566 (Wittyg, Niezn. Szlachta) Abdank Ambroży Przyborowski. Pewności jednak niema, czy Badurkowie byli Abdankami, zwłaszcza gdy uwzględnimy szczegół z r. 1425 (Kwp. V. nr. 407), kiedy to Pasikoń (więc Wczelicz) z Przyborowa z Jurzykowskim świadczył w Ostrorogu.

[5]) Piek. Zap. wp. nr. 352.

[6]) Terr. Cost. f. 56 v.

[7]) Terr. Cost. f. 75.

[8]) Terr. Cost. f. 96, 87, 73.

[9]) Res. Posn. f. 78.

[10]) Res. Posn. f. 20, 22, 34 v., 21.

[11]) Terr. Posn. f. 11.

[12]) Terr. Posn. f. 197.

[13]) Terr. Posn. f. 68, r. 1418 f. 111.

[14]) Zobacz rozprawę Dra K. Hartleba p. t.: Z Ocieszyna Ociescy herbu Jastrzębiec, Mies. her. 1913. zesz. 5/6. str. 88.

[15]) Terr. Cost. f. 76, Terr. Pysdr. r. 1403 f. 129.

[16]) Leksz. II. nr. 2219.

[17]) Terr. Cost. f. 73 v.

[18]) Terr. Cost. f. 68.

[19]) Terr. Cost. f. 116. Być może, że jedna z tych wymienionych rodzin należała do rodu Ciołków, bo r. 1566 (Wittyg Niezn. Szlachta) Michał Kuczyński h. Ciołek współdziedzic Kuczyny opłacał pobór, drugą zaś część Kuczyny i Kuczynkę posiadał wspomniany już wyżej Abdank Ambroży Przyborowski. W okolicy Krobi znajdowało się kilka siedzib Ciołków jak Pijanowice, Włostowo, Ciołkowo, Podrzecze.

Leszczyńscy
herbu Wieniawa.

(Ciąg dalszy).

Rafał II. z Leszna Leszczyński, pierwszy hrabia na Lesznie, który to tytuł otrzymał także dla swych następców od cesarza Fryderyka III. w r. 1473, przyczem dodano mu do herbu lwa, stojącego na hełmie z gołym mieczem w przednich łapach [1]), 1484 r. kasztelan spicymirski [2]), 1489—1502 marszałek nadworny [3]), 1496—1502 kasztelan gnieźnieński [4]), 1502 kasztelan poznański [5]), 1489—1490 starosta łęczycki [6]), 1497—1499 starosta brzeski [7]), 1498 starosta radziejowski [8]), darował 1496 r. połowę swej wsi dziedzicznej Chełkowa Janowi czyli Iwanowi z Karnina, podstolemu kardynała Fryderyka, arcybiskupa gnieźnieńskiego [9]); w tymże roku nabył od brata Kaspra część Grodziska, którą jeszcze 1496 r. zrezygnował Annie z Lasocic, żonie Jana Sydnickiego, za pewne części w Lasocicach [10]); 1497 otrzymał część Przygodzic i Chinowa, skonfiskowane kanonikowi poznańskiemu Andrzejowi z Gołuchowa [11]), miasto Izbicę z przynależącemi do niego wsiami, skonfiskowaną Janowi Kretkowskiemu, kanonikowi włocławskiemu, oraz dobra Jana Piotrowskiego, wójta gnieźnieńskiego, i Jana Liska, skonfiskowane jak powyższym za niespełnienie obowiązku w czasie wojny [12]); 1499 otrzymał od króla łan roli, ogród i łąkę na przedmieściu brzeskiem [13]); 1501 wziął Płowce w zastaw za pożyczone 1800 węgierskich złotych [14]). Jako dziedzic Leszna prezentował 4. maja 1468 r. po śmierci plebana Andrzeja [15]) na probostwo parafialne leszczyńskie Jana altarzystę w Kaliszu, a 24. lutego 1496 r. jako dziedzic Lasocic i patron tamtejszego kościoła, po rezygnacyi Tomasza Wilkowskiego, wikaryusza wieczystego poznańskiego i proboszcza kaplicy św. Bartłomieja w Lasocicach, na probostwo lasocickie Jakóba z Dobrzycy [16]).

Rafał II., na którego 1461 r. skarżył się Jerzy, król czeski, że kupcom lignickim przeszkadzał prowadzić handel w Polsce [17]), przebywał wiele lat na dworze cesarza Fryderyka III, w którym to czasie ranił w turnieju wiedeńskim Macieja, króla węgierskiego [18]). Od tegoż cesarza Fryderyka posłował 1470 i 1476 r. do Polski, dopra-

---

[1]) Paprocki.

[2]) Wierzbowski, I, 1662. Bartoszewicz, Kod. dypl. Pol. III., 461.

[3]) Ib. I., 2023, 2089. II., 610, 624, 918, 979, 1117, 1228, 1381. III., 261.

[4]) Ib. II., 610, 625, 979, 1117, 1226, 1381. III., 70, 261.

[5]) Wspomniany jako „olim Raphael, castellanus Posnaniensis" 1502 i 1504 r. Wierzbowski. III., 672, 1367.

[6]) Wierzbowski M. I., 2023.

[7]) Ib. II., 979, 1226.

[8]) Ib. II., 1226.

[9]) Ib. II., 610.

[10]) Ib. II., 625.

[11]) Ib. II., 918.

[12]) Ib. II., 979.

[13]) Ib. II., 1381.

[14]) Boniecki, Herbarz.

[15]) Akta kons. pozn., r. 1468.

[16]) Kościół w Lesznie istniał już przed r. 1450, kiedy tam Rafał I. pochowany został. Ów pleban Andrzej jest pierwszym, którego akta konsystorskie wspominają. W r. 1487 rezygnuje z probostwa leszczyńskiego Tomasz Wilkowski.

[17]) Wierzbowski, I., 573.

[18]) Długosz, V., 538.

szając się przymierza i pokrewieństwa z Kazimierzem Jagiellończykiem [1]), 1489 r. jeździł jako poseł króla polskiego do margrabiów brandenburskich i książąt saskich [2]), 1498 i 1502 r. był wraz z bratem Kasprem komisarzem królewskim do spraw różnych [3]). Umarł 1502 r. [4]).

Żoną jego była Małgorzata z Bnina Śmigielska, 2-o v. Janowa Rozdrażewska, kasztelanowa kamieńska [5]).

Jedynym synem Rafała II., marszałka nadwornego i kasztelana poznańskiego, był Rafał III., kasztelan przemęcki, w r. 1505 jeszcze małoletni i jako taki zostający pod opieką stryja Kaspra, podkomorzego kaliskiego. W r. 1502 zapisuje król Aleksander Rafałowi i stryjowi jego Kasprowi pożyczone od nich na wybicie nowej monety 200 węgierskich złotych i 62 grzywny srebra na mieście Radziejowie [6]) i w tymże roku pozwala Mikołajowi Gardzinie z Lubrańca, wojewodzie kaliskiemu, wykupić z rąk Rafała dobra królewskie Radziejów [7]). W 1520 r. w podziale dóbr z braćmi stryjecznymi Janem, podkomorzym kaliskim i Rafałem, kasztelanem lędzkim, który przedsięwzięli komisarze królewscy Jan Łaski, arcybiskup gnieźnieński i Jan z Oporowa, kasztelan brzeski, otrzymuje Rafał Leszno, Strzyżewice i Lasocice z dodatkiem 300 grzywien, oraz Sienno i Grunowo [8]), a w rok później zawiera z Ryczyńskimi: Janem, kasztelanem poznańskim, Piotrem, Wojciechem i Łukaszem, długoletni spór o las pomiędzy Lesznem a Rydzyną [9]). W r. 1521 nabywa od wuja Wojciecha Śmigielskiego część Śmigla [10]), 1530 r. zamienia z tymże Śmigielskim część swą dóbr Działoszyn z przyległościami, odziedziczoną po matce i część kupioną od brata przyrodniego, Hieronima Rozdrażewskiego, na część Śmigla, Nietążkowa, i Popowa z dopłatą 1000 grzywien [11]). Był też dziedzicem Rozdrażewa, Radomicka i Bogucina [12]) a na Śląsku posiadał Puntzdorf, Libnaw, Golendorf, Golnaw, Kraftenwald i Glambitz, dom w rynku w Wrocławiu i folwark na przedmieściu Nisy [13]). W r. 1516 przyjął Rafał III. pierwszych Braci Czeskich do Leszna [14]). W 1547 r. założył w Śmiglu kościółek św. Ducha i św. Walentego [15]) i w tymże roku wyniósł Leszno z przyzwoleniem królewskim do rzędu miast z prawem magdeburskiem [16]). Umarł 1560 r. [17]), pochowany został w Lesznie [18]). Żoną jego była Barbara z Bystrzycy [19]), która pochowana została w Lesznie [20]).

Synem Rafała III., kasztelana przemęckiego i Barbary z Bystrzycy był Wacław I. [21]), dziedzic Leszna, Wielkiego Grunowa, Strzyżewic, Lasocic, Zimnego fol-

---

[1]) Ib. V., 538, 650, 654, 656.
[2]) Wierzbowski. I., 2023.
[3]) Ib. III., 261. III., suppl. 79.
[4]) Ib. III., 70. IV., 3273.
[5]) Ib. IV., 5538, 5548. IV. Vol. 2, 8369.
[6]) Ib. III., 672.
[7]) Wierzbowski. III., 79.
[8]) Ib. IV., Vol. II., 12619, 13209.
[9]) In. Pos. 1521 f. 579.
[10]) In. Pos. 1521 f. 143.
[11]) Wierzbowski. IV., 5548, 5549, 5538.
[12]) In. Pos. 1558 f. 352, 354.
[13]) In. Pos. 1559. II., 51.
[14]) Karwowski St. Kronika m. Leszna.
[15]) Wizyta Happa z r. 1620.
[16]) Dokument erekcyjny w St. Karwowskiego Kronice m. Leszna, str. 113. Komeński w kazaniu z r. 1636 i Łukaszewicz mylą się co do osoby założyciela miasta Leszna.
[17]) W r. 1561 już jest dziedzicem Leszna syn Rafała III., Wacław.
[18]) Karwowski St. Kronika m, Leszna str. 92.
[19]) In. Pos. 1559. II., 51. Komeński J. A. w kazaniu na pogrzebie Rafała Leszczyńskiego, wojewody bełskiego, z r. 1636 mówi, że żoną Rafała, kasztelana przemęckiego była „hrabianka na Kuntzendorfie i Bystrzycy.
[20]) Komeńskiego kazanie z r. 1636.
[21]) Boniecki myli się, sądząc, że Wacław umarł przed ojcem.

warku w powiecie wschowskim, Drzeczkowa, Wolikowa, Wyciążkowa i Piotrowic pustych w powiecie kościańskim [1]), Radomicka i Bogucina, które to dobra już w r. 1558 zrezygnował mu ojciec [2]), Rozdrażewa, Grabowa i Trzemeszna, które 1561 r. zastawił za 3500 złp. Dobrogostowi Potworowskiemu [3]), wreszcie połowy Śmigla, Nietążkowa i Unina, które to dobra zrezygnował 1565 r. za 12.000 złp. Janowi Cikowskiemu [4]). Wacław obdarzył wielkiemi swobodami miasto Leszno przywilejem z dnia 24. sierpnia 1561 r. [5]). Umarł 1565 r. bezdzietnie [6]), pochowany został w Lesznie [7]).

Żoną jego była Barbara Rechenberkówna z Ochli, córka Jana [7]), 2-o v. Janowa Rozdrażewska [8]).

Kasper, syn Rafała I., kasztelana przemęckiego, a brat rodzony Rafała II., marszałka nadwornego i kasztelana poznańskiego [9]), 1469 podkomorzy kaliski [10]), tenutaryusz dóbr radziejowskich [11]), wziął 1471 r. w zastaw od dziewierza swego, Andrzeja z Oporowa, archidyakona gnieźnieńskiego, za 500 węgierskich złotych Skulsk Złotowo i Sadowice [12]), a 1478 r. od Mikołaja Borka z Opoczna wieś Grodzisko w powiecie kościańskim, do miasta Osieczny należącą, za 605 węgierskich złotych [13]), oraz połowę jeziora Piegszyno pod temże miastem i grunt, na którym stał folusz, w sąsiedztwie Drzeczkowa [14]); 1485 r. zaręczył za Jana Denowskiego, że wieś Denow oczyści ze wszystkich długów [15]); 1490 r. otrzymał od króla konsens na wykupienie małdrat czyli ospy klasztoru lubińskiego z rąk Rubina, stolnika poznańskiego, Rafała, syna niegdy sędziego poznańskiego i Andrzeja z Gołuchowa, kanonika poznańskiego [16]); 1496 r. zrzekł się Grodziska na rzecz brata Rafała Leszczyńskiego, marszałka nadwornego [17]). W r. 1502 zapisał król Aleksander jemu, oraz bratankowi jego, Rafałowi Leszczyńskiemu, synowi niegdy Rafała II., kasztelana poznańskiego, pożyczone od nich na

---

[1]) Na tych dobrach miała żona jego dożywocie. In. Pos. 1567. II., 569.

[2]) In. Pos. 1558 f, 352—354.

[3]) In. Pos. 1561. I., 818.

[4]) In. Pos. 1565. I., 485.

[5]) Jan Rechenberg nazwany jest 1507 r. „haeres in Slawe et Bar" (Wierzbowski Matr. IV. Vol. I., nr. 188), a 1516 r. 13. października otrzymali Jan i Mikołaj Rechenberkowie „haeredes in Bora Slawa et Freystat" od cesarza Maksymiliana II. potwierdzenie przywileju Władysława II., króla węgierskiego i czeskiego, na dobra Wartenberg (Stamburck). Wierzb. IV., 2630.

[6]) W r. 1565 występuje po raz ostatni jako żyjący.

[7]) Do niego odnosi się bez wątpienia posrebrzana tabliczka blaszana w kościele farnym leszczyńskim z napisem: „Mortales exuviae Illustrissimi ac Magnifici Domini Venceslai de Leszno Leszczyński hic anno 1682 die 8. Augusti exhumatae conservantur. Qui praeclarus patriae civis obiit plenus dierum circa annum 1505. Quem etsi mortuum seria aetas obliteravit, recens memoria lucidae domus intueatur decora". Zamiast roku 1505 powinno być 1565, gdyż około r. 1505 żadnego Wacława Leszczyńskiego nie było.

[8]) In. Pos. 1567. II., 569.

[9]) Wierzbowski. II., 625.

[10]) Akta biskupie poznańskie, 4. września 1469.

[11]) Wierzbowski. III., 1196.

[12]) Rzyszczewski i Muczkowski, Cod. dipl. Pol. II., 940.

[13]) Wierzbowski. I., 1484.

[14]) Ib. I., 1485.

[15]) Ib. I., 1756.

[16]) Ib. I., 2142.

[17]) Ib. II., 624.

wybicie nowej monety 200 węgierskich złotych i 62 grzywny srebra na Radziejowie [1]). W tymże roku pozywa Kaspra Andrzej Gołuchowski, kanonik poznański, jako spadkobiercę Jana Leszczyńskiego, proboszcza katedralnego poznańskiego, o 100 węgierskich złotych [2]), 1504 r. pozwala mu król Aleksander dla zasług jego i synów jego, Rafała IV. i Jana, sumę, zapisaną na dobrach królewskich Skulsku, Złotowie i Sadowicach, przyłączyć do sum, zapisanych Kasprowi i bratu jego Rafałowi II. na mieście królewskiem Radziejowie [3]). W r. 1499, dnia 12. września prezentuje Kasper jako dziedzic w Lesznie na probostwo leszczyńskie Macieja Szuszę [4]).

Żoną Kaspra była Zofia z Oporowa, której w r. 1487 zabezpieczył 1000 węgierskich złotych wiana i tyleż przywianku na dobrach swoich Drzeczkowie [5]), Piegszynie i Wolikowie [6]).

W r. 1457 przebywał Kasper przy królu Kazimierzu Jagiellończyku w Gdańsku [7]), w r. 1498, 1502 i 1504 był komisarzem królewskim do spraw rozmaitych [8]). Umarł 1513 r. [9]).

Dziećmi Kaspra i Zofii z Oporowa byli:

1. Rafał IV. [10]), 2. Jan II. [11]), 3. Barbara, która w r. 1511 jeszcze była panną, a w r. 1527 występuje jako Szundorffowa [12]), 4. Małgorzata, żona Jana Kiełbasy z Markowa, który 1520 r. zapisał jej 2000 złp. wiana i tyleż posagu na Gosławicach [13]).

Rafał IV., sekretarz (1505 r.) Zygmunta Starego, jako księcia głogowskiego, potem jako króla polskiego [14]), 1510 kanonik poznański [15]), 1511 starosta człuchowski [16]), 1512 kanonik krakowski i gnieźnieński [17]), 1518 kasztelan lędzki [18]), od 15. lipca 1520 biskup przemyski (wtedy zapewne przyjął święcenia kapłańskie) [19]), 1522 biskup płocki [20]). Sakrę biskupią otrzymał dopiero 1524 r. z rąk Macieja Drzewieckiego, biskupa kujawskiego [21]).

---

[1]) Wierzbowski. III., 1196.
[2]) Akta konsystorskie pozn. 1502, d. 22. kwietnia.
[3]) Wierzbowski. III., 1367.
[4]) Akta kons. pozn. 1499, d. 12. września.
[5]) A nie Droszkowie, jak pisze Boniecki
[6]) Wierzbowski. I., 1854.
[7]) Długosz. V., 246.
[8]) Wierzbowski. III. Supl. 261. III., 70, 1245.
[9]) W tym roku (1513), dnia 7. marca wdowa po nim Zofia występuje w konsystorzu poznańskim przeciwko Barbarze Osieckiej.
[10]) Wierzbowski. III., 1367. II., 6. IV., 10464.
[11]) Ibidem.
[12]) Akta kons. pozn. r. 1511 i 1527.
[13]) Boniecki, Herbarz.
[14]) Wierzbowski. III., 2064. II., 6. IV., 10464, 8480.
[15]) Acta decr. Cap. Posnan. IV., 96.
[16]) Acta Tomiciana. I., 185.
[17]) Acta decr. Cap. Gnesn. IV., 70.
[18]) Acta Tomiciana. V., 53, 60. Theiner, Mon. II., 384. Wierzbowski. II. P. IV., 1750.
[19]) Mon. Pol. Hist. III., 216.
[20]) Niemcewicz, Pamiętniki o dawnej Polszcze. I., 283—287.
[21]) Korytowski, Prałaci i kanonicy gnieźnieńscy. II., 440.

Wyniesienie Rafała na biskupstwo płockie wywołało ostry zatarg pomiędzy Zygmuntem Starym a papieżem, który prezentę na to biskupstwo dał Janowi Albertowi margrabiemu brandenburskiemu [1]).

W r. 1504 potwierdził król Aleksander na prośbę Rafała i brata jego Jana, dziedzicom Drzeczkowa przywilej Kazimierza W. z r. 1362, nadający prawo średzkie wsiom Drzeczkowo Morkowo, Sulewo i Wolikowo [2]), 1505 r. pozwolił tenże król Rafałowi wykupić małdraty dóbr klasztoru lubińskiego z rąk Cherubina z Gołuchowa [3]). W r. 1507 rezygnował tenże Cherubin z Gołuchowa, stolnik poznański [4]), Rafałowi dobra swe dziedziczne: Gołuchów, Przekupew, Babie, Przygodzice, Wirzchanów i Chinowę, oraz sumy, zapisane na dobrach królewskich Morza [5]). Tym sposobem przeszedł Gołuchów w posiadanie Leszczyńskich, w których ręku pozostał do r. 1695 [6]).

Leszno posiadał Rafał wspólnie z bratem Janem. W r. 1510 mieli tam dwa folwarki, razem 14 łanów osiadłych, byli patronami kościoła farnego leszczyńskiego p. t. św. Mikołaja i N. P. M., płacili dziesięcinne fertony na stół biskupa poznańskiego i meszne oraz 11 fertonów czynszu plebanowi swemu [7]). Dziesięciu zagrodników oddawało meszne plebanowi, do którego jeden łan należał. Był tam jeszcze jeden dziedzic, Maciej Cruinna (zapewne wójt), który miał folwark i płacił plebanowi 3 fertony dziesięciny [8]).

W r. 1513 nabyli Rafał i brat jego Jan bracia niedzielni od Jana Sieńskiego stryja swego Sienno i Grunowo w powiecie kościańskim za 1200 grzywien groszy średnich polskich [9]) i w tymże roku wydzierżawili temu Sieńskiemu do końca życia folwark z dworem w Siennie [10]).

W tymże roku (1513) skwitował król Zygmunt Stary Rafała z dwuletniego zarządu zamku i dóbr człuchowskich, skąd miał płacić odtąd królowi 300 węgierskich złotych [11]). W r. 1515 kupili Rafał i brat jego Jan od Mikołaja, Jana i Piotra, synów niegdy Jana Kośmidra, sędziego wieluńskiego, za 100 grzywien części w Zambczewie w powiecie kaliskim [12]). W r. 1517 otrzymał Rafał za wstawieniem się cesarza Ma-

---

[1]) Niemcewicz, Pamiętniki o dawnej Polszcze. I., 283—287.

[2]) Wierzbowski. III., 1303.

[3]) Ib. III., 2304.

[4]) W r. 1411 występuje Żegota z Gołuchowa (Ulanowski, Wybór zapisek sądowych kaliskich, nr. 41), 1436—1439 Rafał z Gołuchowa, podkomorzy kaliski, generalny starosta wielkopolski (Kod. Wielkopol. V., 584, 587, 589, 593—595, 601, 602, 609, 611—614), którego wsi Przygodzicom nadał Władysław Jagiełło 1438 r. prawo niemieckie (Rzyszczewski i Muczkowski, Cod. dipl. Pol. I., 320), 1476 r. Iwan z Gołuchowa, sędzia kaliski (Wierzbowski, I., 1356), 1490 r. Rubin czyli Cherubin z Gołuchowa, stolnik poznański (Wierzbowski I. 2142, 1490—1509 Rafał z Gołuchowa, syn sędziego poznańskiego, nazwany 1497 r. „curiensis regius“ (Wierzbowski. I., 2142. II., 855. III., 2705, IV., 762), 1485—1502 Andrzej z Gołuchowa, kanonik poznański (Wierzbowski. I., 2142. Akta konsystorskie poznańskie, 22. kwietnia 1502).

[5]) Wierzbowski. IV. Vol. II., 8480.

[6]) Archiwum Leszczyńskich w bibliotece Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu. Poznań 1695, w środę po Wniebowzięciu N. Maryi Panny.

[7]) Plebanami w Lesznie byli: 9. lipca 1516 r. Bartłomiej, 22. lutego 1527 Maciej Popek, 11. sierpnia 1550 Stanisław. Akta kons. pozn.

[8]) Liber Beneficiorum. Archiwum Leszczyńskich.

[9]) Ter. Pos. 1513 f. 19. Wierzbowski. IV. Vol. II., 10404.

[10]) Wierzbowski. IV., 1924.

[11]) Ib. IV., 1734.

[12]) Wierzbowski. IV., Vol. II., 10612.

Tabl. I. Początki Leszczyńskich.

Stefan z Karnina
1393—1405
ż. Zbyszka

Anna
1425
panna

Machna z Leszna
1393
m. Wincenty z Żelnic

Rafał I. L. z Leszna
1416—†1450
kasztelan przemęcki
ż. Anna

Iwan L. z Chełkowa
1435

Dersław L. z Woliszewa
1424—1446
ż. Anna

Tomisław
1453

Piotr L.
1412

Maciej L.
1432

Mikołaj L.
1435

Rafał II.
1461—†1502
hrabia na Lesznie
marszałek nadworny
kasztelan poznański
ż. Małgorzata z Bnina Śmigielska

Kasper
1469—†1513
podkomorzy kaliski
ż. Zofia z Oporowa

Marusza
1492—1527
panna

Zofia
Dłuska

Barbara
Drzewiecka

Elżbieta
Korycka

Katarzyna
Lasocka

Paweł
1463

Jakub
(—1463)

Jan I.
1470—†1492
proboszcz poznański
kantor gnieźnieński

Rafał III.
1502—†1560
kasztelan przemęcki
ż. Barbara z Bystrzycy

Wacław
1558—†1565
ż. Barbara z Ochli Rechenberkówna

Rafał IV.
1504—†1527
starosta człuchowski
kasztelan lędzki
biskup przemyski
i płocki

Jan
1504—1534
ż. Marya de Marcelanges

Rafał V.
zob. tablica II.

Barbara
Szundorffowa

Małgorzata
m. Jan Kiełbasa z Markowa

ksymiliana od Zygmunta Starego starostwo człuchowskie w dożywocie z obowiązkiem płacenia z niego rocznie królowi 300 złotych [1]).

Rafał IV. był mężem bardzo czynnym i zasłużonym, 1511 posłował do księcia saskiego [2]), 1512 do kapituły warmińskiej [3]), 1514 do cesarza Maksymiliana I. [4]), 1515 do stanów pruskich [5]), w tymże roku towarzyszył królowi do Preszburga [6]), 1517 r. znów posłował do cesarza Maksymiliana, ale poselstwa nie dokonał, bo w drodze zapadł niebezpiecznie na zdrowiu [7]), 1518 był posłem królewskim na sejmie rzeszy niemieckiej w Frankfurcie [8]), a 1524 komisarzem królewskim wraz z bratem Janem, w sprawie mieszczan płockich z Mikołajem z Niszczyc, kasztelanem sierpskim i starostą płockim [9]).

Jako sekretarz Zygmunta, księcia opawskiego i głogowskiego (późniejszego króla Zygmunta Starego) zwolniony został 1505 r. przez króla Aleksandra od służby wojskowej, dopókiby w służbie księcia zostawał [10]).

Jako biskup przemyski wyniósł kościół parafialny w Jarosławiu do godności kolegiaty, a kościół katedralny w Przemyślu ozdobił malowidłami [11]), jako biskup płocki erygował 1526 kanonicznie kościół parafialny w Cygowie, a we wsi Gralewie nowy zbudował, czujnością zaś i energią zamknął innowiercom wstęp do Mazowsza [12]).

Wielkim przyjacielem jego był Jan Dantyszek, biskup warmiński [13]), wrogiem zaś nieubłaganym Andrzej Krzycki, późniejszy biskup płocki, wreszcie arcybiskup gnieźnieński, który po śmierci Rafała w liście do Tomickiego zarzucał mu wielką rozwiązłość życia [14]). Atoli charakter Krzyckiego był tego rodzaju, że słowom jego wiary dać nie można.

Rafał IV. umarł 23. marca 1527 r. w Pułtusku i pochowany został w tamtejszej kolegiacie. Tam też wystawiono mu nagrobek [15]).

Jan II. z Leszna Leszczyński, syn Kaspra, podkomorzego kaliskiego, starosty radziejowskiego, i Zofii z Oporowa, a brat Rafała IV. biskupa płockiego, 1504 r. dworzanin królewski [16]), 1513 podkomorzy kaliski [17]) i starosta radziejowski, 1525 r. kasztelan brzesko-kujawski, zapisuje 1511 r. na Lesznie 5 grzywien rocznego czynszu kanonikowi i altarzyście katedralnemu poznańskiemu, Zygmuntowi z Kamieńca i jego

---

[1]) Ib. 11097.
[2]) Acta Tomiciana. I., 289.
[3]) Ib. III., 106, 107.
[4]) Ib. II., 142.
[5]) Scrip. Rer. Pol. IV., 92.
[6]) Ib. IV., 92.
[7]) Acta Tomiciana. IV., 224—225.
[8]) Theiner, Mon. II., 384. Acta Tom. V., 53, 60.
[9]) Wierzbowski. IV., 4498.
[10]) Ib. III., 2064.
[11]) Korytkowski, Prałaci i Kanonicy gniezn. II., 441.
[12]) Korytkowski, Prałaci itd. II., 442.
[13]) Acta Tomiciana. IX., 202.
[14]) „In ea arce (Pułtusku) — pisze Krzycki — mansit Raphael episcopus cum publica concubina et grege mulierculararum et amasiorum. Tot erant concubitus, quot congressus".
[15]) Starowolski, Monumenta Sarmatarum.
[16]) Wierzbowski, I. 102.
[17]) Podkomorstwo kaliskie przyrzekł mu już król Aleksander 1504 r. Wierzbowski. III, 2303.

sukcesorom [1]), 1513 wraz z matką Zofią i bratem Rafałem starostą człuchowskim, zeznaje, że Łukasz z Górki co do sum na Grodzisku zapisanych zadość im uczynił [2]); 1520 z. przy podziale dóbr rodzinnych otrzymuje dobra królewskie Radziejów i dziedziczne Drzeczkowo i Wolikowo z obowiązkiem utrzymywania do końca życia ciotki, Maruszy Leszczyńskiej [3]); w tymże roku zapisuje 30 grzywien czynszu rocznego na dochodach starostwa radziejowskiego radzie miasta Radziejowa jako ojcom kościoła parafialnego P. Maryi w temże mieście [4]); 1524 r. zapisuje mu król Zygmunt Stary jako staroście i tenutaryuszowi starostwa radziejowskiego w pewnej sumie miasto Radziejów z przyległościami i wsie Morza, Russow i Msczewo [5]); 1525 r. rezygnuje Jan miasto Dolsk, którego był tenutaryuszem, Januszowi Latalskiemu, kasztelanowi lędzkiemu, za 600 złotych [6]); 1526 r. zapisuje dobra swoje: miasto Radziejów i wsie Stary Radziejów, Bytom, oboje Płowce, Bieganów, Bodzanów, Czołpin, Złotowo, Czołowo, Skotniki, Próchnowo, Skulsk, Ostrów, Sadowice, Wasowo, Grabowo, Lupszyno i Potulowo, w razie niepozostawienia męskiego potomka, Piotrowi Służewskiemu, kasztelanowi inowrocławskiemu *„suo ex patruelibus germano“*. Służewski zaś pod takim samym warunkiem zapisuje mu dobra swoje: miasto Służewo i wsie Borzyszewo, Kobylebłota, Wolne, Węgorze, Janików, Sieczkowice, oraz wsie królewskie zastawne: Murzyno, Nowąwieś, i Słońsko w ziemi kujawskiej [7]).

W r. 1527 odziedziczył Jan wszystkie dobra po bracie swoim Rafale IV., biskupie płockim; 1530 utrzymał go król przy posiadaniu Przygodzic wobec pretensyi Marcina Zborowskiego, cześnika koronnego [8]), a 1531 dał mu konsens na wykupienie młynów wodnych pod Kaliszem z rąk Bernarda Wilczyńskiego [9]); w r. 1534 wreszcie układa się Jan jako dziedzic Gołuchowa z wikaryuszami wieczystymi katedry poznańskiej o dziesięciny kmieci z tegoż Gołuchowa [10]).

Jan bawił 1514 r. na Węgrzech, skąd przywiózł od króla i kardynała-biskupa ostrzychomskiego listy, w których upraszali Zygmunta Starego, aby brata Jana, Rafała, wynagrodził za długie lata służby jaką godnością [11]). Od r. 1520—1531 był Jan poborcą województw poznańskiego i kaliskiego [12]); w r. 1522 zajął w imieniu króla wraz z Janem z Oporowa, kasztelanem brzeskim, biskupstwo płockie na rzecz brata swego, Rafała [13]), a po śmierci tegoż brata wiódł zacięty spór z następcą jego na biskupiej stolicy płockiej, Andrzejem Krzyckim i z Piotrem Gamratem, scholastykiem płockim, o probostwo św. Michała w Płocku, które Gamrat odstąpił był pasierbowi Jana, Sokołowskiemu, a później gwałtem odebrał, na co się Krzycki zgodził [14]).

---

[1]) Archiwum Leszczyńskich w bibliotece Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu. Poznań, 1511 w sobotę przed niedzielą Reminiscere.

[2]) Wierzbowski. IV. Vol. II., 10464.

[3]) Ib. IV., V. II., 12619, 13209.

[4]) Ib. IV., 3312.

[5]) Ib. IV., 4453.

[6]) Ib. IV., 4661.

[7]) Ib. IV., 5126, 5127.

[8]) Wierzbowski. IV., 5782.

[9]) Ib. IV., 5909.

[10]) Akta kons. pozn.

[11]) Acta Tomiciana. II., 133.

[12]) IV. II., 12495, 12575, 13367, 4339, 5381, 15978.

[13]) Niemcewicz, Pamiętniki o dawnej Polszcze. I., 283—287.

[14]) Acta Tomiciana. X., 433, 445.

*

W r. 1524 był Jan komisarzem królewskim w sprawie mieszczan płockich z Niszczyckim [1]).

W r. 1514, dnia 12. lipca oświadcza Jan Leszczyński, podówczas podkomorzy kaliski, w swojem i brata swego Rafała, starosty człuchowskiego, imieniu, że obydwaj jako patronowie i kolatorowie probostwa czyli prebendy w Lasocicach, po śmierci tamtejszego proboszcza Jakuba wcielają z przyzwoleniem biskupa poznańskiego probostwo lasocickie do kościoła parafialnego w Lesznie, którego są także patronami, a to dla szczupłości dochodów obu kościołów [2]).

Temu Janowi Leszczyńskiemu, kasztelanowi brzeskiemu, poświęcił Krzysztof Endorfin przeznaczone dla szkoły poznańskiej dziełko p. t. „*Stichologia seu ratio scribendorum versuum*“, wydane w Wittemberdze 1534 r. [3]).

Jan umarł 1535 lub 1536 r. Żoną jego była Marya de Marcelanges, wdowa po Jarosławie z Warzynowa i Wrzący Sokołowskim, kasztelanie lędzkim, staroście kolskim, z którym miała siedmioro dzieci [4]). Tej żonie swojej zapisał Jan 1520 r. 2000 złotych wiana i tyleż przywianku na połowie dóbr swoich [5]), a w rok później oboje zapisali sobie nawzajem dożywocie na wszystkich dobrach swoich [6]). W r. 1526 mianował Jan żonę swoją i Piotra z Służewa, kasztelana inowrocławskiego, opiekunami dzieci swoich, a Piotr z Służewa żonę swoją i Jana Leszczyńskiego opiekunami swoich dzieci [7]).

(C. d. n.) *Dr. Stanisław Karwowski* (Poznań).

Królewskie poświadczenie szlachectwa
naganionego zagranicą w r. 1482.

Wiadomo, w jaki sposób dokonywano w wiekach średnich oczyszczenia szlachectwa, naganionego w granicach Polski [8]), ale nie jest znanem, jak oczyszczano klejnot szlachecki, naganiony poza granicami Rzpltej. Otóż znalazł się dowód, że naganiony brał celem odparcia nagany świadectwo monarsze, tj. list swego króla do monarchy tego kraju, w którym doznał nagany swego klejnotu [9]).

Kamienieccy jednej linii z Moskorzewskimi należeli do rodu, pieczętującego się Pilawą. Jan Kamieniecki, syn Henryka, kasztelana sanockiego, brat młodszy słynnego później hetmana Mikołaja, sławnego wodza i zwycięzcy Bohdana wołoskiego, sam dzielny rycerz i później kasztelan lwowski, bawiąc na dworze króla czeskiego Wła-

[1]) Wierzbowski. IV., 4498.

[2]) Akta konsystorskie.

[3]) J. Łukaszewicz, O kościołach Braci Czeskich, 20.

[4]) Wierzbowski. IV., 3253.

[5]) Ib. IV., 3214.

[6]) Ib. IV., 3780.

[7]) Ib. IV., 5128.

[8]) Por. W. Semkowicz „Nagana i oczyszczenie szlachectwa w Polsce XIV i XV w. (Studya nad hist. pr. pol. t. I z. 1).

[9]) Podobne wypadki nagany dokonanej zagranicą znajdujemy w wydawnictwie W. Semkowicza „Wywody szlachectwa z XIV—XVI wieku“ (Rocz. III. Tow. her.), ale pochodzą one już z w. XVI. Wówczas wydawał król attestacyę szlachectwa na podstawie przeprowadzonego w Polsce wywodu (por. nr. 145, 153).

dysława Jagiellończyka w Pradze, doznał obrazy od któregoś z dworzan tego króla, jakoby mu nie był równy szlachectwem. Kamieniecki wysłał natychmiast jednego z przyjaciół swoich ze skargą do króla Polski Kazimierza Jagiellończyka, upraszając, by tenże pismem do króla Czech adresowanem, poświadczył zacność rodu Kamienieckich. Król Kazimierz przyzwolił na prośbę i w piśmie pod adresem syna swego króla Czech Władysława, poświadczył, „że rzeczony Jan jest synem senatora poważanego, że z matki, dziada, pradziada i przodków nietylko szlachetnych i dobrze urodzonych, ale z wielmożów i radców koronnych przez królów poprzedników wielce cenionych i poważanych pochodzi i że mógłby wszędy, gdyby potrzeba zaszła, w obliczu sądu wobec zacnych ludzi, stosownie do przekonania i wiedzy naszej i naszego rycerstwa [1]), dowieść szlachectwa swego znakami, herbami i innemi świadectwy, że mianowicie pochodzi z rodu równego innym magnatom, panom naszego królestwa. Co my stwierdzając i objawiając, dajemy o tem niniejsze zupełne świadectwo. Dan w Wilnie w dzień św. Floryana (5/V) 1482 r.“

Świadectwo to wciągnął Andrzej Oporowski, podkanclerzy, który je zapewne sam zredagował, do aktów podkanclerskich, których fragment przechował się w rękopisie petersburskiej publ. biblioteki (Różnojęz. F. IV Nr. 105). Król, stojący na straży praw koronnych, dał do poznania, że jeśliby naganiający dowodnie chciał się przekonać o klejnocie Jana Kamienieckiego, może go pociągnąć przed sądy polskie do oczyszczenia klejnotu. Widocznie jednak sam list króla był wystarczającym dla oczyszczenia szlachectwa Jana Kamienieckiego, gdyż o sprawie tej nic więcej już nie słyszymy. *Dr. A. Prochaska* (Lwów).

Jak się legitymowano ze szlachectwa

przed b. Heroldyą Królestwa polskiego.

(Dokończenie).

Incydent cały czerpiemy z oryginalnych akt sprawy rodziny Śmigielskich, znajdujących się obecnie w Archiwum Heroldyi Petersburskiej [2]). Przedstawia się on, jak następuje. W roku 1843 zwrócił się do Heroldyi z prośbą o przyznanie mu szlachectwa z herbem Łodzia Walenty Śmigielski, podpułkownik b. wojsk polskich. Przy podaniu petent przedstawił: wypis z akt grodzkich poznańskich, udowadniający, że w roku 1757 niejaki Tadeusz Śmigielski był burgrabią kcyńskim, drugi wypis, wyjęty z tychże akt a opiewający, że Michał Śmigielski, syn Tadeusza, był w roku 1791 właścicielem wsi Strzemkowa w woj. inowrocławskiem, wreszcie metrykę swego urodzenia z ojca Michała, wydaną przez parafię Inowrocławską. Dokumenty powyższe Heroldya uznała za dostateczne i na ich zasadzie szlachectwo dziedziczne Walentemu Śmigielskiemu w r. 1844 przyznała.

W trzy lata później zwróciła się do Heroldyi niejaka Maryanna z Wojnickich Arendtowa z prośbą, aby przyznano szlachectwo dziedziczne synowi jej, Maciejowi

[1]) iuxta scientiam nostram et aliorum magnificorum strenuorum nobilium simpliciumque hominum in regno nostro ubilibet consistentium.

[2]) Po skasowaniu b. Heroldyi Kr. Polskiego, całe archiwum tej instytucyi zostało przed dwudziestu z górą laty przewiezione do Petersburga i włączone do Archiwum Departamentu Heroldyi Cesarstwa Rosyjskiego.

Śmigielskiemu, zrodzonemu z pierwszego jej małżeństwa ze zmarłym Maciejem Śmigielskim, synem Grzegorza, a wnukiem Tadeusza, burgrabiego kcyńskiego. Powołując się na to, że Heroldya swego czasu przyznała już szlachectwo Walentemu Śmigielskiemu, również wnukowi burgrabiego Tadeusza, petentka oprócz metryk syna i męża przedstawiła nadto metrykę ojca męża, Grzegorza, wydaną przez proboszcza parafii Dobrzejewice (w ziemi dobrzyńskiej), a zlegalizowaną przez konsystorz dyecezyalny płocki, tej treści: (podajemy w odpisie dosłownym) „Villa Grembocin. Anno Domini 1760 die 6 Martii Ego Fr. Machajewski, Cur. Ciechocinensis, baptisavi infantem nomine Gregorium, filium Magnificorum Thadaei Burgrabii Kcynensis et Catharinae Szmigielskich. Patrini fuere: Mgs. Thomas Paliszewski Pocillator et Anna Gnaslapp (sic.)".

Radca Heroldyi Dobrowolski, któremu dano sprawę do rozpatrzenia i zreferowania, nic w niej podejrzanego nie znalazł — przeciwnie, zachwycony dokładnością szczegółów filiacyjnych, w referacie swym pisał: ...wnoszę, że gdy procedencyę niewątpliwemi dowodami cechę prawości mającemi interesant wywiódł, przyznać mu szlachectwo od r. 1757, zwłaszcza, gdy udowodnił swe pochodzenie szlacheckie od protoplasty Tadeusza g r u n t o w n i e j, jak już wylegitymowany Walenty.

Zdanie radcy Dobrowolskiego podzieliło następnie całe gremium członków Heroldyi, które na posiedzeniu w dniu 10. listopada roku 1850 odbytem, Macieja Śmigielskiego w poczet szlachty dziedzicznej zapisać i dyplom wydać mu poleciła.

W dwa lata po fakcie powyższym dwaj nowi petenci zakołatali do Heroldyi. Byli to bracia rodzeni owego wylegitymowanego już Macieja, Antoni-Michał i Ludwik-Antoni, którzy przez patrona Józefa Karpińskiego, powołując się na sprawę brata Macieja, prosili o przyznanie im szlachectwa. Zdawało się, że żądaniu temu nic na przeszkodzie nie stanie. Tymczasem zaszły okoliczności, które całą sprawę w odmiennem zupełnie świetle przedstawiły. Mianowicie, podczas rozpatrywania podania owych dwóch braci Śmigielskich wpłynęło zawiadomienie od Deputacyi Szlacheckiej Gubernii Augustowskiej o tem, że niejaki Wincenty Rawita-Dąbrowski zaskarżył przed tąż Deputacyą starania Śmigielskich w wyjednaniu sobie szlachectwa. W skardze swej (załączonej przy zawiadomieniu Deputacyi w oryginale) Dąbrowski pisał: „jest jeden kandydat szczególniejszej kwalifikacyi w pretensyi do szlachectwa — jest to sekretarz biura naczelnika pow. łomżyńskiego, niejaki Szmigielski Ludwik, który niewiadomo dla jakiego powodu i przyczyny z nazwiska ojca swego Macieja Szmigielskiego wyrzuca literę **„z"** i nazywa się fałszywie Smigielskim. Wszakże każdy uczciwie myślący człowiek, a tembardziej urzędnik-szlachcic powinien mieć nazwisko stałe, pewne, niepodejrzane, a nadewszystko familijne".

Referujący podówczas sprawę braci Śmigielskich zacny radca Rostworowski nie bardzo wziął na razie do serca to oburzenie Dąbrowskiego. Widać to przynajmniej z adnotacyi jego na skardze, kiedy pisał, że „denuncyacya Dąbrowskiego, zasadzająca się na małej różnicy w pisowni nazwiska, na żadną uwagę nie zasługuje". Gdy jednakże uparty delator wystąpił z nową skargą, tym razem już wprost do Heroldyi, pisząc „że legitymacya wylegitymowanego już Macieja Śmigielskiego, na którą powołują się bracia tegoż, jest nierzetelna" i „że sprawę zmiany nazwiska familijnego Szmigielski na Śmigielski należałoby wyświetlić, sprawę całą sprostować i winnych ukarać", w umyśle radcy Rostworowskiego powstały niejakie wątpliwości, którym dał wyraz w końcowym ustępie referatu swego, zalecającego bądź co bądź przyznanie szlachectwa petentom. „Gdyby wszakże, pisał zacny radca, Heroldya z denun-

cyacyi Dąbrowskiego chciała zrobić jaki użytek, wtedy wnoszę, aby sprawdzić metrykę Grzegorza z roku 1760 dla przekonania, czy jest on tam wymieniony, jako syn Tadeusza, burgrabiego kcyńskiego"...

Te wątpliwości radcy udzieliły się i Heroldyi, która postanowiła zwrócić się do sędziego pokoju powiatu lipnowskiego, Gustawa Zielińskiego, z prośbą, aby zechciał obejrzeć księgę urodzeń parafii Dobrzejewickiej oraz sprawdzić, czy przedstawiony swego czasu wypis metryki Grzegorza Śmigielskiego jest zgodny z oryginałem aktu urodzenia tegoż. Energiczny autor „Kirgiza" spełnił polecenie Heroldyi w sposób zaszczyt przynoszący jego spostrzegawczości, a odpowiedź, zakomunikowana przezeń po dwóch niespełna tygodniach (pośpiech niepraktykowany w urzędach tej epoki) wprawiła całe gremium radców Heroldyi wprost w osłupienie. „Po obejrzeniu książki urodzin, pisał w swym raporcie Zieliński, ustanowiłem, że metryka Śmigielskiego jest sporządzona na kartce wszytej do książki w czasie znacznie późniejszym, sądząc z koloru pisma i papieru. Gdy nadto dodać do tego, że wieś Grembocin, położona w Prusach Zachodnich nigdy do parafii Dobrzejewickiej nie należała, że żadnego Paliszewskiego (rodzina ruska) cześnika nigdy w ziemi dobrzyńskiej nie było, że wreszcie nazwisko matki chrzestnej nowonarodzonego — Gnaslapp (zamiast Glasenapp) napisane jest z oczywistą ignorancyą, wnoszę, że sam akt urodzenia sporządzony jest przynajmniej o sto lat później, przytem nieumiejętnie i na wiarogodność nie zasługuje".

Taką to lekcyę heraldyki i genealogii dał dzielny sędzia pokoju instytucyi do rzeczy tych specyalnie powołanej! Nie chciano wierzyć z początku doniesieniu Zielińskiego, zażądano przez Komisyę do spraw duchownych samej książki i po długich wreszcie debatach ustalono sfałszowanie metryki. Naturalnie przez Komisyę Sprawiedliwości oddano sprawę na drogę karną. Przed forum sądu kryminalnego pozwani zostali: Ks. Machajewski (!?) (który jakoby miał chrzcić w roku 1760 Grzegorza), Marya z Wojnickich 1-o voto Szmigielska, 2-o voto Arendtowa, bracia: Maciej (wylegitymowany już), Antoni i Ludwik Szmigielscy i patron Józef Karpiński. Na sądzie stanęli tylko trzej ostatni. Macieja Szmigielskiego odszukać się nie dało, ks. zaś Machajewski (zapewne postać fikcyjna, a przytem wezwana do sądu po stu latach!!) i matka Szmigielskich nie mogli zjawić się, jako już zmarli. Po gorącej obronie Antoni i Ludwik Szmigielscy i patron Karpiński zostali przez sąd zwolnieni z podejrzenia o udział w sfałszowaniu aktu, co do reszty podsądnych sprawa została umorzona, akt zaś sam uznany został jako sfałszowany. Wyrok ten, zapadły w dniu 7. listopada 1861 roku zakomunikowany został Heroldyi dla postąpienia ze sprawą Szmigielskich według uznania. Prosta rzecz, że niezałatwione jeszcze podanie Antoniego i Ludwika bezzwłocznie odrzucono. Gorzej było z wylegitymowanym już Maciejem — nie wiedziano poprostu, jak tu sobie radzić i postąpić. Nareszcie po długich namysłach i debatach postanowiono dopiero w roku 1866-ym (a więc po 16 latach) legitymacyę jego uznać za niebyłą i wydany już dyplom za wszelką cenę odebrać. Dyplom jakimś cudem odebrano, gdyż skasowany znajduje się przy sprawie, atoli osoby Macieja nie można już było wykreślić z ogłoszonego drukiem urzędowego Spisu szlachty Kr. Polskiego. To też figuruje on w nim na wieczną pamiątkę tego, jak to legitymowano się przed b. Heroldyą Królestwa Polskiego.

Stanisław Dziadulewicz (Warszawa).

Sprawy Towarzystwa.

VI. Walne Zgromadzenie członków Towarzystwa Heraldycznego odbyło się dnia 18. kwietnia w sali Towarzystwa pedagogicznego (ul. Zimorowicza 17) o godz. 6. wieczorem. Przewodniczący Towarzystwa p. Zygmunt Luba Radzimiński, zagaiwszy posiedzenie, powitał zebranych i gorącem wspomnieniem uczcił pamięć zmarłych członków Towarzystwa, Mieczysława Dunin Wąsowicza, Zygmunta Leśniewicza, Władysława Lubicz Łozińskiego, Antoniego Małeckiego, Aleksandra Jabłonowskiego i Franciszka Jaworskiego. Słów tych wysłuchali zgromadzeni stojąc.

Następnie Dr. Władysław Semkowicz wygłosił **odczyt** p. t. Ze studyów nad genezą herbów szlachty polskiej wieków średnich. (Streszczenie tego odczytu podamy w jednym z następnych zeszytów). W dyskusyi, jaka się po odczycie rozwinęła, zabierali głos Dr. Aleksander Czołowski i prelegent.

Skarbnik P. Józef Białynia Chołodecki przedłożył **sprawozdanie kasowe.** Zamknięcie rachunkowe za r. 1913 przedstawia się następująco:

P r z y c h ó d.

Pozostałość kasowa z r. 1912 . . .	2413 K 40 h
Wkładki członków za lata poprzednie	392 „ 29 „
Wkładki członków za rok 1913 . .	1408 „ 86 „
Wpisowe i dobrowolne datki . . .	39 „ — „
Prenumerata i odręczna sprzedaż .	438 „ 15 „
Odsetki od chwilowo lokowanych kapitałów	84 „ 77 „
Razem . . .	4776 K 47 h

R o z c h ó d.

Drukarnia Związkowa	1824 K 24 h
Klisze, rysunki, litograf, introligator wyciągi i odpisy	557 „ 12 „
Lokal Towarzystwa, czynsz	120 „ — „
Expedycya i opłaty Miesięczników i Roczników	174 „ 74 h
Dyplomy, listy gratulacyjne i kondolencyjne	27 „ 60 „
Wydatki pocztowe i inne redaktora skarbnika i administratora . .	80 „ 34 „
Podatek skarbowy	6 „ 99 „
Pozostałość kasowa na rok 1914 .	1985 „ 44 „
Razem . . .	4776 K 47 h

W rzeczywistości stan finansów Towarzystwa jest bierny, winniśmy bowiem drukarni:

za Miesięcznik heraldyczny z r. 1913	1178 K 51 h
za odbitkę pracy Bar. Manteuffla .	128 „ 16 „
za III. Rocznik (Wywody szlachectwa)	2741 „ — „
Razem . . .	4047 K 67 h
czyli w zestawieniu z pozostałością kasową	1985 „ 44 „
Deficyt przy końcu r. 1913 wynosi	2062 K 23 h

Obecnie jednak winniśmy już drukarni za IV. Rocznik około 1200 K i za 2 zeszyty Miesięcznika her. za r. 1914 około 900 K.

D e f i c y t   w i ę c   p r z e n o s i   sumę 4000 K.

Towarzystwo nasze liczy:

członków honorowych	5
„ wspierających i czynnych . . .	188
„ korespondentów	13
Razem . . .	204

I. Członkowie honorowi:

Balzer Oswald dr. prof., radca dworu — Lwów.
Jabłonowski Aleksander, profesor — Warszawa.(†)
Małecki Antoni, dr. prof., członek austr. Izby Panów — Lwów (†)
Xżę Sanguszko Roman, ordynat — Sławuta.
Wojciechowski Tadeusz dr. prof. radca dworu i członek austr. Izby Panów — Lwów.

II. Członkowie czynni i wspierający:

Archiwum krajowe — Kraków.
Archiwum miasta — Lwów.
Artwiński Jan — Kliszów.
Bal Adam dr. — Lisko.
Bal Stanisław — Lwów.
Baranowski Adolf — Spremberg.
Berezowski Konrad — Odessa.
Bernatowicz Feliks — Jaśkowce.
Białkowski Leon, dr. — Kijów.
Biblioteka hr. Tarnowskich — Dzików.
Biblioteka Kórnicka — Kórnik.
Biblioteka Poturzycka — Lwów.
Biblioteka Ordynacyi X. Sanguszków — Sławuta.
Bieniaszewski Swoboda Stanisław — Poznań.
Bieńkowski Bogumił dr. — Lwów.
Biliński Antoni — Rypin.
Bogusz Adam dr. — Kraków.
Bogusz Adam — Derewlany.
Boniecka z hr. Stadnickich Jadwiga — Warszawa.
Borkiewicz Seweryn — Piołunka.
Hr. Borkowska z hr. Łosiów Elżbieta — Młyniska.
Borzemski Jelita Antoni dr. — Sarnki górne.
Bostel Ferdynand dr. — Lwów.
Brodzki Łodzia Konstanty — Split.

Br. Brückman Ludwik — Monasterzec, (członek wspierający).
Brykczyński Stanisław dr. — Lwów.
Buczkowski Bogorya Szczepan — Tylice.
Bujak Franciszek dr. — Kraków.
Bykowski Jaxa Julian — Lwów.
Chełmiński Wład. — Strychowce.
Chłapowski Alfred — Boników.
Chołodecki Białynia Józef — Lwów.
Cielecki Zaremba Artur — Hadynkowce
Czarnecki Wiktor — Gogulewo.
Czerwiński Zygmunt — Podberezie.
Hr. Czosnowski Colonna Eustachy — Pototurnia.
Hr. Czosnowski Colonna Franciszek — Ożomla.
Hr. Czosnowski Colonna Karol — Pototurnia.
Hr. Czosnowski Colonna Piotr — Bołozówka.
Dąbczańska Helena — Lwów.
Dembowski Ignacy dr. — Lwów.
Dobrzański Władysław — Lwów.
Drohojowski Bolesław — Cieszacin wielki.
Drohojowski Stanisław Konstanty — Czorsztyn.
Drzewicki Stefan dr. — Stanisławów.
Dybowski Brodzic Tadeusz — Lwów.
Dylewski Jan dr. — Lwów.
Dzięciołowski Ogończyk Bolesław — Wadowice.
Dzieślewski Waleryan inż. — Lwów.
Eminowicz Włodzimierz — Lwów.
Fedorowicz Paweł — Głubczyce.
Fedorowicz Władysław — Okno.
Ks. Fijałek Jan dr. — Kraków.
Br. Gayer Ludwik — Warszawa.
Gąsiorowski Ślepowron Maciej dr. — Poznań.
Giżycki Gozdawa J. M. — Kraków.
Głażewski Ostoja Wacław — Wysocin.
Gościcki Kazimierz — Lelice.
Hr. Grocholski Józef — Pokutyńce.
Hr. Grocholski Ludgard — Monczyńce.
Grużewski Bolesław — Johanpol.
Halecka z Dellimaniców Leopoldyna — Kraków.
Horodyski Andrzej — Kociubińce.
Hrycewicz Ludomir — Rewel.
Jabłoński Kaz. Stan. — Kraków.
Jakubowski Starza Edward — Lulińce.
Jankowski Wawrzyniec — Poznań.
Jaroszyńska Marya — Babin.
Jełowicka Olga — Lwów.
Juriewicz Paweł — Raszków.
Karłowski Prawdzic Stanisław — Lwów.
Karwosiecki Zdzisław — Warszawa.
Kasyno Narodowe — Lwów.
Kępiński Niesobia Aleksander — Szczurowa.
Kępiński Niesobia Władysław — Moszczenica.
Kętrzyński Wojciech dr. — Lwów.
Klechniowski Sas Henryk — Kijów.
Kolica-Kojecki Franciszek — Kl. Hradisko.
Br. Konopka Jan — Breń Konopka.
Konopka Nowina Józef — Jarosław.
Kownacki Józef dr. — Kraków.
Kownacki Stanisław — Swinna.
Kozierowski Stanisław ks. — Skórzewo.
Kozłowski Stan. Aleks. — Warszawa.
Hr. Krasicki Ignacy — Bachórzec.
Hr. Krasicki Gabryel — Janików.
Krechowiecki Adam — Lwów.
Kruczkowski Sylwester — Lwów.
Kryński Przegonia Mirosław — Miąse.
Krzakowski Jan — Petersburg.
Krzyżanowski Roman — Lwów.
Kucharski Piotr dr. — Lwów.
Hr. Lasocki Józef — Lwów.
Hr. Ledóchowski Leon sen. — Fryderyków.
Leniewicz Józef — Narowla.
Leszczyński Adam — Złoczów.
Lityński Piskorowicz Grzymała Michał — Czerniowce.
Łukański-Hertz Zygmunt — Warszawa.
Łukomski Roch Wład — Petersburg.
Łysakowski Leliwa Waleryan — Lwów.
Łyskowski Doliwa Ignacy dr. — Lwów.
Łyskowski Doliwa Tomasz — Jelitowo.
Malinowski Kazimierz — Młynyszcze.
Malinowski Stefan — Lwów.
Małachowski Gryf Wacław — Skoryki.
Mańkowski Henryk — Winna Góra.
Matczyńska Aniela — Kołomyja.
Mikulski z Mikulic Sas Zygmunt — Chwałkowice.
Miliński Wczele Kazim. — Brzozów.
Mogilnicki Stanisław — Kijów
Montresor de Adam — Nowochwastów.
Moraczewski Stanisław — Brzuchowice.
Niementowski Pobóg Janusz dr. — Lwów.
Nizielski Szeliga Adam — Lwów.
Nusbaum-Hilarowicz Tadeusz dr. — Lwów.
Olszyński Pniejnia Jerzy — Pacholewo.
Hr. Orłowski Ksawery — Jarmolińce.
Ostrowski Roman — Złotopole.
Pierzchała Ludwik — Lwów.
Hr. Plater-Broel Maryan — Wieprze.
Płocki Aleksander — Trewir.
Hr. Potocki Józef — Antoniny.
Pozniak Alfred — Lwów.
Prochaska Antoni dr. — Lwów.
Hr. Pruszyński-Ursyn Czesław — Pustomyty.
Hr. Przeździecki Reinhold — Warszawa.
Przybysławski Kazimierz — Uniż.
Przyłuska z Białobrzeskich Józefa — Łagiewniki.
Ptaszycki Stanisław dr. — Petersburg.
Pułaski Kazimierz — Zawadyńce.
Radzimiński Luba Stanisław — Siwki.

Radzimiński Luba Włodzimierz — Bereh Muko-
Radzimiński Luba Zygmunt — Lwów. [siejów.
Br. Reisky Artur — Drzewica (czł. wspierający).
Reychman Kazimierz — Kurytyba.
Rogowski Bolesław — Łomaczyńce.
Ruciński Stefan — Poznań.
Sapieha Władysław książę — Krasiczyn.
Seminaryum historyczne-Uniwersytet — Kraków.
Semkowicz Władysław dr. — Lwów.
Skibniewski Kazimierz — Lwów.
Skrzydlewski Watta Zdzisław — Mechlin.
Sobieszczański Ignacy dr. — Irkuck.
Hr. Sołtan Władysław — Prezma.
Stankiewiczowa Mogiła Zofia — Lwów.
Stańkowski Feliks — Łańcut.
Hr. Starzeński Adam — Płaza.
Starzeński Karol — Warszawa.
Starzewski Józef dr. — Lwów.
Starzyński Tadeusz — Derewnia.
Stecka z hr. Krasińskich Stanisławowa Zofia —
Straszewska Regina — Bokijówka. [Odessa.
Strzembosz Jastrzębiec Alojzy — Paryż.
Świrski Władysław — Kamieniec Podolski.
Szaszkiewicz Józef — Ładyhy.
Szaszkiewicz Kazimierz — Ładyhy.
Szczepańska z Serwatowskich Melania — Montemarciano.
Hr. Szeliski Henryk — Kombornia.
Tarczałowicz Jan — Lwów.
Hr. Tarnowski Stanisław — Turczyńce.
Hr. Tarnowska Zofia — Chorzelów.
Tchórznicki Władysław — Nadyby.
Theodorowicz Leon — Lwów.
Tokarzewski z Tokar Karaszewicz Jan — Czabanówka.
Tuchołka Korzbok Wiesław — Marcinkowo.
Twardowski Włodzimierz — Machnówka.
Tymieniecki Seweryn — Kalisz.
Ustrzycki Kazimierz — Tapin.
Winkler Wilhelm — Kraków.
Witanowski Rawita Michał — Piotrków.
Wittyg Wiktor — Warszawa.
Włodarski Aleksander — Warszawa.
Wojakowski Mieczysław — Stasiowa Wola.
Wolański Przyjaciel Roman — Ulanów.
Wolski Eustachy — Hawłowice.
Wróblewski Tadeusz Stan. — Wilno.
Zaleska z Markowskich Jadwiga — Skazińce
Zaleski Ludwik — Kumanów. [(czł. wsp.).
Zawadzki Michał — Husiatyn.
Zawadzki Rogala Szcz. Stan. — Skotyniany
Zdzienicki Mieczysław — Czersk. [(czł. wsp.).
Hr. Zenowicz-Despot Leon — Lwów.
Zieliński Stanisław — Brzozówka.
Zwierkowski Jerzy — Pola.
Żebrowska Klementyna — Ruda.
Żebrowski Edward — Charków.
Żebrowski Konstanty — Ruda.

III. Członkowie korespondenci:

Antoniewicz Wład. Leon — Krosno.
Barwiński Bohdan dr. — Lwów.
Chmiel Adam — Kraków.
Czołowski Aleksander dr. — Lwów.
Dziadulewicz Stanisław — Warszawa.
Forst Battaglia Otto — Wiedeń.
Halecki Oskar — Kraków.
Kutrzeba Stanisław dr. — Kraków.
Łodyński Maryan dr. — Kraków.
Br. Manteuffel Gustaw — Ryga.
Polaczek Helena dr. — Lwów.
Ks. Puzyna Józef — Fryburg.
Ks. Sygański Jan S. J. — Kraków.

Na wniosek Komisyi rewizyjnej, która odbywszy skontrum kasy, znalazła wszystko w należytym porządku, udzieliło Walne Zgromadzenie absolutoryum P. Skarbnikowi.

Celem ratowania finansów Towarzystwa proponuje P. Skarbnik Chołodecki: 1. rozwinąć reklamę Towarzystwa i jego organów, przez ogłoszenie w dziennikach i pismach odpowiednich artykułów; 2. stworzyć obok istniejących dwóch organów Towarzystwa trzeci, pod osobną redakcyą, pt. Biblioteka rodzinna, w której osoby prywatne mogłyby zamieszczać własnym nakładem monografie swych rodzin.

Redaktor Dr. Semkowicz zdał sprawę z swych czynności w ubiegłym roku i przedstawił program wydawnictw na przyszłość. Przyrost materyału w tece redaktorskiej zniewala go do ciągłego zwiększania objętości Miesięcznika. Na ukończeniu jest Rocznik IV. za r. 1913, zawierający pracę p. Forsta-Battaglii: Wywód przodków Maryi Leszczyńskiej i Dr. Heleny Polaczkówny: Szlachta na Siewierzu biskupim. Tom ten ukaże się w ciągu czerwca. O ile finanse się poprawią, będzie można zaraz przystąpić do druku Rocznika V. za r. 1914, który ma zawierać Popis rycerstwa polskiego z r. 1561—3 z rysunkami herbowych piętn końskich.

Nad sprawozdaniami i wnioskami powyższemi wywiązała się dyskusya, w której brali udział PP. Pierzchała, Dzieślewski, Grocholski, Semkowicz, Małachowski, Dybowski, Radzimiński i Chołodecki. Wszyscy mowcy poparli wnioski P. Chołodeckiego a P. Semkowicz godząc się zasadniczo na stworzenie Biblioteki rodzinnej, wyraził życzenie, aby w niej drukowane były tylko prace oparte na oryginalnych materyałach źródłowych i zaopatrzone dokumentami, których

prawdziwość ma badać redakcya. Po wyczerpaniu dyskusyi oba wnioski P. Chołodeckiego przekazano Wydziałowi.

Hr. Grocholski postawił wniosek zmiany statutu w tym kierunku, aby wprowadzić nową kategoryę członków t. j. założycieli, którzyby złożyli jednorazową wkładkę 1000 K. Dyskusyę wywołała nie rzecz sama, ale wysokość wkładki, ostatecznie i tę sprawę przekazano Wydziałowi.

Przystąpiono do wyboru dwóch członków Wydziału w miejsce zmarłych śp. Wąsowicza i Łozińskiego. Na propozycyę P. Chołodeckiego wybrano przez aklamacyę Red. Dra Adama Krechowieckiego i Dra Juliusza Habdank Dunikowskiego. Reszta Wydziału pozostała w niezmienionym składzie. Wydział też w razie potrzeby spełnia, jak dawniej, funkcye Komitetu redakcyjnego.

† Franciszek Jaworski.

W pełni lat, w okresie najżwawszej i najznamienitszej działalności literackiej, opuścił Franciszek Jaworski w dniu 18. marca b. r. szeregi pracowników; opuścił je jako jeden z najsympatyczniejszych badaczów dziejowej przeszłości wschodnich naszych kresów, w pierwszym rzędzie dziejowej przeszłości ukochanego przez niego Lwowa.

Urodzony r. 1873 w Gródku Jagiellońskim wstąpił jako słuchacz praw w r. 1897 w skład redakcyi „Kurjera lwowskiego", po ukończeniu zaś studyów poświęcił się równocześnie pracy biurowej.

Rychło przerzucił się jednak na pole nauki historycznej; przeszedł z konceptowego urzędnika lwowskiego magistratu do miejskiego archiwum, gdzie też w krótkim czasie dzięki swej owocnej działalności, został archiwaryuszem.

Pierwsza już jego publikacya „O Żółkwi i jej dziedzicach Żółkiewskich i Sobieskich", napisana w trzechsetną rocznicę założenia miasta, zdobyła (r. 1903) nagrodę na konkursie „Macierzy polskiej". Za nią podążyły inne prace, jak: „Znaki biblioteczne lwowskie", „Pierścienie historyczne", „Medaliony polskie", „Lwów stary i wczorajszy", dalej wydawnictwa „Towarzystwa miłośników przeszłości Lwowa" „Ratusz lwowski", „Cmentarz grodecki", „Lwów za Jagiełły", „Królowie polscy we Lwowie", „Uniwersytet lwowski", następnie „Masonerya we Lwowie" i znajdujące się jeszcze w druku „Źródła do historyi Lwowa", „O szarym Lwowie", w końcu bez liku fejletonów, artykułów, rozpraw i notatek rozrzuconych po czasopismach.

Między innemi peryodycznemi wydawnictwami zasilił ś. p. Jaworski swem cennem piórem także i „Miesięcznik Heraldyczny" artykułem „Nobilitacya miasta Lwowa". Obszerniejsza praca na ten temat wyszła w r. 1909 jako tom IV. wydawnictw „Towarzystwa miłośników przeszłości Lwowa".

Ś. p. Jaworskiego cechowała jako dziejopisarza obok naukowej metody, historyczna intuicya, dar odczuwania zjawisk dziejowych, niezwykły talent strojenia swych opowieści w barwną szatę, w formę nader powabną; prace więc jego zdobywały mu szybko głośne imię i weszły do skarbca naszej literatury historycznej, jako owoce badań, na długie zachowane lata.

Dodatnie przymioty umysłu i ducha pisarza tego krasiło ponadto gorące zamiłowanie nieprzerwanej pracy, ozdabiała niezwykła skromność, spokój umysłu, uprzejmość i uczynność koleżeńska, a że do ostatniego tchnienia nie wypuścił pióra z drżącej i sztywniejącej dłoni, nie dziw, że zgon jego odbił się bolesnem echem wśród całego społeczeństwa naszego.

Oby spełniało ono tylko po mnogie czasy winny zasługom zmarłego kult zaszczytnej o nim pamięci!

Józef Białynia Chołodecki.

Z niwy heraldycznej.

Maryan Dubiecki. — *Na kresach i za kresami, wspomnienia i szkice.* Kijów — 1914.

Oprócz szeregu zajmujących i bardzo ładnych obrazków, znajduje się w tym zbiorku jeden, bardziej nas pośrednio interesujący szkic, p. t.: „Ostatni z Sieniutów". Daje nam w nim p. M. Dubiecki krótką historyę nad-horyńskiego rodu Sieniutów Lachowickich, od XIV. w. począwszy, do zgonu ostatniego domu tego przedstawiciela, Leona Sieniuty, który zmarł w 1864 r.

Rulikowski Edward. — *Opis powiatu Kijowskiego.* — wydał Maryan Dubiecki. Kijów-Warszawa 1913.

Staranne i sympatyczne wydanie tej pracy

zmarłego, zasłużonego badacza dziejów Ukrainy kijowskiej, przynosi nam niezmiernie cenne wiadomości heraldyczno genealogiczne, z różnych archiwów rodzinnych zaczerpnięte i źródłowymi dopiskami opatrzone, o następujących rodach kresowych: Chaleccy, Charlęscy, Fursowie, Hlińscy, Hornostajowie, Lubeccy, Makarewicze-Iwaszeńcewicze, Połozowie i Trypolscy. Oprócz tego znajdujemy bardzo dla nas zajmujące zestawienie, w chronologicznym porządku, wojewodów (od r. 1437), kasztelanów, namiestników oraz wszystkich urzędników ziemskich i grodzkich kijowskich.

Herbarz Polski. — Część I. Ułożyli Adam Boniecki i Artur Reyski. Tom XVI. Zeszyty 1—4. (Lit. Ł.).

Przyczynek do historyi rodów szlacheckich na Litwie. — Origo Imienia Ichmościów JPanów Hryncewiczów. — „Litwa i Ruś“ tom IV. zesz. 2. 1912 r.

Cmentarze Kamienieckie. — Przyczynki do genealogii obywatelstwa kamienieckiego. — Aleksander Prusiewicz — „Litwa i Ruś“ — zesz. 4—5, 1913 r.

Ten przegląd nagrobków na cmentarzach kamienieckich, mógłby być bardzo cennym materyałem dla heraldyki i genealogii, gdyby nie był przeładowany heraldycznymi błędami, jak np. wiadomość o rodzinie Tokarzewskich-Karaszewiczów, znanej we wszystkich herbarzach pod herbem Trąby, którego zawsze używała i używa, a której p. Prusiewicz herb Korczak przypisuje, na tej podstawie, że Wittyg w „Nieznanej Szlachcie“ cytuje jakiegoś Tekurzewskiego, herbu własnego, który obok księżyca i gwiazdy, wręby korczakowe w tarczy posiada.

Paul Bugnot — *Précis d'heraldique polonaise.* — Paris, Société Heraldique de France — 1913.

W krótkiej broszurze, obejmującej 16 stron druku, podaje autor garść zasadniczych wiadomości z zakresu naszej heraldyki. Obznajomiony jest dostatecznie z polską literaturą heraldyczną, której krótką bibliografię w końcu swej książeczki zamieszcza. Podkreśla różnicę pomiędzy heraldyką zachodnio-europejską a naszą, polegającą głównie w prostocie naszych znaków herbowych i w niewielkiej stosunkowo do ilości rodzin szlacheckich liczbie naszych herbów, co się tłumaczy polską wspólnością herbową, używaniem jednego i tego samego herbu przez dziesiątki różnych domów, od wspólnego pnia rodowego się wywodzących. Klasyfikację herbów na grupy podaje za heraldyką Mieroszowskiego. Dwie tabl. ilustrują dziełko, jedna przedstawiająca dla przykładu 41 rysunków odmian herbowych (przeważnie Lisa, Ogończyka i Bogoryi), druga rysunki 24 klejnotów (cimiers). Pisownia nazw herbowych i nazwisk polskich zupełnie poprawna. Jest to bodaj pierwsza praca Francuza o naszej heraldyce, na podstawach naukowych oparta, wolna od bajecznych wymysłów i niemiłosiernych koszlawień naszego języka. Ciepłe przyjęcie od nas należy się książce p. Bugnot'a, nie mniej jednak wdzięczność panu Władysławowi Strzemboszowi, który był doradcą i informatorem jej Autora. *L. G.*

Pokwitowania uiszczonych kwot.

Za lata poprzednie: Tarczałowicz Jan, Lwów i Dzieślewski Waleryan, Lwów po 12 K — Mniszek Tytus, Kurówka — Kępiński Władysław, Moszczenica i Biblioteka hr. Tarnowskich, Dzików po 24 K — Klechniowski Sas Henryk, Kijów 14 K — Tuchołka Korzbok Wiesław, Marcinkowo dolne 11 K 46 h — Artwiński Jan, Kliszów 8 K.

Za rok 1914: Karwosiecki Zdzisław hr., Warszawa — Brodzki Łodzia Konstanty, Split — Starzeński Adam hr., Płaza — Kozłowski Stanisław, Warszawa — Zieliński Stanisław, Sandomierz — Archiwum aktów g. i z., Kraków — Fijałek Jan ks. dr., Kraków — Jełowicka Olga, Lwów — Baranowski Adolf, Spremberg — Tuchołka Korzbok Wiesław, Marcinkowo dolne — Borzemski Jelita Antoni dr., Sarnki górne — Czosnowski Piotr hr., Bołozówka — Krzyżanowski Roman, Lwów — Dybowski Brodzic Tadeusz, Lwów po 12 K — Dzięciołowski Ogończyk Bolesław, Wadowice i Wojciechowski Tadeusz dr., Lwów po 24 K — Artwiński Jan, Kliszów 14 K — Przeździecki Reinhold hr., Warszawa i Dunikowski Habdank Juliusz, Lwów po 10 K.

Przystąpili do Towarzystwa: Brykczyński Stanisław dr., Lwów — Skrzydlewski-Watta Zdzisław, Mechlin — Kolica-Kojecki Franciszek Kl., Hradisko — Montresor Adam de Nowochwastów — Straszewska Regina, Bokijówka — Winkler Wilhelm, Kraków — Krechowiecki Adam, Lwów — Czosnowski Eustachy hr. Pototurnia i Małachowski Gryf Wacław, Skoryki i złożyli tytułem wpisowego i rocznej wkładki po 14 K.

Za wydawnictwa: Stablewski J., Nałęczów 12 K 50 h — Dzięciołowski Ogończyk Bolesław, Wadowice 19 K — Łysakowski Leliwa Waleryan, Lwów 14 K — Skrzydlewski Watta Zdzisław, Mechlin 2 K — Akademia Umiejętności, Kraków 39 K — Zieliński Stanisław, Sandomierz 33 K 55 h — Karwowski Pniejnia Stanisław dr., Poznań 7 K 4 h i Klechniewski Sas Henryk, Kijów 6 K.

Na cele Towarzystwa złożyli: Antoniewicz Władysław, Krosno 5 K 50 h — Matczyńska Aniela, Kołomyja 10 K.

Józef Białynia Chołodecki
Skarbnik.

Dodatek do Nru 3-4 Miesięcznika heraldycznego.

Metryki kościoła parafialnego św. Jana Chrzciciela w Warszawie.

(Ciąg dalszy).

Barss Franciszek (g. m.) sekretarz JKM.
ż. Ludwika Rafałowiczówna.
c. Marya Zofia Franciszka * 21/IX 1786. (B. XVIII 163).
c. Ludwika Julianna * 10/VI 1788. (B. XVIII 258).

Barszcz Ignacy (n).
ż. Konstancya Bułachowiczówna zaśl. 23/I 1746. (C. IX 128).
s. Marcin Stanisław Kostka Piotr * 15/XI 1746. (B. XVI 197).
s. Rupert August *31/III 1748. (B. XVII 26).

Barszczewicz Łukasz (Łukasz Józef) (n.) consul. Antiquae Varsoviae. † 23 I 1747. (M. I 203).
ż. Franciszka Keslerówna zaśl. 6/VIII 1735. (C. VIII 122).
c. Barbara Franciszka 19/V 1736. (B. XIV 87).
s. Jakób Szymon * 25/VII 1739. (B. XIV 289).
s. Piotr Jan * 1/I 1741. (B. XV 64).
c. Krystyna Agnieszka * 22/XII 1742. (B. XV 179).
s. Jakób Ferdynand * 19/VII 1744. (B. XVI 35).
s. Tomasz Joachim Daniel * 19/XII 1745. (B. XVI 139).

Barszczewiczowa Agnieszka (n.) † 29/V 1735. (M. I 124).

Barta Michał (n).
ż. Anna z Trzezwików Kowalska zaśl. 21/VII 1735. (C. VIII 120).

Bartoszewicz Józef (n).
ż. Agnieszka.
c. Gertruda Józefa * 22/III 1750. (B. XVII 136).

Bartoszewski Arnolf (g).
ż. Zofia Wilska, wdowa po Oborskim. zaśl. 29/V 1622. (C. II 23).

Barwulski Kazimierz Józef (n).
ż. Konstancya.
c. Anna Kunegunda * 18/VIII 1743. (B. XV 219).
c. Marya Agnieszka * 17/IV 1746. (B. XVI 162).
s. Witalis * 29/IV 1747. (B. XVI 228).

Barycz Jan (n.) ze służby JKM.
ż. Konstancya Malikówna.
s. Wojciech * 25/III 1674. (B. VII 339).

Baryczka Stanisław (g.) provisor stabulae S. R. M. (avenarius, dispensator avenae).
ż. Zofia Strużbiczówna.
c. Bona * 10/V 1643. (B. IV 122).
c. Barbara * 1/IV 1644. (B. IV 159).
s. Wojciech * 11/IX 1645. (B. IV 217).
c. Cecylia * 1/XI 1646. (B. IV 274).
c. Teresa * 3/X 1647. (B. IV 316).

Basiecki Paweł (n). sługa JKM.
ż. Teresa.
c. Maryanna * 17/VIII 1675. [B. VII 423).

Baudouin Franciszek (n).
ż. Elżbieta.
s Piotr Sebastyan Jakób * 28/II 1739. (B. XIV 259).

Bącki Jan (n).
ż. Zofia.
c. Elżbieta * 13/XI 1594. (B. I 192).

Bączalski Michał (n).
ż. Jadwiga Mączyńska.
c. Maryanna * 28/III 1677. (B. VII 489).

Bączyński Jakób (n).
ż. Jadwiga Teresa Wojakiewiczówna zaśl. 13/XI 1681. (C. IV 177).

Bąkowski Walenty (n). † 26/III 1731. (M. I 89).
— Władysław (n).
ż. Katarzyna.
s. Andrzej * 17/XI 1644. (B. IV 179).
— Wojciech (n).
ż. Maryanna Błędowska wdowa zaśl. 15/VIII 1712. (C, VII 11).

Beauregard Franciszek (m. n.) dworzanin JKM.
ż. Maryanna Romainville z dworu JKM. zaśl. 17/III 1722. (C. VII 189).
c. Elżbieta * 28/XII 1723. (B. XI 230).
— de Jan (g).
ż. Anna Konstancya.
s. Jakób Henryk * 30/VII 1717. (B. IX 129).

Bednarski Adam (n).
ż. Jadwiga.
s. Kasper * 6/I 1647. (B. IV 280),

Beli Franciszek (g.) cześnik JKM.
ż. Cecylia Grejówna zaśl. 2/IX 1694. (C. V 152).

Belletour Piotr (n).
ż. Elżbieta.
c. Krystyna Franciszka * 22/VI 1722. (B. XI 201).

Bełchowicz Wojciech (g. n).
ż. Elżbieta.
s. Jan Maciej * 26/I 1727. (B. XII 92).
c. Anna Zuzanna * 12/VIII 1731. (B. XIII 64).

Bełdowski Jan (n).
ż. Agnleszka.
c. Urszula * 25/X 1716. (B. X 95).
Bem Franciszek (n).
ż. Katarzyna Slężyńska zaśl. 31/I 1763. (C. X 44).
Berent Antoni (n).
ż. Barbara.
s. Paweł Tadeusz Józef *17/I 1748. (B. XVII 12).
Berg z Karmelu Jan (g.) praefectus supremus satellitarum S. R. M.
ż. Marya Rozyna Baronisz.
s. Władysław Stanisław *4/II 1641[1]). (B. IV 38).
— Krzysztof (g).
ż. Katarzyna.
c. Katarzyna Elżbieta * 20/XI 1719. (B. X 234).
Berge Wilhelm Szymon (n).
ż. Karolina Denain wdowa zaśl. 9/I 1745. (C. IX 102).
— Wilhelm Szymon (n).
ż. Marya.
c. Maryanna Zuzanna * 26/IX 1745. (B. XVI 124).
Bergerowa Ewa (n.) † 12/XI 1736. (M. I 138).
Berhasz Daniel (n).
ż. Teresa Wilson.
c. Joanna Teresa * 1/IX 1788. (B. XVIII 268).
Bernatowicz Bartłomiej (g).
ż. Ewa.
c. Marya Anna * 19/IX 1714. (B. X 16).
Bernet Jakób pułkownik wojsk Lit.
ż. Antonina (g.) † 23/IX 1790. (M. IV 266).
Bernfajer Jost Kacper (m. g.) przełożony nad strażą JKM.
ż. Elżbieta Zofia de Spavin.
s. Benedykt Józef Ernest * 30/III 1686. (B. VIII 330).
Bernich (g).
ż. Bajerówna zaśl. 13/I 1685. (C. IV 235).
Berowski Michał (n).
ż. Zofia.
s. Jakób * 7/VII 1644. (B. IV 167).
Beski Michał (g).
ż. Salomea.
s. Ignacy Ludwik * 20/VII 1732. (B. XIII 115).
Besny de Klaudyusz Dawid (g.) sekretarz księcia Kurlandyi.
ż. Ludwika Turier, dama dworu królowej zaśl. 20/I 1665. (C. III 288).
Beydo Walenty (n).
ż. Zofia Brzozowska (n.) zaśl. 12/IX 1640. (C. II 202).

[1]) Chrzestni: Król Władysław IV i królowa Cecylia Renata.

Bębnowski Jacek (n).
ż. Barbara Bielińska zaśl. 13/VIII 1699. (C. V 316).
Bęcki Wojciech (g).
ż. Maryanna Czarnecka zaśl. 16/I 1725. (C. VII 255).
Będziński Franciszek (n).
ż. Maryanna Wyzińska zaśl. 25/XI 1696. (C. V 238).
Białecki Szymon (n).
ż. Katarzyna Skatulnikówna zaśl. 10/II 1619. (C. I 283).
Biołecki Szymon (n.) sekretarz JKM.
ż. Zofia c. Kaspra Trzcińskiego i Katarzyny z Chromowskich zaśl. 16/II 1654. (C. III 137).
Białkiewicz Andrzej (n).
ż. Barbara Białkowska.
s. jan Aleksander * 3/VI 1734. (B. XIII 230).
Białobrzeski Jan Antoni (g).
ż. Joanna Andrychowiczowa wdowa zaśl. 2/VII 1787. (C. XI 143).
Białoskórski Adam (g.) skarbnik bydgoski.
ż. Julianna Hadziewiczówna zaśl. 14/IV 1765. (C. X 119).
Białyński Maciej (n).
ż. Jadwiga.
s. Adam * 30/VI 1651. (B. V 93).
Bianki Jacek (g.) podczaszy warszawski.
ż. Marya de Philippes.
s. Jacek Ludwik * 25/IV 1667. (B. VI 246).
s. Jan * 11/X 1668. (B. VI 310).
s. Antoni * 6/II 1670. (B. VII 69).
Bielański Feliks (n).
ż. Maryna zaśl. 29/XI 1612. (C. I 216).
Bielecki Franciszek (n).
ż. Katarzyna.
s. Bonawentura Tomasz * 13/VII 1742. (B. XV 156).
— Tomasz (n).
ż. Elżbieta Dziekanowiczówna.
c. Anna Marya * 14/VII 1636. (B. IV 169).
c. Maryanna. * 6/II 1639. (B. III 268).
— Tomasz (g).
ż. Maryanna.
s. Antoni * 8/VI 1790. (B. XVIII 375).
Bielicki Andrzej (g).
ż. Brygida Skrzypkowska.
c. Róża Maryanna * 15/IX 1788. (B. XVIII 271).
— Walenty (g).
ż. Maryanna z Isakowskfch Dulska wdowa zaśl. 18/VI 1725. (C. VII 366).
Bielińska Anna (n.) † 20/VII 1730. (M. I 86).
Bieliński Franciszek (i.) hr. wojewoda chełmiński.
Dorota z Przebendowskich ks. Radziwiłłowa,

wojewodzina nowogrodzka, wdowa zaśl. 30/XII 1729. (C. VII 380).
— Kazimierz Ludwik (i.) 1688. starosta malborski i marszałek WK. † 24/III 1713. (M I 5).
ż. Marya Ludwika (Ludwika) † 21/VII 1730. (M. I 86).
c. Maryanna Anna [1]) * 16/I 1688. (B. VIII 427).
— Michał (i) wojewoda chełmiński.
ż. Tekla Pepłowska (i.) † 5/V 1774. (M. III 57).
s. Franciszek Onufry Ignacy Józef * 23/XI 1742. (B. XV 177).
— Tomasz, major wojska skarbu kor.
ż. Maryanna (g.) †9/II 1788. (M. IV 202).

Bielowski Franciszek (g).
ż. Zuzanna.
c. Marya Magdalena * 10/IV 1718. (B. X 158)
— Maciej (m).
ż. Barbara Lansozanka zaśl. 2/X 1697. (C.
— Walenty (n).
ż. Anna Kamińska zaśl. 14/XI 1745. (C. IX 115).

Bielski Adam Jacek (Adam) (n. g).
ż. Barbara Rakowska zaśl. 6/X 1686. (C. IV 288).
s. Wiktoryn Adam * 2/IX 1687. (B. VIII 910).
— Andrzej (n).
ż. Katarzyna.
s. Jan Jakób Stefan * 18/VI 1736 (B. XIII 93).
— Franciszek (n).
ż. Salomea Chmielowska zaśl. 24/XI 1706. (C. VI 148).
— Kazimierz (g.) cześnik warszawski.
ż. Katarzyna Michowska zaśl. 15/II 1695. (C. V 175).

Bieńczewski Jan (n).
ż. Justyna.
s. Karol * 29/V 1687. (B. VIII 397).

Bieniewski Piotr (n.)
ż. Dorota.
s. Jan * 21/VI 1609. (B. II 41).
— Wojciech (m.) podstoli sochaczewski † 22/II 1773. (M. III 35).
ż. Apolonia Izbińska.

Bieńkowski Ziarno Antoni (n. g. m). 1735. pisarz skarbu koronnego. 1737. sekretarz skarbu JKM.
ż. Łucya Satkowska zaśl. 12/VI 1734 (C. VIII 96).
s. Józef Zacharyasz * 18/III 1735. (B. XIV 12).
c. Aniela Brygida * 27/XII 1736. (B. XIV 137).
ss. Szymon i Stanisław (bliźn.) * 3/XI 1737. (B. XIV 188).

[1]) Chrzestni: królowa Marya Kazimira i królewicz Jakób.

s. Wojciech Franciszek * 4/V 1739. (B. XIV 277).
s. Piotr Nolasko Tomasz * 31/I 1741. (B. XV. 69).
s. Franciszek Teodor * 2/II 1742. (B. XV 186).
s. Leon Konstanty Karol * 13/IV 1745. (B. XVI 95).
s. Floryan Augustyn * 14/V 1746 (B. XVI 166).
c. Maryanna Klara * 15/VIII 1748 (B. XVII 47).

Biernacki Poraj Jan Chryzostom (Jan Krzysztof). (Poraita de Biernaty) (m. i. g.) 1784 superintendent skarbu koron. 1785 chorąży w wojsku koronnem.
ż. Tekla Piotrowska.
s. Aleksander Roman Kazimierz * 6/III 1784. (B. XVIII 34).
c. Ludwika Róża * 31/VIII 1785. (B. XVIII 106).
s. Roch Jacek Anastazy Leon * 18/VIII 1787. (B. XVIII 212).
— Jan (g).
ż. Maryanna.
c. Marya Róża * 8/IX 1788. (B. XVIII 269).

Bilewicz Piotr (n).
ż. Maryanna Piechocińska zaśl. 15/I 1765. (C. X 109).

Bilski Mikołaj (g).
ż. Petronella.
s. Felicyan * 15/X 1737. (B. XIV 186).

Biodrzycki Tomasz (n).
ż. Maryanna.
s. Jan Ludwik * 29/VIII 1647. (B. IV. 310).

Bislicki Alojzy (n).
ż. Teresa Czarnecka zaśl. 28/X 1762. (C. X 37).

Blahm Jan (g).
ż. Joanna Wilhelmina Deubel zaśl. 26/II 1767). (C. X 186).

Blomberk Andrzej (g).
ż. Franciszka Biblowa zaśl. 10/IX 1690. (C. V 42).

Blumental Joachim Wilhelm (n).
ż. Anna Teresa.
s. Jan Maciej * 27/II 1716 (B. X 66).

Błędowski Kazimierz (g.) kapitan wojsk koron.
ż. Maryanna Dekiertówna.
c. Małgorzata Franciszka * 14/VII 1784. (B. XVIII 51/52).
c. Teofila Ludwika * 6/I 1787. (B. XVIII 179).

Błeszyński Franciszek Ksawery (m).
ż. Ludwika Rogalska zaśl. 23/I 1786. (C. XI 107).

Bobrowska Maryanna (n.) † 17/II 1729. (M. I 80).

Bobrowski Jakób z Olszownicy (n).
ż. Katarzyna z Roxyc Brocka zaśl. 4/VII 1649. (C. III 31).

— Stanisław (n).
ż. Ewa Zurkowska zaśl. 22/II 1767. (C. X 184).
Bochenkiewicz Tomasz (g).
ż. Petronella Wilgocka zaśl. 3/VII 1745. (C. IX 118).
Boczkowski Antoni (n).
ż. Maryanna Humańska zaśl. 16/VI 1737. (C. VIII 185).
— Jakób (n).
ż. Krystyna Bergierówna zaśl. 8/VI 1745. (C. IX 116).
— Kazimierz (n).
ż. Teresa Kamińska zaśl. 29/IX 1720. (C. VII 142).
Bogdanowicz Ludwik (g).
ż. Maryanna de Thesse (Tesse) córka podpułkownika JKM. zaśl. 18/II 1738. (C. VIII 200).
s. Marcin Kazimierz * 21/XI 1741. (B. XV 121).
— Marcin (perillustr.) scholastyk warszawski † 21/V 1718 (M. I 24).
Bogdański Paweł (m.) podsędek ziem. płocki.
ż. Elżbieta.
c. Brygida Teresa * 12/X 1731. (B. XIII 70).
Boglewski Kacper (g).
ż. Marcyanna, c. Pawła Szałapskiego (g.), zaśl. 23/XI XI 1654. (C. III 160).
— Stefan (g). podstolic czerski.
ż. Zofia Pstrokońska, skarbnikowa dobrzyńska, wdowa zaśl. 13/I 1692. (C. V 82)
Bogucki Antoni (g.) † 29/III 1741. (M. I 166).
— Antoni (n).
ż. Wiktorya Łagunianka zaśl. 25/VII 1768. (C. X 239).
— Józef (g).
ż. Wiktorya Jasmikowska zaśl. 3/V 1763. (C. X 52).
— Kasper (g.) kapitan w pułku Skarbu koron.
ż. Teresa (de) Czermak zaśl. 29/I 1783. (C. XI 54).
s. Hieronim Augustyn * 29/IX 1784. (B. XVIII 60).
— Stefan (g).
ż. Małgorzata Chmielewska.
s. Tomasz Andrzej * 13/XII 1784. (B. XVIII 69).
Boguskowski Jan (n).
ż. Jadwiga.
c. Katarzyna * 21/XI 1605. (B. II 68).
Bogusławski Józef (m. g.) staroście płocki.
ż. Katarzyna Sadowska zaśl. 19/I 1737. (C. VIII 173).
s. Feliks Józef * 24/XI 1737. (B. XIV 191).
s. Wojciech * 21/IV 1744 (B XVI 22).
s. Jan Seweryn Franciszek Ksawery * 30/X 1747. (B. XVI 254 i XVII 5).
s. Tomasz * 17/XII 1750. (B. XVII 176).
Boguszewski Antoni (n).
ż. Maryanna Szatkowska zaśl. 8/V 1785. (C. XI 88).
— Augustyn (n).
ż. Agnieszka Piaskowska zaśl. 24/I 1765. (C. X 112).
— Chryzostom (Krzysztof) Stanisław (m. n. g.). sekretarz JKM.
ż. Dorota
s. Wojciech Stanisław * 11/IV 1716. (B. X 71).
c. Antonina Dorota * 26/VI 1717. (B. X 124).
c. Joanna Klotylda * 3/VI 1719. (B. X 214).
s. Franciszek Wincenty * 1/IV 1721. (B XI 70).
c. Kunegunda Franciszka * 11/III 1724. (B. XI 245).
c. Małgorzata Zofia * 16/VI 1725. (B. XII 1).
— Jan Chryzostom (n.) pisarz starej Warszawy † 12/VIII 1728. (M. I 78).
Boim Andrzej (g).
ż. Zofia
s. Ludwik Teofil * 20/IX 1683. (B. VIII 195).
Boimski Wojciech podczaszy latyczowski.
ż. Franciszka.
s. Franciszek * 5/XI 1714. (B. X 21).
Bojanowski Franciszek (n.) † 18/I 1725. (M. I 57).
Bojemski Kazimierz Maciej (g).
ż. Barbara Eufrozyna Bartnicka.
s. Michał Antoni * 22/III 1685. (B. VIII 275).
Bokum de Alten Jan Henryk (m.) stolnik. W. L.
ż. Konstancya Tekla z Ruszczy Branicka.
s. Michał Józef * 21/IV 1672. (B. VII 212) [1].
c. Anna * 22/V 1673. (B. VII 287).
Bollen Filip Ernest (n).
ż. Anna Elżbieta Kuns, wdowa po Janie Zegbott zaśl. 28/XI 1697. (C. V 283).
Bolstyn Konstanty (n).
ż. Anna Hagnac.
s. Cypryan * 13/IV 1682. (B. VIII 121).
c. Konstancya Ludwika * 5/III 1685. (B. VIII 270) [3].

(C. d. n.) *Ks. J.* (Warszawa).

[1]) Może identyczny z Chryzostomem Stanisławem.
[2]) Chrzestni: król Michał i królowa Eleonora.
[3]) Chrzestni: Ferdynand, książę Kurlandyi i Ludwika Sluing, wojewodzianka inflancka.

Redaktor naczelny i odpowiedzialny: Władysław Semkowicz.

Nakładem Tow. heraldycznego. Z I. Związkowe drukarni we Lwowie Lindego 4.